

Syftet med denna rapport är att ge förbunden i Facken inom industrin ett underlag som beskriver de ekonomiska förutsättningarna inför avtalsrörelsen 2025.

Ekonomiska bedömningar

Inför avtalsrörelsen 2025

30 oktober 2024

Facken inom industrin (FI) är ett samarbetsorgan mellan de fackförbund inom industrin som omfattas av det så kallade industriavtalet. De fem förbunden är Sveriges Ingenjörer, Unionen, IF Metall, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet samt GS (Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch).

Ytterligare exemplar av rapporten kan beställas på e-postadress: fi.kansli@fikansli.se. Rapporten finns även att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Förord

Syftet med rapporten ”Ekonomiska bedömningar – inför avtalsrörelsen 2025” är att ge de förtroendevalda i förbunden i Facken inom industrin ett underlag som beskriver de ekonomiska förutsättningarna inför avtalsrörelsen 2025.

När parterna inom industrin agerar måste de beakta att de har en lönenormerande roll på hela den svenska arbetsmarknaden. Det innebär att förbunden måste anlägga ett långsiktigt perspektiv och beakta de samhällsekonomiska förutsättningar som råder.

Upplägget av rapporten och de bedömningar som arbetsgruppen gör följer de resonemang och principiella förhållningssätt som redovisas i Facken inom industrins skrift ”Bästa möjliga – om lönebildning och samhällsekonomi”.

Rapporten inleds med arbetsgruppens sammanfattande bedömningar. Därefter följer sex kapitel som i tur och ordning behandlar ”Omvärlden”, ”Sveriges ekonomi”, ”Industrins konkurrenskraft”, ”Inflation”, ”Sysselsättning och arbetsmarknad” och ”Löner”.

Rapporten innehåller en omfattande mängd fakta. Som underlag har arbetsgruppen använt många olika källor, bland annat Konjunkturinstitutets ”Konjunkturläget september 2024”. Vi har också använt en hel del internationella källor, framför allt data och rapporter från OECD, Eurostat, ECB och IMF.

De bedömningar som arbetsgruppen gör i rapporten står rapportförfattarna själva för.

I arbetsgruppen som arbetat fram denna rapport har ingått Tobias Brännemo och Tobias Lundquist, Unionen, Jonathan Herlitz, IF Metall, Albert Ohlin och Staffan Bjurulf, Sveriges Ingenjörer, Karin Ewelönn, GS-facket, Simon Froster Delbom och Erica Sjölander, Facken inom industrin.

Erica Sjölander
Kanslichef
Facken inom industrin
30 oktober 2024

Innehåll

Rapportens viktigaste slutsatser	4
1. Sammanfattande bedömningar	5
1.1 Ekonomiska förutsättningar inför Avtal 2025	5
1.2 Principiella utgångspunkter och förhållningssätt	7
1.3 Bästa möjliga löneökningstakt	10
2. Omvärlden	13
2.1 Stabil global tillväxt gömmer skillnader mellan länder	13
2.2 Svag global industrikonjunktur	15
2.3 Utvecklingen i olika länder	15
2.4 Sammanfattning	18
3. Sveriges ekonomi	19
3.1 Stagnerad tillväxt senaste åren	19
3.2 Tillväxten tar fart men lågkonjunkturen dröjer kvar	21
3.3 Näringslivets produktion och produktivitet	27
3.4 Sammanfattning	30
4. Industrins konkurrenskraft	31
4.1 Industriproduktionen har utvecklats positivt	31
4.2 Snabbare ökningstakt av västeuropeiska arbetskraftskostnader	34
4.3 Stora svängningar i växelkursen	35
4.4 Arbetskraftskostnader mätt i gemensam valuta	35
4.5 Produktiviteten ökar 2024	37
4.6 Lägre enhetsarbetskostnadsökning i Sverige	37
4.7 Viss uppgång i kapacitetsutnyttjandet	39
4.8 Hög investeringskvot	39
4.9 God lönsamhet i svensk industri	40
4.10 Sverige tar marknadsandelar	42
4.11 Liten försämring av bytesförhållandet	44
4.12 Bytesbalansen	44
4.13 Sammanfattning	45
Fördjupning – KIX viker sedan 1998	46
Fördjupning – Storföretagsrapport kvartal 3 2024	48
5. Inflation och räntor	51
5.1 Inflationen är tillbaka till målnivån	51
5.2 Räntor och penningpolitik	53
5.3 Prisutveckling ur företagens perspektiv	54
5.4 Prognoser	56
5.5 Sammanfattning	57
6. Sysselsättning och arbetslöshet	58
6.1 Arbetslösheten	58
6.2 Sysselsättning	61
6.3 Företagens anställningsplaner vänder uppåt	63
6.4 Sammanfattning	64
7. Löner	65
7.1 Industrins löneutveckling	65
7.2 Stigande reallöner 2024	66
7.3 Industrin normerar	68
7.4 Sverige och Europa	68
7.5 Löneavtal utanför Sverige	71
7.6 Sammanfattning	72

Rapportens viktigaste slutsatser

Nedan sammanfattas rapportens viktigaste slutsatser i åtta punkter.

- Reallöneökning är ett av Facken inom industrins viktigaste mål. Vår sammantagna bedömning är att det finns goda förutsättningar att nå målet de kommande åren.
- Hög sysselsättning är Facken inom industrins andra viktiga mål. Nedgången på arbetsmarknaden har varit relativt mild trots svag tillväxt de senaste åren. I nuläget är sysselsättningsgraden fortsatt hög och bristen på arbetskraft kvarstår samtidigt som det finns lediga jobb.
- Hösten 2021 började inflationen öka och uppgången fortsatte fram till årsskiftet 2022/23. Därefter vände utvecklingen och sedan försommaren 2024 är inflationen tillbaka nära inflationsmålet. Penningpolitiken är tydligt fokuserad på inflationsmålet. Det innebär att Facken inom industrin bör fortsätta att utgå från Riksbankens inflationsmål.
- Den ekonomiska tillväxten i de länder som är viktigast för svensk export har haft en dämpad tillväxt de senaste åren, undantaget är USA där ekonomin utvecklats starkt. Utsikterna framöver pekar mot en återhämtning i Europa. Dessa förutsättningar påverkar den svenska ekonomins utveckling.
- Företagens långsiktiga förmåga att betala högre löner till sin anställda påverkas framför allt av annat än det aktuella konjunkturläget. Det handlar om hur produktiviteten och kostnaderna utvecklas jämfört med andra länder och hur Sverige och svensk industri står sig i den internationella konkurrensen.
- En genomgång av ett antal konkurrenskraftsindikatorer visar att svensk industri idag hävdar sig väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Industriproduktionen har stigit mer i Sverige samtidigt som marknadsandelarna har ökat. Konkurrenskraften har tydligt stärkts under de senaste sex åren.
- Nominell arbetskraftskostnad i nationell valuta har de senaste åren utvecklats långsammare i Sverige jämfört med Västeuropa. Motsatt gäller utvecklingen av produktiviteten där svensk industri utvecklats något starkare. Svensk industris arbetskraftskostnadsnivå i gemensam valuta ligger nu under ett genomsnitt i Västeuropa och har sjunkit relativt Västeuropa med över 20 procent jämfört med 2013. Förändringen av kostnadsläget beror till en del på en försvagning av växelkursen.
- I samband med avtal 2023 lämnades perioden med nedväxlade löneökningar. En högre löneökningstakt jämfört med tioårsperioden 2013–2022 i linje med det långsiktiga utrymmet för löneökningar är utgångspunkten inför avtal 2025. En sådan löneökningstakt motiveras såväl av den fortsatt positiva utvecklingen av konkurrenskraften, de höga vinsterna i svenska industriföretag, den höga sysselsättningen i Sverige samt av löneutvecklingen i Europa. En sådan löneökningstakt är förenlig med inflationsmålet och ger goda förutsättningar för reallöneökningar kommande år.

1. Sammanfattande bedömningar

I avsnitt 1.1 görs en sammanfattning av de ekonomiska förutsättningarna inför avtalsrörelsen 2025. Dessa förutsättningar beskrivs mer utförligt i kapitel 2–7. Avsnitt 1.2 innehåller en kortversion av de utgångspunkter och förhållningssätt, rörande lönebildning, som Facken inom industrin är överens om. I avsnitt 1.3 appliceras de principiella utgångspunkterna och förhållningssätten på de rådande ekonomiska förutsättningarna.

1.1 Ekonomiska förutsättningar inför Avtal 2025

Flera av Sveriges viktiga handelspartners har en mer positiv utveckling av sin BNP-tillväxt under 2024 jämfört med 2023. Under 2025 väntas dessutom de lägre räntorna och inflation nära centralbankernas inflationsmål tillsammans med en motståndskraftig arbetsmarknad utgöra goda förutsättningar för att hushållens konsumtion ska öka. USA:s tillväxt väntas dock mattas av lite under nästa år.

Även om prognoserna om en kommande återhämtning är samstämmiga har det samtidigt den senaste tiden kommit en del konjunkturindikatorer som varit svaga. Den globala industrikonjunkturen går svagt och inköpschefsindex vittnar om ett deppigt stämningsslag i amerikansk och europeisk industri. Det är framför allt tysk industri som fortsätter att vara ett sänke för europeisk industrikonjunktur.

Ökade handelshinder och förändrade handelsflöden på grund av geopolitiska motsättningar bidrar till osäkerheter kring utvecklingen med risk för minskade investeringar, höjda importpriser och minskad världshandel. En återhämtning av investeringar väntas dock under 2025 på grund av lägre räntor och ökad efterfrågan. Från att ha haft en svag utveckling kan bidraget från investeringar till den globala tillväxten öka.

Förutsättningarna i omvärlden påverkar också den svenska ekonomins utveckling. Svensk ekonomi kan utvecklas bättre eller sämre än omvärlden, men på det stora hela följer vi samma konjunkturförlopp. Efter en mycket snabb och kraftig återhämtning av tillväxten efter raset i inledningen av pandemin har svensk tillväxt utvecklats i sidled de senaste åren och arbetslösheten har stigit. Den höga inflationen och räntehöjningar har hållit tillbaka den ekonomiska aktiviteten. Inte minst gäller det hushållens konsumtion som utvecklats svagt. Även minskade bygginvesteringar har hållit tillbaka tillväxten medan exporten har verkat i mer positiv riktning.

Svensk ekonomi väntas nu gå in i en återhämtningsfas med stigande tillväxttal under 2025 och 2026. Hushållens köpkraft, som varit pressad de senaste åren, kommer stärkas av både ökade reallöner, fallande räntor och inkomstskattesänkningar. Det gör att hushållens konsumtion kommer bidra positivt till tillväxten igen.

De senaste årens konjunktursvängningar har medfört att produktivitetens utvecklingen har svängt mycket. Produktiviteten i näringslivet ökade oväntat mycket 2019–2021, med i genomsnitt 3,5 procent per år. Sedan följde två år med negativ produktivitetens utveckling men de kommande åren väntas i stället relativt goda ökningstal. På längre sikt väntas näringslivets produktivitetstillväxt vara cirka 1,6 procent per år.

Fortsatt förbättrad konkurrenskraft

Konkurrenskraften för svensk industri är god och har stärkts de senaste åren. Sedan 2018 har svensk industri haft en bättre utveckling än Europa. Det gäller både innan, under och efter pandemin. Industriproduktionen har ökat och lönsamheten i svensk industri har förbättrats. Industrins investeringar har också ökat. Svensk export har sedan 2018 kontinuerligt ökat sina marknadsandelar vilket är ett kvitto på att svensk industris produkter är internationellt efterfrågade.

De nominella arbetskraftskostnaderna i nationell valuta har åren före pandemin utvecklats i samma takt om man jämför Sverige och Tyskland medan de utvecklats snabbare i Sverige jämfört med Västeuropa. Avtalsperioden 2020–2022 har de svenska arbetskraftskostnaderna ökat långsammare än Västeuropa men något snabbare än i Tyskland. Förra året och hittills i år har de svenska arbetskraftskostnaderna ökat långsammare än i Västeuropa och Tyskland. Arbetskraftskostnaderna i gemensam valuta har de senaste åren varit ungefär på samma nivå vid en jämförelse med de viktigaste konkurrentländerna i Västeuropa. Den är nu lägre i svensk industri jämfört med genomsnittet för Västeuropa. Svensk industris produktivitetsökning har samtidigt varit något snabbare. Till detta kommer även en svagare svensk krona.

Industrins bruttovinstandel har ökat kraftigt de senaste åren och ligger nu på en historiskt hög nivå. Lönsamheten i svensk industri är god när man tittar på rörelsemarginalerna men företagen själva bedömer i de senaste mätningarna att lönsamheten inte är lika stark i nuläget. Samtidigt rapporterar flera av de stora industribolagen på börsen en fortsatt god utveckling de tre första kvartalen 2024.

Inflationen nära målet

Hösten 2021 började inflationen öka och uppgången fortsatte fram till årsskiftet 2022/23. Därefter vände utvecklingen och sedan försommaren 2024 är inflationen i Sverige och i omvärlden tillbaka nära inflationsmålet.

Penningpolitiken är fokuserad på inflationsmålet. Riksbanken har varit mycket försiktig och väntat med att inleda räntesänkningar men på senare tid, när konjunkturförsvagningen blivit alltmer uppenbar, har en serie räntesänkningar genomförts. Riksbanken har också sagt att de kommer fortsätta sänka räntan under det kommande halvåret. De långsiktiga inflationsförväntningarna hos arbetsmarknadens parter är i linje med Riksbankens inflationsmål. Bedömningen är att inflationen i genomsnitt kommer ligga väsentligt under målet 2025 och i linje med målet 2026.

Företagens förädlingsvärdepriser i näringslivet har sedan 2013 ökat med i genomsnitt 2,5 procent per år. I industrin har förädlingsvärdepriserna ökat med i genomsnitt 3,3 procent under samma period. I och med inflationsuppgången de senaste åren steg också förädlingsvärdepriserna mer.

Sysselsättningen fortsatt hög

Efter den oerhört starka återhämtningen på arbetsmarknaden efter pandemin har det de senaste åren varit en period av tydlig försvagning på arbetsmarknaden. Det gäller inte minst i byggbranschen som har varit särskilt hårt drabbad av ökade lånekostnader till följd av högre räntor. Andra branscher som är direkt kopplade till bostadsbyggande har också haft en mycket svag utveckling med stora varsel och neddragningar av personal.

Sysselsättningen har däremot hållit sig stark genom den nuvarande nedgången. Vissa indikatorer har på sistone börjat förstärkas vilket antyder att arbetsmarknaden är på eller nära botten och att en vändning ligger i korten. Om det är fallet så har nedgången varit relativt mild och svensk arbetsmarknad har klarat sig igenom lågkonjunkturen utan någon större minskning av sysselsättningen. Den strukturella arbetslösheten kvarstår dock som en utmaning även framöver.

Samtidigt som arbetsmarknaden försvagats ser vi att många företag fortfarande har ett stort behov av arbetskraft – särskilt inom vissa sektorer. Antalet anställda inom tillverkningsindustrin har legat på stabilt höga nivåer och en stor andel arbetsgivare uppger brist på arbetskraft.

Ökade reallöner 2024

De industrianställdas löner ökade med ungefär 2,5 procent per år under perioden 2013–2022. I och med avtal 2023 har löneökningstakten 2023–2024 stigit till cirka 3,9 procent. Löneökningarna på övriga delar av svensk arbetsmarknad följer i stort de inom industrin. Reallönerna minskade framför allt 2022 men också 2023 till följd av den mycket höga inflationen. 2024 ökar reallönerna igen då inflationen är tillbaka nära inflationsmålet.

Sedan 2020 har de svenska lönerna ökat långsammare jämfört med Västeuropa. 2023 steg löneökningstakten i Västeuropa och den bedöms vara fortsatt högre än tidigare även i år. Nya avtal och prognoser pekar mot att den högre löneökningstakten bibehålls i flera länder även 2025.

1.2 Principiella utgångspunkter och förhållningssätt

Facken inom industrin har enats om ett antal principiella utgångspunkter och förhållningssätt till stöd för att bedöma hur stort löneutrymme är¹. I avsnitt 1.2 görs en genomgång av dessa utgångspunkter och förhållningssätt.

Industrins lönenormerande roll

De speciella förhållanden som råder för verksamheter som tillhör den internationellt konkurrensutsatta sektorn motiverar att parterna inom denna sektor har en särställning i lönebildningen i Sverige. Avtalsområdena inom industrin utgör kärnan i den internationellt konkurrensutsatta sektorn. Därför bör parterna inom industrin vara först med att teckna nya avtal. Det är en bra ordning för industrins anställda, industrin och hela samhällsekonomin.

Efter att det första Industriavtalet träffades 1997 har parterna inom industrin haft en lönenormerande roll på svensk arbetsmarknad. Erfarenheterna av den ordningen är goda. När parterna inom industrin tar gemensamt ansvar för normeringen vinner den kraft och legitimitet på svensk arbetsmarknad.

För att industrins parter ska kunna normera löneökningar på hela arbetsmarknaden krävs det att de centrala avtalen innehåller löneökningar som signalerar till övriga parter på arbetsmarknaden vad löneökningstakten bör vara.

Industrins parter har att bedöma de ekonomiska förhållandena inom den konkurrensutsatta sektorn men de måste också ta hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna i hela den svenska ekonomin.

¹ I skriften ”Bästa möjliga – om lönebildning och samhällsekonomi” görs en utförligare genomgång av dessa utgångspunkter och förhållningssätt. Finns på www.fackeninomindustrin.se.

Inflationsmålet

Riksdagen har beslutat att målet för den svenska penningpolitiken är att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken har preciserat ett operativt mål som innebär att den årliga ökningen av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) ska vara två procent. Tvåprocentmålet är ett ankare för pris- och lönebildningen i svensk ekonomi. Parterna bör agera som om Riksbanken når sitt inflationsmål och bör inte försöka följa inflationens tillfälliga svängningar upp och ner.

Konkurrenskraften

Innan Facken inom industrin fastställer sina lönekrav måste en bedömning göras av den svenska ekonomins internationella konkurrenskraft. Utveckling av produktivitet och företagens priser har stor betydelse för den svenska industrins konkurrenskraft.

En bedömning av den internationella konkurrenskraften måste också beakta produktionsvolymernas utveckling. Produktiviteten kan öka genom att lågproduktiva verksamheter slås ut. För att detta ska vara långsiktigt hållbart måste andra verksamheter med högre produktivitet växa till.

En situation där svensk ekonomi växer, men där tillväxten enbart beror på att hemmamarknaden växer samtidigt som den internationellt konkurrensutsatta sektorn trängs tillbaka, är inte långsiktigt hållbar. Men en analys av tillståndet för den internationellt konkurrensutsatta sektorn som enbart bygger på industrins utveckling kan bli missvisande. Det beror på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är större än enbart industrin och vad som i statistiken klassificeras som industri.

Lönekraven kan behöva modifieras om nivån på det internationella kapitalavkastningskravet förändras eller om svensk konkurrensutsatt sektor befinner sig i obalans gentemot omvärlden. Bytesförhållandet som anger prisutvecklingen på svenska exportprodukter jämfört med prisutvecklingen på svensk import är en annan faktor som påverkar utrymmet för löneökningar.

Facken inom industrins perspektiv är att ett land med en hög konkurrenskraft befinner sig på en hög produktivitetsnivå och därmed kan bära höga arbetskraftskostnader. Höga arbetskraftskostnader är därmed en indikator på stark konkurrenskraft, det vill säga något positivt. Stärkt konkurrenskraft innebär att arbetskraftskostnaderna kan öka.

Ur ett företags perspektiv kan en sänkning av arbetskraftskostnaderna uppfattas som något som stärker företagets konkurrenskraft. Ur de anställdas och samhällets perspektiv är däremot en stärkt konkurrenskraft något som är eftersträvänsvärt utifrån att det ger möjligheter till högre löner och högre arbetskraftskostnader.

Sysselsättningen

Utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet påverkas av en mängd faktorer. Exempelvis var pandemins utbrott våren 2020 ett tydligt exempel på en chock i ekonomin som påverkade sysselsättningen negativt och arbetslösheten steg mycket snabbt. Misslyckad ekonomisk politik kan också få förödande effekter på sysselsättningen. Ett exempel på det är den kraftiga ökningen av arbetslösheten under 2009 som var en direkt effekt av finanskrisen. Bristerna i finansmarknadernas funktionssätt, överdriven kreditexpansion, handel med finansiella instrument med mera ledde till att miljontals löntagare miste jobbet och arbetslösheten steg kraftigt i flera länder.

Även lönebildningen kan påverka utvecklingen av arbetslöshet och sysselsättning. Såväl för höga som för låga löneökningar kan leda till lägre sysselsättning och högre arbetslöshet. Löneökningar som utgår från inflationsmålet och har sin grund i ökad produktivitet har positiva effekter på sysselsättningen.

Variationer i växelkursen

Utvecklingen av värdet på den svenska kronan har stor betydelse för företag med stor export och import och för hela den svenska ekonomin. Lönebildningen kan också påverka växelkursen direkt och indirekt via lönebildningens effekter på penningpolitiken. Det talar för att parterna borde fästa stort avseende vid rådande växelkurs och försöka prognostisera den framtida utvecklingen när de förhandlar om nya löner.

Problemet är att växelkursen påverkas av många olika faktorer och att växelkursens utveckling är mycket svårprognostiserad. Ibland kan växelkursen variera kraftigt på kort tid. Om parterna skulle försöka ta hänsyn till växelkursens utveckling när de förhandlar om nya löner är faran stor att effekten skulle bli densamma som om parterna skulle försöka ta hänsyn till tillfälliga variationer i inflationstakten. Lönebildningen skulle bli mer instabil och risken ökar för att lönebildningen skulle förstärka obalanser i den samhällsekonomiska utvecklingen. Facken inom industrin har därför gjort bedömningen att parterna, i sina förhandlingar om nya löner, varken kan eller bör ta hänsyn till växelkursens framtida svängningar när de uppskattar löneutrymmet.

Långsiktigt perspektiv

Den ekonomiska utvecklingen följer ett konjunktorellt mönster. Ibland är det högkonjunktur, ibland lågkonjunktur och ibland befinner sig ekonomin någonstans däremellan. De ekonomiska förutsättningarna kan svänga snabbt. Ofta är det förändringar i vår omvärld som driver på. I praktiken är det tillfälligheter som avgör i vilket konjunkturläge som förhandlingarna sker i.

Om konjunkturläget ges stor betydelse blir det viktigt att försöka ”ta ut så mycket som möjligt” för facken i högkonjunktur och ”pressa ner löneökningstakten så mycket som möjligt” för arbetsgivarna när förhandlingarna sker i lågkonjunktur. Ett sådant beteende riskerar att leda till mer konfliktfyllda avtalsrörelser och att lönebildningen ökar på obalanser i ekonomin och bidrar till ökade svängningar i konjunkturcyklerna.

Facken inom industrin menar att förhandlingar om nya löner inte bör följa de konjunktorella svängningarna utan bör utgå från ett mer långsiktigt perspektiv. På så sätt kan lönebildningen bidra till ökad förutsägbarhet och stabilitet.

Ekonomisk politik

Regering och riksdag har ansvaret för att utforma en finanspolitik som hanterar de konjunktorella svängningarna. Riksbanken har, givet inflationsmålet, ett ansvar för att föra en penningpolitik som bidrar till att stabilisera utvecklingen av produktion och sysselsättning. Om resursutnyttjandet är lågt och arbetslösheten hög, bör Riksbanken föra en expansiv penningpolitik. Det gäller även om inflationen är nära målet. Det är inte parternas uppgift att genom lönebildningen bedriva ”stabiliseringspolitik”.

1.3 Bästa möjliga löneökningstakt

I detta avsnitt appliceras de i avsnitt 1.2 beskrivna principiella utgångspunkterna och förhållningssätten på de rådande ekonomiska förutsättningarna. Ett antal avvägningar och bedömningar kommenteras i fyra delavsnitt.

”I takt med Europa” eller ”pris + produktivitet”

I Facken inom industrins skrift ”Bästa möjliga” anges två olika ansatser för att ringa in löneutrymmet. De två ansatserna benämns ”I takt med Europa” respektive ”pris + produktivitet”. Innan någon av ansatserna omvandlas till ett siffersatt lönekrav måste en avstämning göras av lönekravets effekt på sysselsättning, konkurrenskraft och inflationsmålet.

Löneökningstakten i svensk industri var omkring 2,5 procent från 2013 fram tills 2023 då den steg till 3,7 procent. I Västeuropa som helhet har lönerna ökat på ungefär samma sätt. Men löneökningstakten 2023 och 2024 har varit högre i Västeuropa än i Sverige. Preliminär statistik över löneutvecklingen i år och nyligen slutna avtal inom industrin i viktiga konkurrentländer pekar mot att löneökningstakten de närmaste åren kommer att ligga kvar på en högre nivå än tidigare i Europa. Om man räknar ett genomsnitt på de senaste fem årens löneökningstakt i Västeuropa är det cirka 3,5 procent vilket är en takt som också förväntas 2025.

Näringslivets förädlingsvärdepris har haft en ökningstakt på 2,5 procent i genomsnitt sedan 2013 och det förväntas öka med 2,6 procent i år för att sedan öka med 1 procent nästa år. När inflationen är två procent väntas förädlingsvärdepriset öka med 1,9 procent². Näringslivets produktivitetsutveckling har varierat mycket de senaste åren och förväntas öka med cirka 1,5 procent nästa år. Prognoser för åren därefter pekar mot en produktivitetstillväxt på omkring 1,6 procent per år.

Tumregeln ”I takt med Europa” är tänkt att automatiskt beakta den svenska lönebildningens restriktioner i form av inflationsmålet och kravet på internationell konkurrenskraft. Tumregeln ”I takt med Europa” utgår från att priser och produktivitet ökar ungefär på samma sätt i Europa och i Sverige. Europeiska Centralbanken (ECB) och Riksbanken har liknande inflationsmål även om de inte är identiska³. Produktiviteten i svensk industri har utvecklats något starkare än i Västeuropa sett över ett antal år och det är också en skillnad att beakta då man analyserar tumregeln ”I takt med Europa”.

Även ansatsen ”pris + produktivitet” har sina svagheter. För att ansatsen ska indikera rätt löneökningstrymme krävs att uppskattningarna av den framtida utvecklingen av det svenska näringslivets förädlingsvärdepriser och produktivitet är korrekta. Uppskattningarna bygger till stor del på hur det har varit. Hur det blir framöver är högst osäkert. Ansatsen utgår också från att kravet på internationell konkurrenskraft är uppfyllt.

Bedömning av Sveriges internationella konkurrenskraft

Analysen visar att Sveriges arbetskraftskostnadsnivå mätt i gemensam valuta 2023 ligger strax under Västeuropas och är ungefär 20 procent lägre relativt Västeuropa jämfört med läget 2013. Vår bedömning är samtidigt att förändringen av Sveriges arbetskraftskostnader i gemensam

² Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar.

³ ECB:s penningpolitik syftar till att upprätthålla prisstabilitet, vilket definieras som en inflationstakt nära men inte över två procent.

valuta som skedde åren efter 2013 gjorde det utifrån ett för svensk industri ansträngt läge. Nivån på arbetskraftskostnaderna har de senaste åren legat relativt nära Västeuropas genomsnitt.

Ett flertal konkurrenskraftsindikatorer visar att svensk industri idag hävdar sig väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Nominell arbetskraftskostnad i nationell valuta har de senaste åren utvecklats långsammare i Sverige jämfört med Västeuropa. Motsatt gäller utvecklingen av produktiviteten där svensk industri utvecklats något starkare. Utvecklingen av svensk industris produktion jämfört med viktiga konkurrentländer har varit stark vilket ger en tydlig bild av en stärkt konkurrenskraft. Att Sverige ökat sina exportmarknadsandelar under de senaste sju åren är en annan viktig indikator. Dessutom har industriföretagen god lönsamhet vilket syns i en ökad bruttovinstandel som ligger på en hög nivå och i flera av de stora industriföretagens bokslutsrapporter.

På lång sikt avgörs svensk industris konkurrenskraft av om nya jobb skapas i företag som växer och levererar konkurrenskraftiga produkter och ett högt förädlingsvärde. Industrins parter bör arbeta ännu mer intensivt med åtgärder som syftar till att skapa bra miljöer för forskning och utveckling i Sverige och med att öka svensk industris innovationskraft. Fler kraftfulla verktyg behövs för att öka de anställdas och företagets förnyelse- och omställningsförmåga. Det nya omställningsstudiestödet är ett viktigt steg. Facken inom industrin är övertygade om att satsningar på kompetensutveckling betalar sig. Investeringsnivån bör kunna höjas ytterligare och det behövs ett långsiktigt industriellt perspektiv.

Håll fast vid inflationsmålet

I flera avtalsrörelser har frågan om inflationsmålets betydelse för lönebildningen i Sverige diskuterats med arbetsgivarna. Bakgrunden var den låga inflationen och Riksbankens penningpolitik under 2010-talet men också en bredare debatt om att den låga inflationen (som konstant låg under målet) var här för att stanna och att man inte trodde att Riksbanken trots deras tydliga vilja och drastiska minusräntepolitik inte skulle kunna få upp inflationen till målet igen.

Under samma period utvecklade Riksbanken sin syn på samspelet mellan penningpolitik och lönebildning i de penningpolitiska rapporterna och i tal från Riksbankens direktionsledamöter. Beskrivningar som stämde väl med Facken inom industrins uppfattningar. Vikten av ett bra samspel mellan lönebildning och penningpolitik underströks. Men någon samsyn mellan parterna om inflationsmålets betydelse för lönebildningen nåddes inte i samband med avtalsförhandlingarna inför 2016, 2017 och 2020 års avtal.

Inför avtalsrörelsen 2023 blev diskussionen en helt annan. Den höga inflationen gjorde att arbetsgivarna sa att om man överhuvudtaget ska bry sig om inflationen är det bra om facken håller fast vid inflationsmålet som utgångspunkt.

Facken inom industrin var väl medvetna om att inflationsuppgången 2022 skulle medföra att reallönerna skulle minska och att det troligen skulle få samma effekt även 2023 om man höll fast vid inflationsmålet som utgångspunkt. Facken inom industrins slutsats blev dock inte att överge inflationsmålet och kräva kompensation utan strategin blev att hålla fast vid inflationsmålet och på så sätt genom lönebildningen kunna bidra till att perioden med hög inflation blev så kort som möjligt så att en återgång till reallöneökningar skulle komma snarast. En strategi som ser ut att ha lyckats när vi nu kan konstatera att vi har reallöneökningar igen.

I dagens situation med prognoser om en inflation under målet anser Facken inom industrin i likhet med tidigare att det är viktigt att de fackliga lönekraven och bedömningar av en avtalsuppgörelse utgår från Riksbankens inflationsmål.

Reallöneökning viktigt mål

Reallöneökning är ett av Facken inom industrins viktiga mål. Med utgångspunkt i de ekonomiska förutsättningar som nu råder bedömer vi att det finns goda förutsättningar att uppnå reallöneökningar under kommande år.

I samband med avtal 2023 lämnades perioden med nedväxlade löneökningar. En högre löneökningstakt jämfört med tioårsperioden 2013–2022 i linje med det långsiktiga utrymmet för löneökningar är utgångspunkten inför avtal 2025. En sådan löneökningstakt motiveras såväl av den fortsatt positiva utvecklingen av konkurrenskraften, de höga vinsterna i svenska industriföretag, den höga sysselsättningen i Sverige samt av löneutvecklingen i Europa. En sådan löneökningstakt är förenlig med inflationsmålet och ger goda förutsättningar för reallöneökningar kommande år.

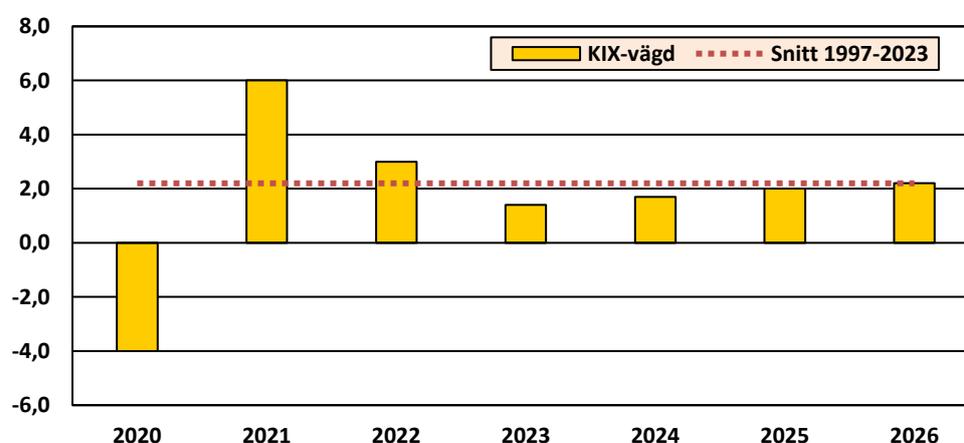
2. Omvärlden

I det här kapitlet görs en övergripande genomgång av den globala ekonomiska utvecklingen under de senaste åren. Fokus ligger främst på att beskriva utvecklingen av BNP-tillväxten i olika länder och delar av världen. För den framåtblickande analysen används prognoser från OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

2.1 Stabil global tillväxt gömmer skillnader mellan länder

Den ekonomiska tillväxten i de länder som är viktigast för svensk export har legat runt 2,2 procent per år under perioden 1998–2023. Diagram 2.1 visar att KIX-vägd⁴ BNP ökar till 1,7 procent under 2024 och närmar sig det historiska snittet. BNP fortsätter att återhämta sig under 2025 och 2026 väntas den nå snittet på 2,2 procent.

Diagram 2.1 BNP-utveckling i omvärlden enligt utrikeshandelsvägt index (KIX), procent

Källa: Konjunkturinstitutet

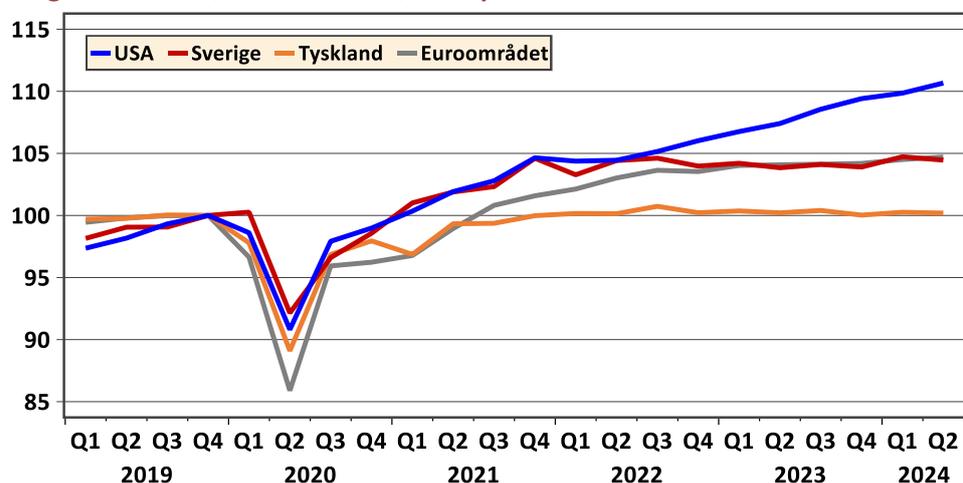
Den globala tillväxten har fortsatt att vara motståndskraftig. Under det andra kvartalet 2024 har den ökat och mycket talar för att tillväxten kommer att vara runt tre procent under 2025 och 2026. Inflationen har stadigt minskat från höga nivåer och det har möjliggjort räntesänkningar. Flera centralbanker har även indikerat kommande räntesänkningar vilket kan bidra till högre tillväxt 2025. Bilden av den globala utvecklingen är dock delad. Kina och euroområdet ekonomier utvecklas relativt svagt medan USA fortsättningsvis har en stark utveckling. Tillväxten förväntas vända uppåt under 2024 för flertalet länder och under 2025 väntas ökad tillväxt i euroområdet, till skillnad från i USA där tillväxten väntas sakta in, se tabell 2.1. Flera av Sveriges viktiga handelspartners får en positiv utveckling av sin BNP-tillväxt under 2024 jämfört med 2023. Under 2025 väntas dessutom de lägre räntorna och inflation nära centralbankernas inflationsmål tillsammans med en motståndskraftig arbetsmarknad utgöra goda förutsättningar för att hushållens konsumtion ska öka.

⁴ De redovisade siffrorna är KIX-vägda, där länder ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige. Se fördjupningen i slutet av kapitel 4 för en redogörelse om KIX vikter.

Tabell 2.1. BNP-tillväxt i valda länder och regioner

	2023	2024	2025	2026
Världen	3,2	3,1	3,0	3,0
Sverige	-0,1	0,7	2,0	2,8
Norge	0,7	1,9	1,2	1,9
Danmark	2,5	1,6	1,8	1,7
Finland	-1,2	-0,2	2,0	1,8
Tyskland	-0,3	0,0	0,8	1,4
Storbritannien	0,1	1,0	1,1	1,6
USA	2,5	2,6	1,7	1,9
Kina	5,6	4,8	4,4	4,3
Euroområdet	0,5	0,7	1,4	1,9
KIX-vägd	1,4	1,7	2,0	2,2

Källa: Konjunkturinstitutet (septemberprognos), IMF (Finland och Tyskland)

Diagram 2.2 BNP, kvartalsciffror, fasta priser, 2019 Kv4=100

Källa: Eurostat, nationella källor och Macrobond

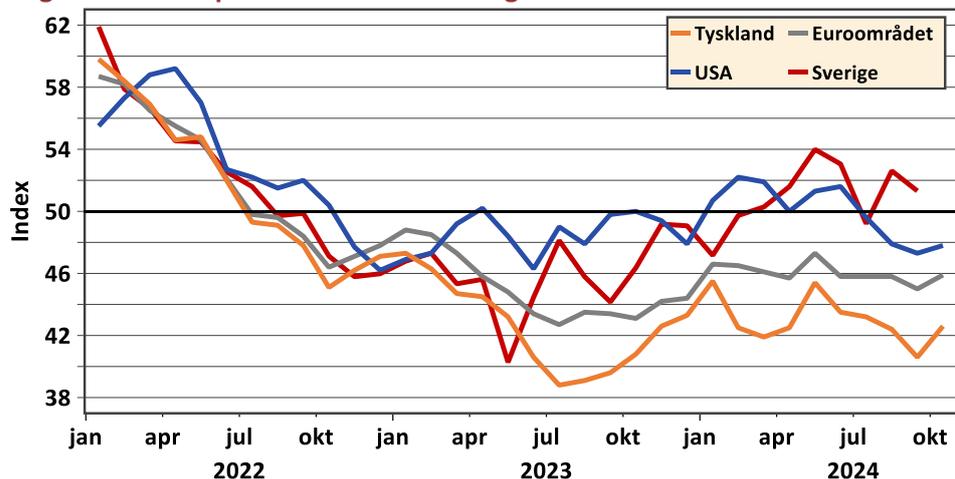
Den globala konjunkturen har en tudelad bild, dels påverkas den positivt av sjunkande inflation, lägre räntor och höga men sjunkande fraktkostnader. Samtidigt har en del konjunkturindikatorer varit svaga. Ökade handelshinder och förändrade handelsflöden på grund av geopolitiska motsättningar bidrar till osäkerheter kring utvecklingen med risk för minskade investeringar och höjda importpriser. En återhämtning av investeringar väntas dock under 2025 på grund av lägre räntor och ökad efterfrågan. Från att ha haft en svag utveckling kommer bidraget från investeringar till den globala tillväxten att öka något framöver. Arbetsmarknaden har svalnat en aning men är fortsatt motståndskraftig. Antalet arbetstillfällen per arbetslös har minskat i flera länder och är nu tillbaka på nivåer innan pandemin. Även bristen på arbetskraft har minskat i flera länder.

Konjunkturinstitutet (KI) räknar med en global tillväxt på 3,1 procent 2024 som minskar till 3 procent 2025 (Tabell 2.1). Det kan jämföras med en global BNP-tillväxt på 3,4 procent i snitt sedan 1970-talet eller ca 3,7 procent per år under 2010-talet. Enligt OECD:s septemberprognos kommer den globala tillväxten att ligga på 3,2 procent 2024 och 2025. IMF gör samma bedömning i sina prognoser från oktober, den globala tillväxten uppskattas till 3,2 procent 2024 och 2025.

2.2 Svag global industrikonjunktur

Den globala industrikonjunkturen går svagt och inköpschefsindex vittnar om ett deppigt stämmingsläge i amerikansk och europeisk industri. Det är framför allt tysk industri som fortsätter att vara ett sänke för europeisk industrikonjunktur. Även om svensk industri pressas av en svagare konjunktur i omvärlden så är läget inte fullt så pessimistiskt med indextal över 50-strecket som är gränsen för tillväxt.

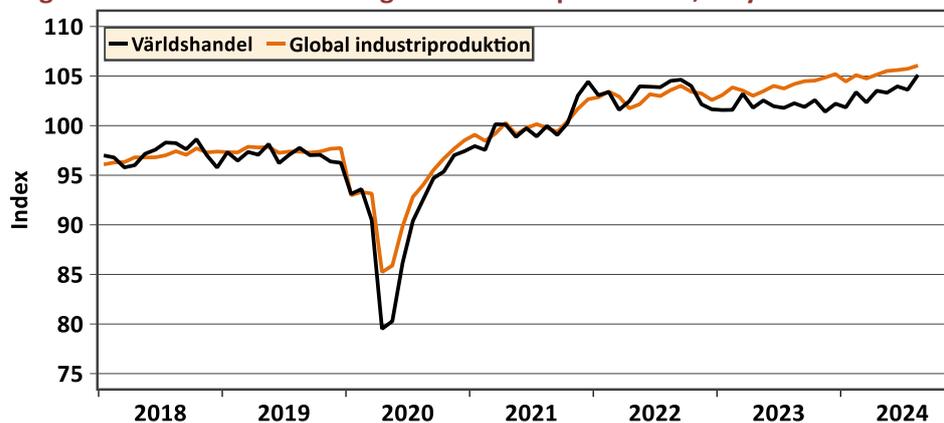
Diagram 2.3. Inköpschefsindex tillverkningsindustrin

Källa: S&P Global, Swedbank och Macrobond

Världshandeln och den globala industriproduktionen har utvecklats svagt under en längre period. Visserligen har den globala industriproduktionen stigit den senaste tiden men utvecklingen är fortsatt trög för många av Sveriges viktigaste handelspartners.

Diagram 2.4. Världshandel och global industriproduktion, volym

Källa: CBP World Trade Monitor och Macrobond

2.3 Utvecklingen i olika länder

USA

USA har haft ett starkt 2023 som sedan följts av en svagare start på 2024. Andra kvartalet var BNP-tillväxten hög, mycket på grund av en fortsatt ökning i inhemsk efterfrågan, som drivs av hushållens konsumtion. Enligt KI fortsätter tillväxten vara stark 2024, 2,6 procent, för att sedan mattas av till 1,7 procent 2025. Den starka utvecklingen på arbetsmarknaden har börjat avta och arbetslösheten har stigit, data pekar på en mjuk tillbakagång snarare än en stor förändring.

Inflationen har sjunkit och det i kombination med en dämpad arbetsmarknad har lett till att Federal Reserve har inlett en räntesänkingsfas. Enligt KI väntas inflationen vara 2,9 procent 2024. Det amerikanska presidentvalet i november skapar osäkerhet kring politiken framöver, även om större policyförändringar inte är att vänta. Andra osäkerhetsfaktorer är hantering av stora budgetunderskott och hög offentlig skuld.

Storbritannien

I somras vann Labour stort i parlamentsvalet vilket inneburit ett skifte efter 14 år av konservativt styre. En hög offentlig skuld och stora underskott innebär svåra avväganden i arbetet med den nya regeringens finanspolitiska plan. Samtidigt finns ett stort behov av reformer som kan gynna en svag produktivitet och tillväxt. Enligt KI väntas BNP för helåret 2024 öka med 1 procent, och öka med 1,1 procent 2025.

Arbetsmarknaden har till viss del bromsat in, antalet jobbannonser och lediga platser pekar på en avmattning. Samtidigt är tillgång på arbetskraft fortfarande en stor utmaning och det gör att löneutvecklingen väntas vara hög. Arbetslösheten i juli var 4,1 procent, vilket betyder att den har minskat men fortfarande ligger högre än innan pandemin. Sysselsättningen har ökat jämfört med senaste kvartalet. Enligt KI väntas inflationen i Storbritannien vara 2,6 procent 2024.

Norden

De nordiska länderna utvecklas i otakt. Danmark sticker ut med en mycket snabb BNP-tillväxt som framför allt drivs av läkemedelsindustrin, även om produktionsökning inom andra sektorer indikerar en mer balanserad tillväxt framöver. Sysselsättningen växer fortsättningsvis samtidigt som arbetslösheten fortfarande ligger en bra bit över historiska bottennivåer.

Finland befinner sig i en lågkonjunktur men i och med ECB:s räntesänkningar väntas en viss återhämtning under 2025. Samtidigt har Finland Nordens största och snabbast växande statsskuld, vilket leder till finanspolitisk åtstramning och en dämpad tillväxt. Arbetsmarknaden utvecklas svagt, antalet sysselsatta har minskat jämfört med föregående år och arbetslösheten har stigit långsamt, vilket delvis kan förklaras av lägre efterfrågan i byggsektorn och tillverkningsindustrin.

Då Norge fortsatt har höga pris- och löneökningar, på grund av en svag norsk krona och motståndskraftig konjunktur, väntar Norges Bank till början av nästa år med att inleda räntesänkningar. Norges arbetsmarknad är stark och det finns få indikationer på en snabb försvagning. Arbetslösheten har sakta stigit från bottennivån 2022 och underliggande data tyder på att arbetsmarknaden gradvis kommer att svalna framöver.

KI spår en relativt stark BNP-tillväxt i Danmark framöver, 1,6 procent 2024 och 1,8 procent 2025. En betydligt svagare tillväxt väntas i Finland på -0,2 procent 2024, följt av ett desto starkare 2025 med 2,0 procent tillväxt. Norges tillväxt tros landa på 1,9 procent 2024 följt av en aningen svagare utveckling på 1,2 procent 2025.

Euroområdet

Den ekonomiska aktiviteten i euroområdet är fortsatt dämpad och återhämtningen går långsamt. Utvecklingen tyngs av bland annat en svag utveckling av hushållens konsumtion. Tjänstesektorn är den viktigaste drivkraften för tillväxten just nu medan industrin och byggsektorn går svagare. Konjunkturbilden varierar mellan länder i euroområdet där mer tjänsteberoende ekonomier i Sydeuropa som till exempel Spanien och Grekland går bättre medan mer exportberoende som

Tyskland går sämre. Den svaga industrikonjunkturen visar sig bland annat i att efterfrågan på elbilar sjunker i hela Europa. Samtidigt översköljs marknaden av billigare och statligt subventionerade kinesiska fordon. EU-kommissionen har visat att elbilar från Kina fått otillbörligt statsstöd, vilket snedvrider konkurrensen. Det har bidragit till att EU från och med november inför nya tullar på bilar tillverkade i Kina. Vad Kinas svar blir återstår att se.

BNP-tillväxten väntas enligt KI bli 0,7 procent i år och något starkare på 1,4 procent under 2025. Trots den svaga tillväxten är arbetsmarknaden fortsatt motståndskraftig, men tecken syns på att efterfrågan på arbetskraft fortsätter dämpas framöver. Inflationen i euroområdet sjönk till 1,8 procent i september vilket var en överraskning på nedåtsidan. Det ökar pressen på ECB att sänka räntorna. Sannolikheten för en ny energikris i vinter i Europa är låg, givet de stora lagren med gas och ökad förmåga att importera LNG och andra typer av energi. Vädret kan dock överraska och en kallare vinter än förväntat kan leda till högre energipriser.

Under hösten släpptes Mario Draghis rapport med konkreta förslag för hur EU ska stärka sin globala konkurrenskraft. Huvudbudskapet är att det kommer att krävas enorma ekonomiska satsningar för att Europas ekonomier ska kunna hävda sig i konkurrensen med omvärlden. Bland annat satsningar på den europeiska industrin, försvaret och gröna teknologier. Det handlar till exempel om att skynda på digitaliseringen och säkra tillgången till kritiska råvaror.

Tyskland

Tysk ekonomi går svagt och det är framför allt industrin som fortsätter kämpa i motvind. Industriproduktionen är på lägre nivåer än innan pandemin och efterfrågan från omvärlden är svag. Förra året minskade tysk BNP med 0,1 procent och IMF spår att tysk BNP står still i år och ökar med 0,8 procent 2025. Tyska regeringen har dock reviderat ned sin prognos och sannolikt blir tillväxten något negativ även i år. Senast tysk ekonomi krympte två år i rad var åren efter den tyska återföreningen 1990.

Den svaga utvecklingen har flera förklaringar, både strukturella och konjunkturella. En orsak är politisk osäkerhet där regeringspartierna inte kommer överens om den ekonomiska politiken. Tyskarna har även en kraftigt åldrande befolkning, höga energikostnader, underinvesterat i infrastruktur och digitalisering, sen omställning av fordonsindustrin samt att de möter en svag efterfrågan från omvärlden. Framför går bilindustrin dåligt där flera av de stora bilföretagen vinstvarnar och Volkswagen till och med aviserat att de kommer att stänga ned fabriker i Tyskland. Den ökade konkurrensen från Kina i kombination med att Kinas efterfrågan på tyska bilar försvagats slår hårt mot tysk fordonsindustri. Runt 30 procent av tysk bilindustris försäljning går till Kina. Arbetsmarknaden är ändå relativt stabil med en sysselsättning på rekordnivåer och något stigande arbetslöshet.

Kina

Även den kinesiska ekonomin går trögt med en tillväxt som hålls tillbaka av låg inhemsk efterfrågan och stora problem med fastighetssektorn. Fastighetskrisen har lämnat efter sig enorma skulder, osålda lägenheter och förlorade jobb, vilket har gjort kinesiska konsumenter alltmer sparsamma, samtidigt som många företag har dragit ner på löner och anställningar. Dessutom har Kina en svag demografisk utveckling med en åldrande befolkning och en hög ungdomsarbetslöshet. Som ett resultat av den svaga konjunkturen är inflationen mycket låg i Kina.

Kinas tillväxt väntas bli 4,8 procent 2024 och 4,4 procent 2025, en bit under tillväxtmålet på 5 procent. För att stärka efterfrågan i ekonomin har Kina aviserat en rad nya stimulansåtgärder, bland annat räntesänkningar.

Den kinesiska ekonomin genomgår ett skifte där fastighetssektorn som tidigare varit den ekonomiska motorn är på tillbakagång medan staten subventionerar och investerar i avancerad teknologi och tillverkningsindustri som är på uppgång. Det har lett till en stor överkapacitet av bland annat elbilar, batterier och solceller. Överproduktionen har skapat globala handelsobalanser och gett upphov till prisdumpning som hotar att försvaga konkurrenskraften för producenter i Europa och andra delar av världen.

2.4 Sammanfattning

Den globala tillväxten har fortsatt visa sig motståndskraftig och mycket talar för att tillväxten ligger runt 3 procent 2024 och 2025. Inflationen har stadigt minskat från höga nivåer och det har möjliggjort räntesänkningar. Bilden av den globala utvecklingen är dock delad och det finns stora skillnader mellan länderna. KI:s bedömning är att flera av Sveriges viktiga handelspartners får en positiv utveckling av BNP-tillväxten under 2024 jämfört med 2023.

Under 2025 väntas lägre räntor och inflation nära centralbankernas inflationsmål tillsammans med en motståndskraftig arbetsmarknad utgöra goda förutsättningar för att hushållen ska öka sin konsumtion.

Ökade handelshinder och förändrade handelsflöden på grund av geopolitiska motsättningar bidrar till osäkerheter kring utvecklingen med risk för minskade investeringar och höjda importpriser.

Den globala industrikonjunkturen går svagt och inköpschefsindex vittnar om ett deppigt stämningsläge i amerikansk och europeisk industri. Det är framför allt tysk industri som fortsätter att vara ett sänke för europeisk industrikonjunktur.

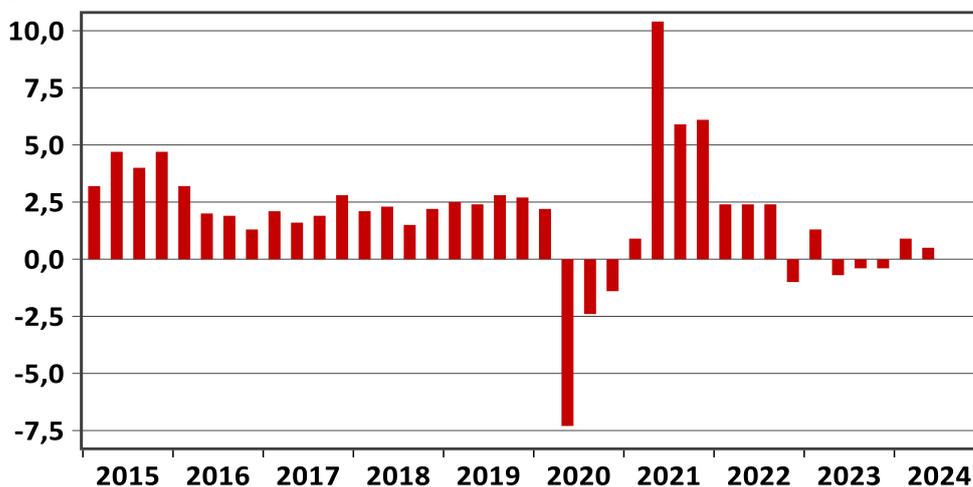
3. Sveriges ekonomi

I det här kapitlet görs en genomgång av den svenska ekonomins utveckling under de senaste åren, både gällande BNP och dess ingående komponenter och av näringslivets produktion och produktivitet. För den framåtblickande analysen används olika indikatorer samt Konjunkturinstitutets senaste prognos.

3.1 Stagnerad tillväxt senaste åren

Den svenska tillväxten har på många sätt haft en speciell utveckling under de senaste fem åren. Efter det stora fallet i pandemins inledning skedde en återhämtning som både inleddes snabbare och blev starkare än många bedömare förutspådde. Ett tydligt exempel på det är att tillväxttalet för 2021 skrevs till över sex procent. Under 2022 mattades tillväxttakten av och i den efterföljande perioden med hög inflation och stigande räntor har BNP utvecklats mer eller mindre i sidled fram till nu. För helåret 2023 blev tillväxten strax under noll och i år väntas en tillväxt på knappt en procent.

Diagram 3.1 BNP-tillväxt per kvartal 2015–2024 K2, kalenderkorrigerat, årstakt, procent

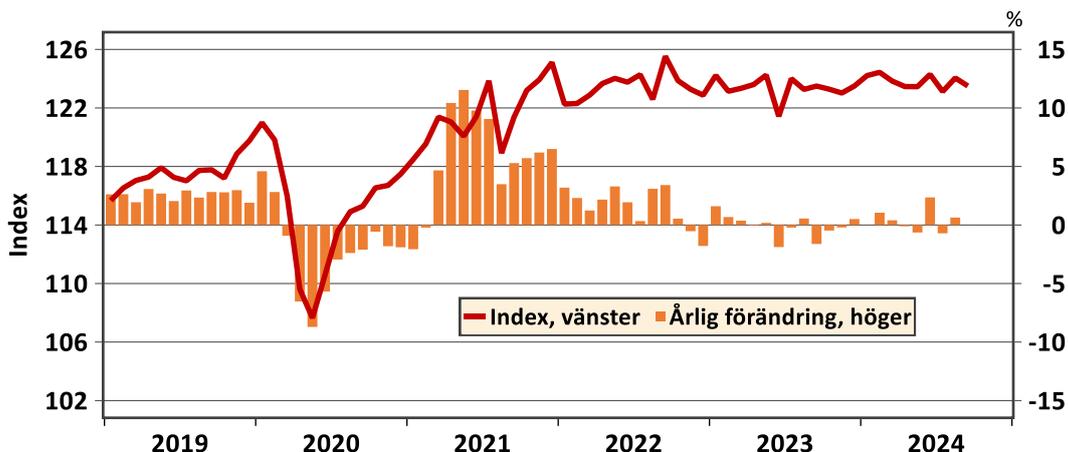

Källa: Macrobond och SCB

En viktig faktor att ha med sig i bedömningen av de senaste två-tre årens tillväxt är den ovanligt höga prisökningstakten som varit under perioden. Tillväxt mäts alltid i fasta priser, ibland även benämnt som volym. Vi är främst intresserade av *hur många* varor och tjänster som produceras och hur det utvecklas över tid. Värdeökningar som endast kommer av att priserna stiger är mindre intressanta och räknas därför bort. Det är fullt rimligt. Men de senaste årens stora prisökningar har gjort att värdet på allt som produceras har ökat kraftigt trots att volymutvecklingen har stått still. Det gör att svensk BNP 2024 är nästan 18 procent högre än 2021 mätt i kronor trots att den totala tillväxttakten i volym under den perioden endast varit 2 procent.

Bilden av en tillväxt i sidled blir än mer tydlig i SCB:s månatliga BNP-indikator. Där syns att BNP-nivån var på ungefär samma nivå i mitten av 2024 som i början av 2022. De senaste månaderna har utfallen varit något spretiga. I juli minskade BNP både jämfört med månaden innan och jämfört med samma månad förra året medan BNP i augusti ökade på motsatt sätt. I september minskade BNP jämfört med månaden innan men stod still jämfört med samma månad förra året.

Diagram 3.2 BNP-indikatorn månad, index respektive årlig förändring, jan 2019-sep 2024, index 2011=100 respektive procent, säsongrensat

Källa: SCB och Macrobond

En tydlig vändning i konjunkturen syns alltså ännu inte i utfallsdata. Men olika mer framåtblickande indikatorer visar att förutsättningarna kommer att stärkas framöver. Både KI:s konjunkturbarometer och inköpschefsindex för hela näringslivet har under året varit på högre nivåer än 2023.

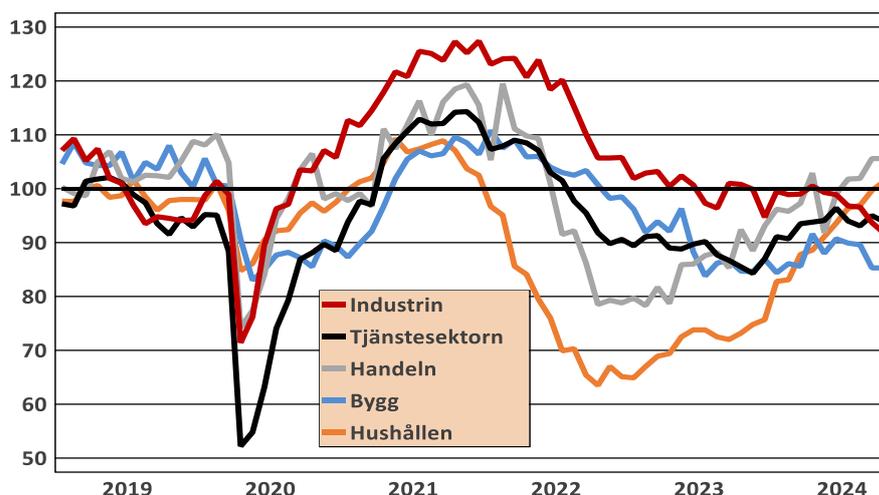
Diagram 3.3 Konjunkturbarometern och inköpschefsindex, jan 2017-sep 2024

Källa: Konjunkturinstitutet, Swedbank/Sif och Macrobond

I konjunkturbarometern har den största förändringen i stämningläget skett i hushållens syn på ekonomin. Efter att ha bottnat på ett historiskt lågt värde på 65 runt årsskiftet 2022/2023 har hushållens stämningläge nu normaliserats. Vid den senaste mätningen var indexvärdet över 100 vilket är seriens historiska genomsnitt.

Diagram 3.4 Konjunkturinstitutet Konjunkturbarometer, jan 2019-sep 2024

Källa: Macrobond och Konjunkturinstitutet

Även stämningläget inom den hårt drabbade handeln har förbättrats avsevärt i takt med att hushållens syn på ekonomin har stärkts. Motsvarande förbättring kan dock ännu inte ses inom byggbranschen. Jämfört med många andra branscher har industrin totalt sett klarat sig lindrigt under den här lågkonjunkturen som främst drabbat mer direkt konsumentnära och räntekänsliga branscher. Men även vissa delar av industrin har varit hårt drabbade, till exempel träindustrin och andra industribranscher med koppling till bostadsbyggandet. Under en lång period låg industrins samlade indexvärde kvar runt det historiska genomsnittet men de senaste månaderna har en nedgång kunnat ses.

3.2 Tillväxten tar fart men lågkonjunkturen dröjer kvar

Konjunkturinstitutet (KI) räknar i sin senaste prognos med att tillväxten blir strax under en procent i år, knappt två procent nästa år för att sedan stiga till tre procent 2026. Jämfört med tidigare prognoser är det en något lägre tillväxt än man tidigare trott, framför allt för 2025. Det förklaras främst av att svagare utfall av hushållens konsumtion gjort att bilden av när köplusten ska ta mer tydlig fart, och därmed bidra positivt till tillväxten igen, skjutits framåt i tiden.

Under 2024 väntas hushållens konsumtion i genomsnitt inte öka någonting jämfört med förra året. Även investeringarna, som drabbats mycket av den svaga utvecklingen i bostadsbyggandet, tynger tillväxten i år. Åt andra hållet verkar den offentliga konsumtionen och att exporten väntas öka mer än importen. De kommande åren sker ett skifte där de inhemska komponenterna av BNP väntas öka i betydligt högre takt medan bidraget från nettoexporten i stället minskar.

Tabell 3.1 Försörjningsbalansen, med prognos från Konjunkturinstitutet, procent

	2023	2024	2025	2026
BNP	-0,3	0,7	1,8	3,0
BNP, kalenderkorrigerad	-0,1	0,7	2,0	2,8
BNP per capita	-0,8	0,4	1,5	2,8
Hushållens konsumtionsutgifter	-2,3	0,0	2,4	3,9
Offentliga konsumtionsutgifter	0,7	1,2	1,4	1,3
Fasta bruttoinvesteringar	-1,4	-2,2	1,4	4,9
Lagerinvesteringar	-1,4	0,2	0,1	0,1
Export	3,2	1,7	2,4	3,2
Import	-1,1	0,5	2,6	4,2

Källa: Konjunkturinstitutet (26 sep)

Olika sätt att se på begreppet lågkonjunktur

KI anger i sin senaste prognos att även om tillväxten väntas börja öka redan under det fjärde kvartalet i år kommer svensk ekonomi att befinna sig i lågkonjunktur ända fram till slutet av 2026. Detta trots att vi under hela 2025 kommer vara i en situation där BNP växer och arbetslösheten sjunker. Hur kan det komma sig att det är att betrakta som lågkonjunktur?

Förklaringen ligger i att det finns olika sätt att definiera vilket läge som konjunkturen befinner sig i och KI använder sig av den mest strikta av sådana definitioner. I den är ekonomin alltid i antingen hög- eller lågkonjunktur. Gränsen går när det så kallade BNP-gapet är antingen positivt eller negativt.⁵

Denna definition är inte felaktig, tvärtom är den vedertagen och teoretiskt korrekt. Problemet är bara att den är väldigt trubbig, då ekonomin alltid anses befinna sig i antingen låg- eller högkonjunktur. Några mellanlägen finns alltså inte. Ett alternativt sätt att se på det är att konjunkturen under merparten av tiden är att beteckna som i ett mellanläge. Det går att benämna som att konjunkturen är ”normal” eller ”i balans”.

Det finns därför andra angreppssätt som fångar in just detta. I det Finanspolitiska ramverket anges till exempel att intervallet för ”normal konjunktur” är när BNP-gapet är mellan 1,5 och -1,5 procent av potentiell BNP. I diagram 3.5 visas KI:s data på BNP-gap från den senaste prognosen där de svagare färgade fälten representerar intervallet för normal konjunktur enligt det finanspolitiska ramverket. Perioderna med hög- respektive lågkonjunktur blir då färre och kortare. Enligt det sättet att se det lämnas den nuvarande lågkonjunkturen vid ett tidigare skede än i den mer binära definitionen som KI använder.

⁵ BNP-gapet anger förhållandet mellan faktisk BNP och potentiell BNP (och uttrycks i procent av potentiell BNP). Potentiell BNP brukar i sin tur beskrivas som den BNP-nivå som på sikt är förenlig med en inflation i linje med inflationsmålet (eller på andra sett anses vara förenlig med en konjunktur i balans). Är faktisk BNP under denna nivå är det lågkonjunktur, är den över denna nivå är det högkonjunktur.

Diagram 3.5 BNP-gap Sverige

Källa: Konjunkturinstitutet

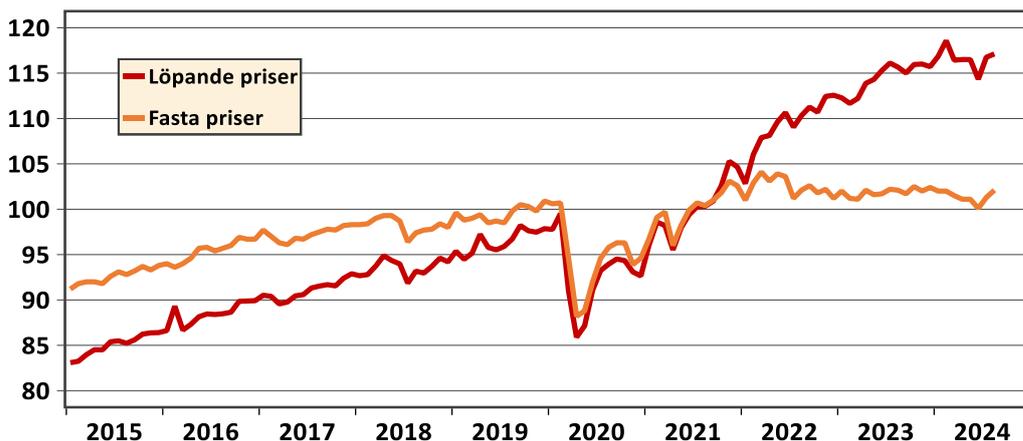
Ett tredje alternativ som används är att se konjunkturen som fyra faser. Det görs till exempel när konjunkturen beskrivs med en så kallad konjunkturklocka, som till exempel SCB månatligen redovisar. Där kompletteras hög- och lågkonjunktur med de två faserna *återhämtning* och *avmattning*. Konjunkturen rör sig då enligt en klocka i faserna högkonjunktur>avmattning>lågkonjunktur>återhämtning>högkonjunktur och så vidare. Enligt det synsättet skulle nuvarande konjunkturläge kunna beskrivas som lågkonjunktur men på väg in i återhämtning. KI skriver också i sin rapport att en försiktig konjunkturåterhämtning inleds mot slutet av 2024.

Hushållens konsumtion

Hushållens konsumtion, som vanligtvis är en viktig drivkraft till tillväxten, har de senaste åren utvecklats väldigt svagt. Den höga inflationen och de stigande räntorna har gjort att hushållen har behövt prioritera hårdare i sina konsumtionsbeslut. Förra året minskade hushållens konsumtion i fasta priser med 2,3 procent, det var ett fall som tidigare i modern tid bara hade skett under pandemin och under 1990-talskrisen. Även innevarande år har fortsatt i en svag utveckling där konsumtionen minskade under årets två första kvartal.

Även om inbromsningen i hushållens konsumtion varit tydlig mätt i fasta priser fortsatte konsumtionen mätt i löpande priser att öka under hela fjolåret. Totalt ökade alltså det totala antalet kronor hushållen lade på konsumtion men antalet varor och tjänster som hushållen fick för de kronorna minskade. Denna utveckling med ökad konsumtion i löpande priser pågick till omkring årsskiftet 2023/24. Under inledningen av 2024 har konsumtionen planat ut även mätt i löpande priser.

Diagram 3.6 Hushållens konsumtionsindikator, fasta respektive löpande priser, index

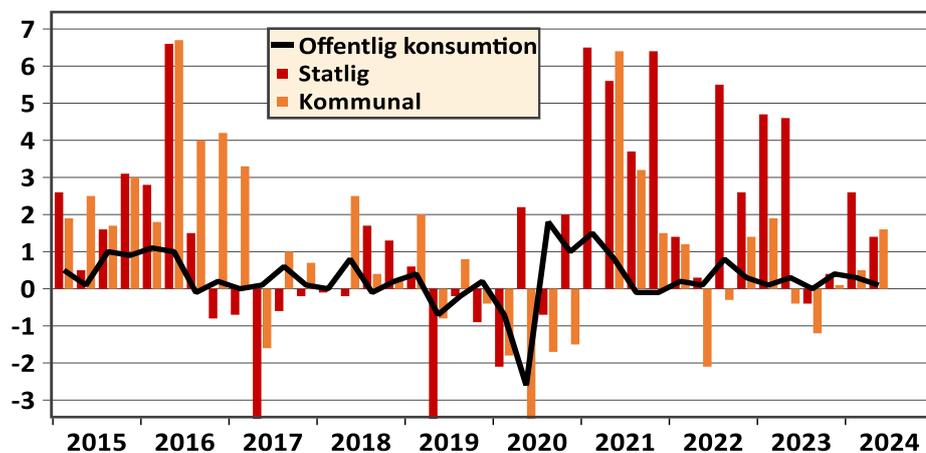
Källa: Macrobond och SCB

De kommande åren väntas hushållens konsumtion vända uppåt och återigen bidra positivt till BNP-tillväxten. Köpkraften kommer nästa år att stärkas av både räntesänkningarna, nya inkomstskattesänkningar samt att reallönerna åter ökar. Den förväntade vändningen på arbetsmarknaden kommer också göra att sysselsättningen ökar. Totalt sett innebär det att hushållens reala inkomster ökar kraftigt. I vilken utsträckning det också kommer leda till ökad tillväxt, och när i tiden denna effekt kommer, blir avhängigt hur hushållen väljer att hantera den stärkta köpkraften. Det som läggs på ökad konsumtion ökar också aktiviteten i ekonomin men det som i stället sparas får inte en sådan effekt. Hushållens agerande blir därför en nyckelfaktor för hur stor kraften blir i den kommande konjunkturuppgången.

Offentlig konsumtion

Förra året växte den offentliga konsumtionen med strax under en procent. De kommande åren väntas tillväxttakten i stället bli något över en procent per år. Förra årets ökning berodde främst på utbyggnaden av försvaret medan den ansträngda ekonomin i framför allt regionerna höll tillbaka utvecklingen. De kommande åren fortsätter utbyggnaden av försvaret men då bidrar också kommunerna och regionerna till tillväxten då den ekonomiska situationen inte längre tyngs lika mycket av effekter av den tidigare höga inflationen.

Diagram 3.7 Utvecklingen av statlig, kommunal och offentlig konsumtion, procentuell förändring jämfört med samma kvartal föregående år

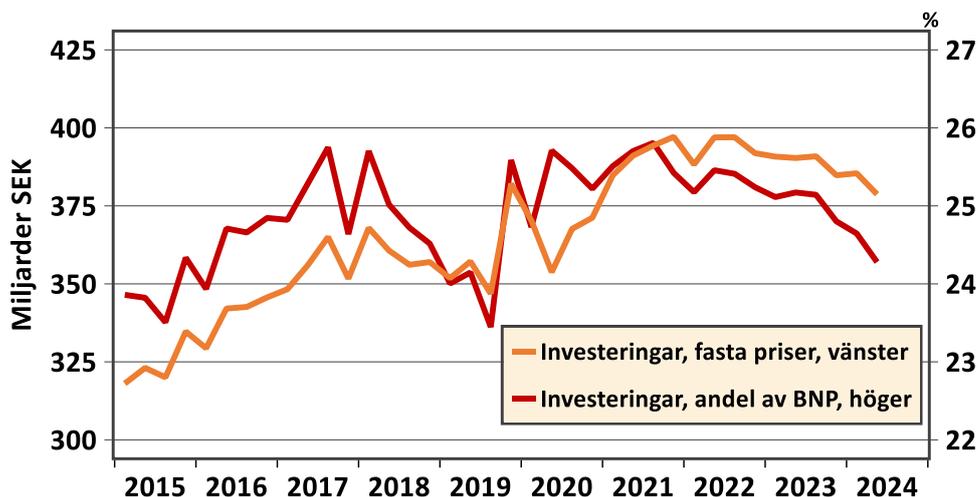

Källa: Macrobond och SCB

Investeringar

De totala investeringarna i Sverige minskade med en procent förra året och väntas i år minska med ytterligare två procent. Denna nedgång är större än för BNP i stort och investeringarnas andel av BNP sjunker därför under dessa år, från 25,5 procent 2022 till strax över 24 procent 2024. Denna nedgång ska dock ses i ljuset av en längre tids stark investeringstakt där investeringarnas andel av BNP har ökat från drygt 22 procent 2012.

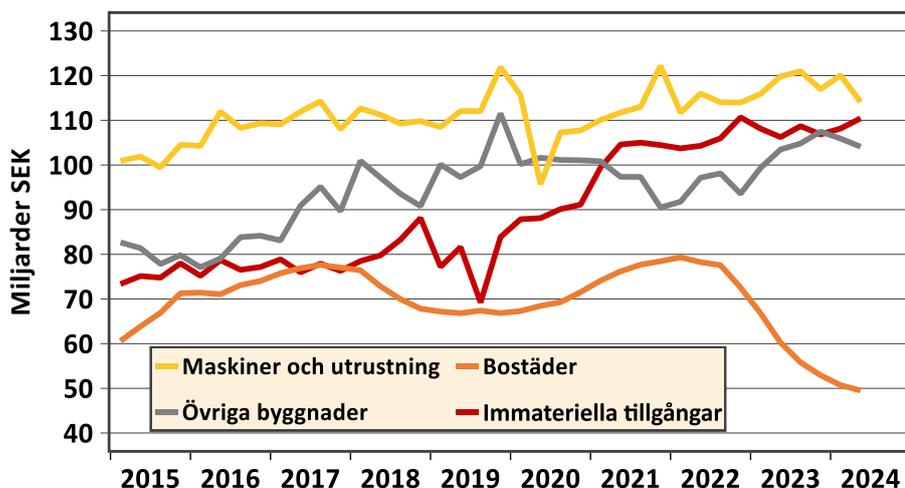
Diagram 3.8 Fasta bruttoinvesteringar, som andel av BNP och säsongrensat, fasta priser

Källa: Macrobond och SCB

Investeringsutvecklingen har också varit olika i olika delar av ekonomin. Den absoluta merparten av den nedgång som skett de senaste två åren kan förklaras av en väldigt svag utveckling av bostadsinvesteringarna. Det blir tydligt i en uppdelning av investeringarna efter vilken typ de är. Fallet har varit stort för bostäder, som minskat i nio kvartal i rad, men samtidigt ökat för andra byggnader. Investeringar i immateriella tillgångar (där FOU ingår) och i maskiner har haft en bättre utveckling, även om det i den senare skedde en liten nedgång under det andra kvartalet i år.

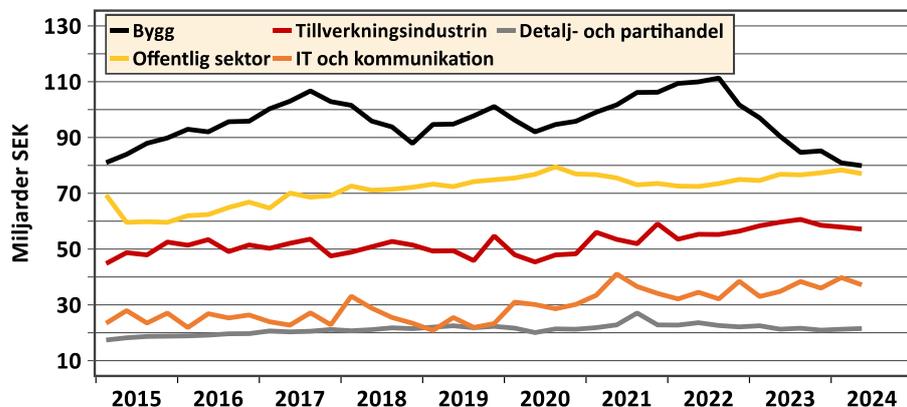
Diagram 3.9 Fasta bruttoinvesteringar, fasta priser, olika tillgångsslag, miljarder kr

Källa: Macrobond och SCB

Den spretiga utvecklingen blir lika tydlig när investeringarna delas upp efter i vilken bransch de görs där det stora fallet kommit i byggbranschen. Industrins investeringar ökade med runt 20 procent mellan 2020 och 2023 men sedan har en viss nedgång skett i inledningen av 2024.

Diagram 3.10 Fasta bruttoinvesteringar, fasta priser, olika branscher, miljarder kr

Källa: Macrobond och SCB

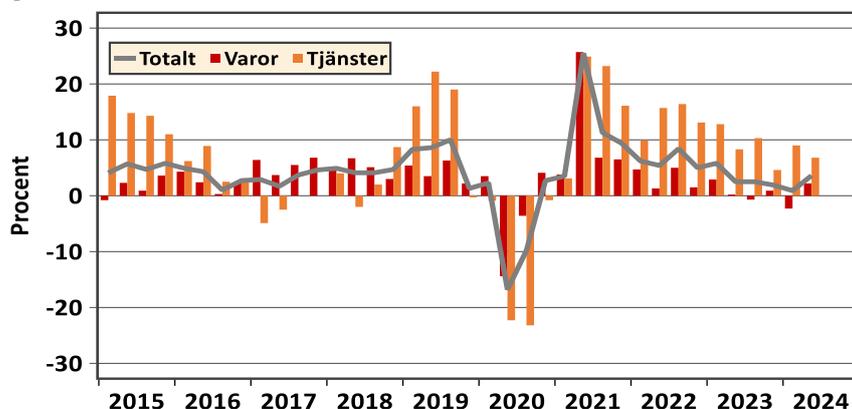
Lägre räntor och en mer positiv utveckling av bostadspriserna gör att KI bedömer att fallet i bostadsinvesteringarna bromsas upp under det andra halvåret i år, och nästa år väntas de växa igen. En långsam uppgång i bostadspriserna samt ett fortsatt högt byggkostnadsläge gör dock att återhämtningen i bostadsinvesteringarna väntas gå långsamt.

Industrins investeringar väntas också växla upp igen nästa år efter en svagare utveckling i år och även de offentliga investeringarna bedöms växa i god takt, inte minst drivet av satsningarna på försvaret. Totalt sett väntas investeringarna växa med omkring 1,5 procent nästa år och över 4 procent per år åren därefter.

Export

Trots de senaste årens lågkonjunktur har den svenska exporten fortsatt att utvecklas starkt. 2022 växte exporten med över 6 procent och förra året med nästan 4 procent. Det har gjort att exporten har agerat motpol till den svaga utvecklingen i den inhemska efterfrågan under dessa år. Den sista tiden är det framför allt tjänsteexporten som har haft en stark utveckling medan varuexporten snarare fluktuerat runt nollstrecket i tillväxttal under en tid.

Diagram 3.11 Sveriges export av varor och tjänster, förändring jämfört med samma kvartal föregående år

Källa: Macrobond och SCB

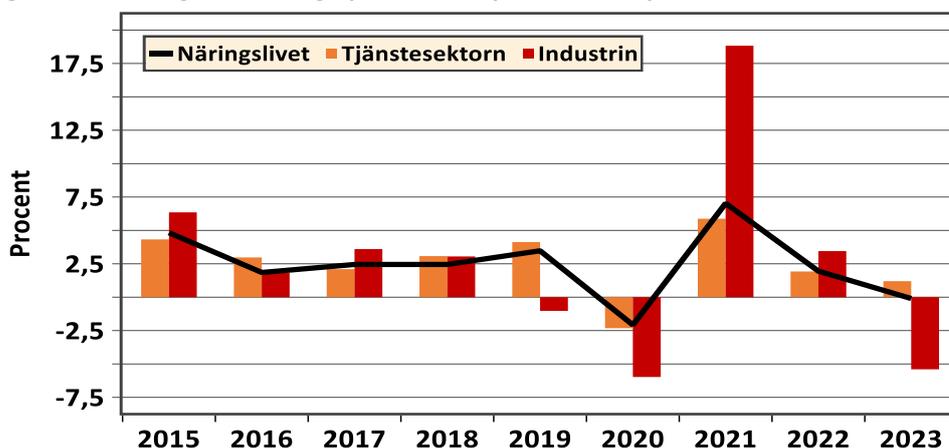
Exportkonjunkturen väntas vara något dämpad under den närmaste tiden och den svenska exporttillväxten är därför också lägre än de senaste årens goda utveckling.

3.3 Näringslivets produktion och produktivitet

Den samlade produktionen i det svenska näringslivet ökade under åren 2013-2019 med i genomsnitt 2,8 procent per år. Under pandemiåret 2020 var produktionen i näringslivet drygt 2 procent lägre än året innan men under den snabba återhämtningen 2021 vändes det till en ökning på 7 procent. Från 2022 och framåt har produktionsutvecklingen succesivt mattats av.

Industriproduktionen hade en stark utveckling under åren 2015-2018 då produktionen ökade med 3,7 procent per år. En viktig förklaring var den mycket goda utvecklingen i fordonsindustrin. Under 2019 skedde en tydlig avmattning inom industrin och produktionen var något lägre än året innan. Under 2020 minskade produktionen totalt sett med 6 procent, men det var stora skillnader under året med det stora fallet under våren och den snabba återhämtningen under andra halvåret. Under 2021 ökade industriproduktionen i stället med nästan 19 procent jämfört med året innan. Det var den högsta ökningstakten ett enskilt år sedan motsvarande snabba återhämtning 2010, efter fallet i samband med finanskrisen. 2022 ökade industriproduktionen med 3,5 procent för att sedan minska med 5,5 procent 2023.

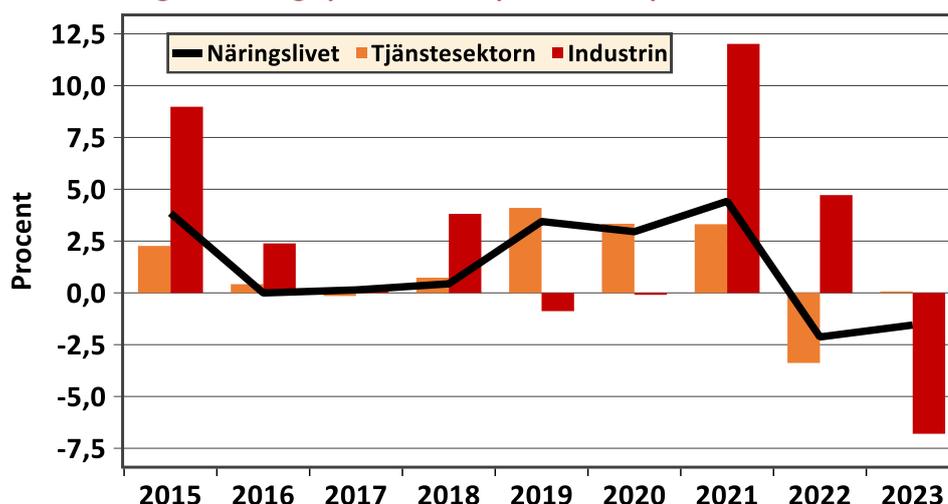
Diagram 3.12 Årlig förändring i produktion per år, fasta priser

Källa: Macrobond och SCB

Produktivitetsutvecklingen i näringslivet var under perioden 2013–2018 i genomsnitt 1,3 procent per år. Under 2019–2021 var utvecklingen klart högre, i genomsnitt 3,5 procent per år. Som visats ovan minskade produktionen i inledningen av pandemin men antalet arbetade timmar minskade ännu mer och produktiviteten ökade därmed. Det har också varit stora skillnader mellan olika branscher. Industrin hade en svagare produktivitetsutveckling än tjänstesektorn under 2019 och 2020 men en starkare under 2021 och 2022 när industriproduktionen ökade så kraftigt. 2023 minskade produktiviteten i stället mycket inom industrin medan den var oförändrad i tjänstesektorn.

Diagram 3.13 Årlig förändring i produktivitet per år, fasta priser

Källa: Macrobond och SCB

Näringslivets strukturella produktivitetstillväxt

När Facken inom industrin gör bedömningar av löneutrymmet utgår det från att prisökningarna bör vara i enlighet med inflationsmålet på två procent och produktivitetsutvecklingen indikerar hur mycket lönerna kan öka mer än den nivån. På mer detaljerad nivå är utgångspunkten för de bedömningarna den ökningstakt av hela näringslivets så kallade förädlingsvärdepriser som är förenlig med inflationsmålet samt hela näringslivets långsiktiga produktivitetsutveckling. Att ha en uppfattning om produktivitetsutvecklingen är därför en central faktor för bedömningar av löneutrymmet.

Sverige hade under perioden innan finanskrisen 2008–2009 en väldigt stark produktivitetsutveckling, både jämfört med historien i Sverige och jämfört med de flesta jämförbara länder under samma tid. Efter finanskrisen har produktivitetsutvecklingen varit klart lägre, både i Sverige och i andra länder. Skillnaden mellan de två perioderna har dock varit större i Sverige och skillnaden mot omvärlden har därför krympt. I debatten har det ibland beskrivits som att produktivitetsutvecklingen varit i det närmaste obefintlig. Så är inte fallet. Även om ökningstakten varit betydligt lägre än tidigare har produktiviteten fortsatt att öka, om än i en klart lägre takt.

För hela näringslivet ökade produktiviteten under perioden 1998–2007 med drygt 3 procent per år. Sedan följde ett antal år med väldigt volatila tal under och efter finanskrisen. Som exempel minskade produktiviteten med 2,5–3,5 procent per år 2008 och 2009 men ökade med 4,5 procent 2010. När dammet efter finanskrisen hade lagt sig följde en period med dämpad utveckling. Under åren 2011–2018 ökade produktiviteten med i genomsnitt omkring 1 procent per år.

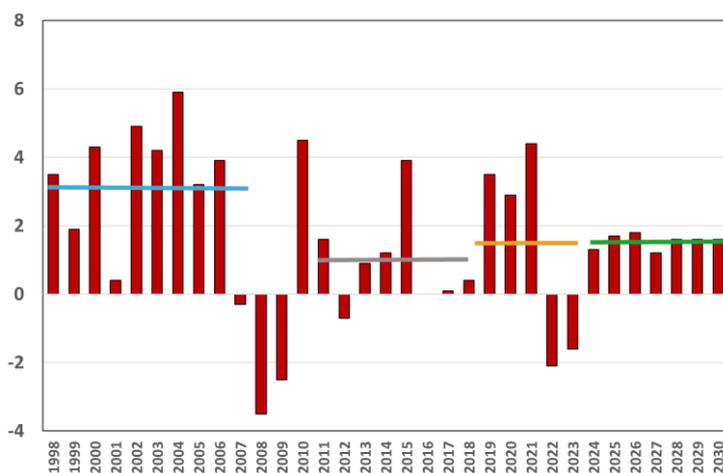
Åren under och efter pandemins utbrott har återigen visat på stora skiften både upp och ned. När pandemin slog till med full kraft under våren 2020 ledde det till en snabb minskning av den samlade produktionen. Produktivitet mäts som produktionsvärde per arbetad timme och i och med att antalet arbetade timmar minskade i ännu högre utsträckning än produktionen ökade faktiskt produktiviteten under 2020. Men faktum är att den ökade med stora tal även innan pandemin; ökningen för näringslivet skrevs till hela 3,5 procent 2019.

I den snabba och starka återhämtningen efter pandemifallet steg sedan produktionen i en högre takt än antalet arbetade timmar och även 2021 blev därför ett starkt år för svensk produktivitet. När dessa tre år summeras visar de på en produktivitetstillväxt på drygt 3,5 procent per år. Det här är en utveckling som var oväntad på förhand och som det sedan rapporterats väldigt lite om och som många därför inte känner till.

Under 2022 gick stora delar av världsekonomin som bekant in i en lågkonjunktur med effekter av såväl Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina som den snabbt stigande inflationen och den kraftiga penningpolitiska åtstramningen för att bekämpa inflationen. Många företag fick då se en försvagad efterfrågan och dämpad produktion. Förhoppningen om att denna nedgång skulle bli tillfällig i kombination med erfarenheten från senare år om att det är svårt att hitta personal i den omfattning man vill så valde många företag att inte anpassa arbetsstyrkan i samma utsträckning, så kallad övervintring av personal eller ”labour hoarding”.

Produktivitetstillväxten blev därför negativ både 2022 och 2023. Samma fenomen som gjorde att produktiviteten minskade i konjunkturedgången kommer sannolikt få motsatt effekt i den kommande uppgången. Med någorlunda bibehållen arbetskraft kommer företagen att kunna öka produktionen utan att de arbetade timmarna ökar i samma omfattning vilket kommer resultera i att produktivitetstalen stiger igen. Hur stor denna mer konjunkturrella ökning blir är svårt att prognostisera.

Diagram 3.14 Årlig förändring i produktivitet per år, näringslivet, fasta priser

Källa: Konjunkturinstitutet

Utvecklingen av produktiviteten är en nyckelfaktor både för den ekonomiska utvecklingen i stort men också som förutsättning för hur stora löneökningar ekonomin klarar av utan att det leder till en för hög inflation. När produktionen sker på ett mer effektivt sätt kan kostnadsökningar hanteras utan att priserna behöver höjas. Det ger ett utrymme för att löneökningar kan vara högre än prisökningarna och därmed leda till att reallönerna och köpkraften för de anställda ökar över tid.

Med anledning av de stora skiften som kan ske mellan enskilda år som beskrivits ovan, och Facken inom industrins uttalade ambition om att agera på ett sätt som leder till långsiktighet och stabilitet, är det inte rimligt att grunda bedömningar av löneutrymmet på produktivitetstillväxten under enskilda år vare sig i utfallsdata eller i prognoser.

Utgångspunkten bör i stället vara bedömningar av näringslivets mer långsiktiga produktivitetstillväxt.

I KI:s senaste prognos kommer de senaste två årens produktivitetstillväxt på nästan två procent per år följas av motsvarande ökningstal under de kommande åren. På längre sikt väntas näringslivets produktivitetstillväxt vara cirka 1,6 procent per år.

3.4 Sammanfattning

Svensk ekonomi har befunnit sig i lågkonjunktur de senaste åren, där tillväxten har utvecklats i sidled och arbetslösheten har stigit. Den höga inflationen och den penningpolitiska åtstramningen har hållit tillbaka den ekonomiska aktiviteten. Inte minst gäller detta hushållens konsumtion som utvecklats svagt. Även minskade bygginvesteringar har dämpat tillväxten medan exporten har verkat i en mer positiv riktning.

Svensk ekonomi väntas nu gå in i en återhämtningsfas med stigande tillväxttal under 2025 och 2026. Hushållens köpkraft, som varit pressad de senaste åren, kommer stärkas av både ökade reallöner, fallande räntor, och inkomstskattesänkningar. Det gör att hushållens konsumtion kommer bidra positivt till tillväxten igen medan ett svagt konjunkturläge i omvärlden kommer medföra ett mindre positivt bidrag från nettoexporten.

De senaste årens konjunktursvängningar har också gjort att produktivitetstillväxten har svängt mycket. Produktiviteten i näringslivet ökade oväntat mycket 2019–2021, med i genomsnitt 3,5 procent per år. Sedan följde två år med negativ produktivitetstillväxt men de närmast kommande åren väntas i stället relativt goda ökningstal. På längre sikt väntas näringslivets produktivitetstillväxt vara 1,6 procent per år.

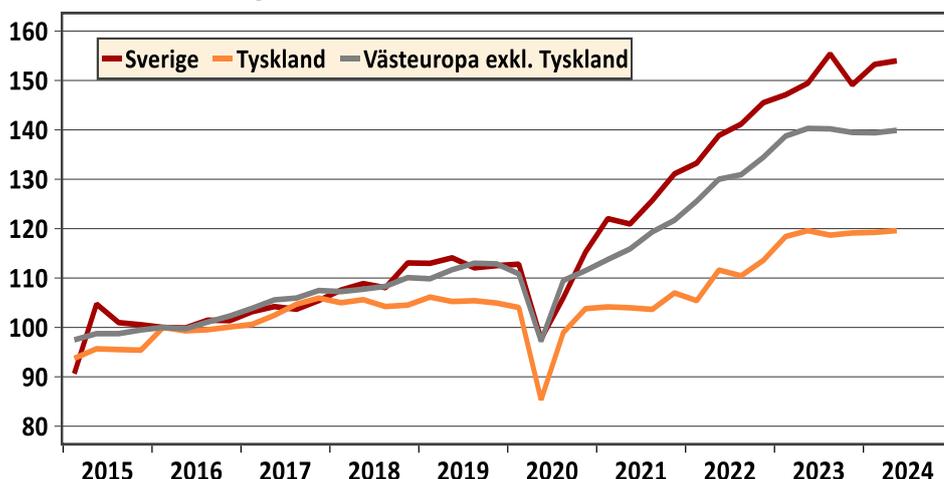
4. Industrins konkurrenskraft

I detta kapitel görs en genomgång av ett antal indikatorer som Facken inom industrin använder för att bedöma utvecklingen av svensk industris konkurrenskraft. Jämförelser görs över tid och med några viktiga konkurrentländer.

4.1 Industriproduktionen har utvecklats positivt

Diagram 4.1a visar att den svenska industriproduktionen mätt i löpande priser har utvecklats starkare än i Tyskland och i Västeuropa⁶ under den givna perioden. En kraftig nedgång under andra kvartalet 2020 skedde runt om i Europa till följd av pandemin, men återhämtningen var snabbare i Sverige än i Tyskland och i Västeuropa. Utvecklingen har sedan dess fortsatt uppåt i både Tyskland och i Västeuropa men i avsevärt långsammare takt än i Sverige. Under 2023 har utvecklingen mattats av i både Tyskland och i Västeuropa, medan den i Sverige ökade till och med fjärde kvartalet då den minskade. Under de två första kvartalen 2024 har produktionen ökat något i Sverige medan den varken ökat eller minskat i Tyskland och i Västeuropa.

Diagram 4.1a Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin, löpande priser, 2015K1-2024K2, index 2016K1=100, säsongrensad

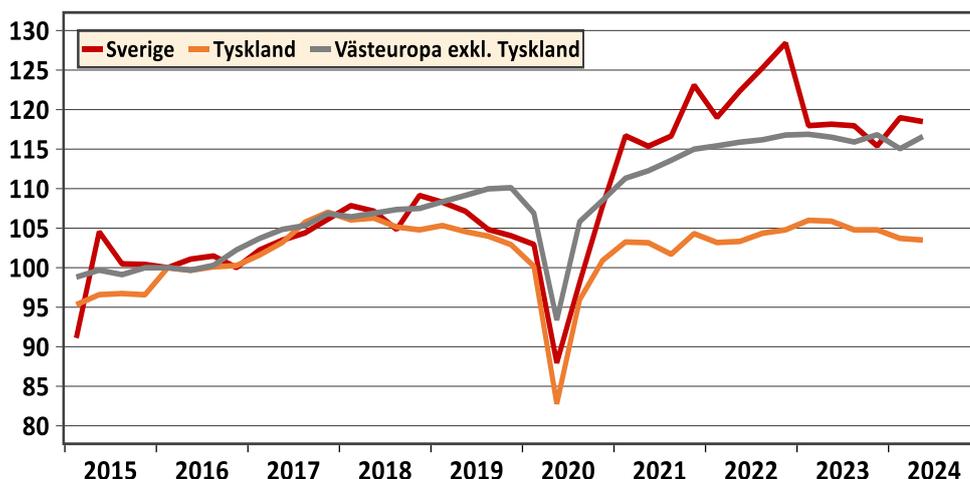

Källa: Macrobond, Eurostat och Office for National Statistics (ONS)

När produktionen mäts i fasta priser, det vill säga utvecklingen justerad för prisförändringar, ser utvecklingen delvis annorlunda ut (se diagram 4.1b). Precis som mätt i löpande priser ökade den svenska industriproduktionen mätt i fasta priser i snabb takt efter pandemin till och med det tredje kvartalet 2022. Sedan dess har dock produktionen minskat och befinner sig det andra kvartalet 2024 på ungefär samma nivå som det fjärde kvartalet 2022. I Tyskland gick produktionen i fasta priser i början av 2021 tillbaka till samma nivå som före pandemin och har därefter fortsatt befinna sig omkring denna nivå. I Västeuropa ökade industriproduktionen mätt i fasta priser först i långsammare takt än i Sverige men sedan slutet av 2022 har utvecklingen varit liknande.

⁶ Med Västeuropa avses Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. Tyskland redovisas enskilt i detta avsnitt. De redovisade siffrorna är KIX-vägda, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige. Se fördjupningen i slutet av kapitlet för en redogörelse om KIX-vikter.

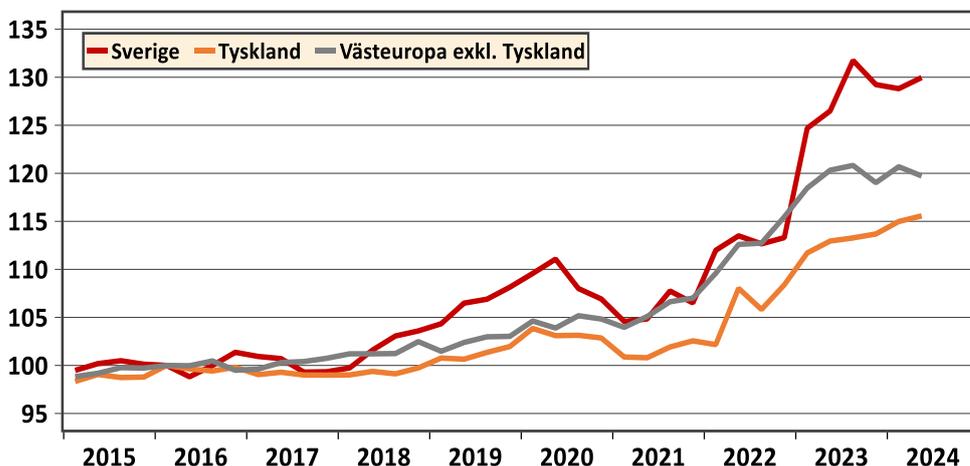
Diagram 4.1b Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin, fasta priser, 2015K1–2024K2, index 2016K1=100, säsongrensad

Källa: Macrobond, Eurostat och ONS.

Inom industrin i både Sverige, Tyskland och i Västeuropa har produktionsutvecklingen mätt i löpande priser, sett över hela perioden, varit högre än mätt i fasta priser. Att produktionen ökar snabbare mätt i löpande än i fasta priser förklaras av att priserna (förädlingsvärdepriserna) stiger. För svensk del är skillnaderna mellan måtten särskilt stora för perioden efter pandemin. Ökningen i löpande priser har i synnerhet stegrat sedan inflationen började öka under andra halvan av 2021. Oavsett mått har den svenska industriproduktionen utvecklats i snabbare takt än i Västeuropa och betydligt snabbare än i Tyskland sedan pandemin.

Diagram 4.2 Utveckling av förädlingsvärdepriser i tillverkningsindustrin, 2015K1–2024K2, index 2016K1=100, säsongrensad

Källa: Macrobond, Eurostat och ONS.

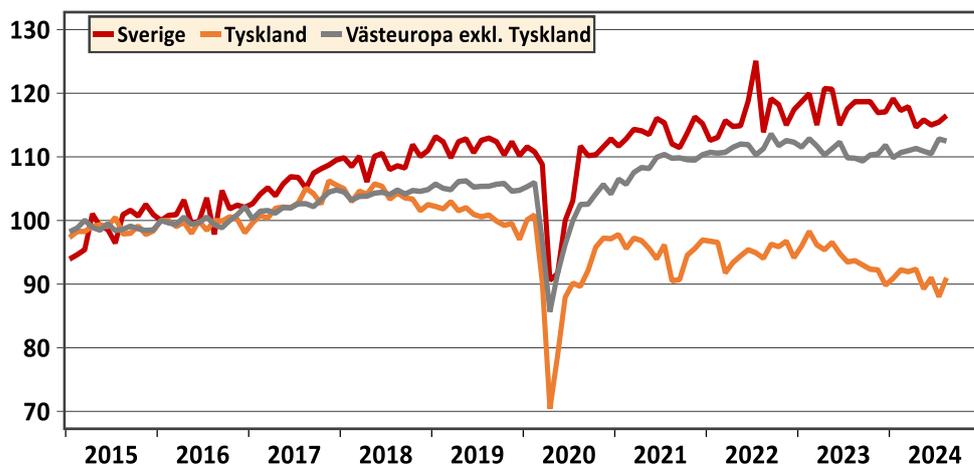
Diagram 4.2 redovisar förädlingsvärdeprisutvecklingen i tillverkningsindustrin jämfört med första kvartalet 2016. Mellan första kvartalet 2016 och andra kvartalet 2024 har de svenska förädlingsvärdepriserna ökat med 30 procent medan priserna i Västeuropa har ökat med 19 procent. I Tyskland ökade förädlingsvärdepriserna till och med andra kvartalet 2024 med 16 procent. En betydande ökning av förädlingsvärdepriserna skedde mellan tredje kvartalet 2022 och första kvartalet 2023. För svensk industris del var denna uppgång särskilt stor. Uppgången kan

delvis bero på en försvagning av den svenska kronan under samma period men detta kan inte ensamt förklara ökningen.

Förädlingsvärdepriset tas fram som kvoten mellan förädlingsvärdet (dvs. produktion minus insatsförbrukning) mätt i löpande priser och förädlingsvärdet mätt i fasta priser. Ett stigande pris på bruttoproduktionen höjer förädlingsvärdepriset, medan ett stigande pris på förbrukningen ger ett lägre förädlingsvärdepris. Förädlingsvärdeprisets utveckling visar därmed hur mycket av prisökningarna som företagen faktiskt kan tillgodogöra sig. Ett stigande förädlingsvärdepris innebär att priset ökar på det som företaget producerat i förhållande till priset på insatsförbrukningen. Det innebär ett ökat utrymme för löner och vinster.

En annan källa för att studera industriproduktionens utveckling är industriproduktionsindex (IPI). IPI är en indikator och baseras på industrins leveranser mätt i fasta priser. Indexet ger en månatlig bild av utvecklingen i industrin och visas för Sverige, Tyskland och i Västeuropa i diagram 4.3. Även detta mått visar att den svenska industriproduktionen har utvecklats bättre än Tyskland och i Västeuropa sedan 2016. Enligt IPI har svensk industriproduktion fortsatt att öka efter pandemin och befinner sig på högre nivåer än innan. Utvecklingen i Västeuropa är också på en högre nivå än innan pandemin medan återhämtningen i tysk industri har släpat efter. I Tyskland har produktionen minskat sedan 2023, samtidigt som den varken ökat eller minskat i Sverige och i Västeuropa.

Diagram 4.3 Industriproduktionsindex (IPI), SNI B–C, 2015–2024, index 2016M1=100

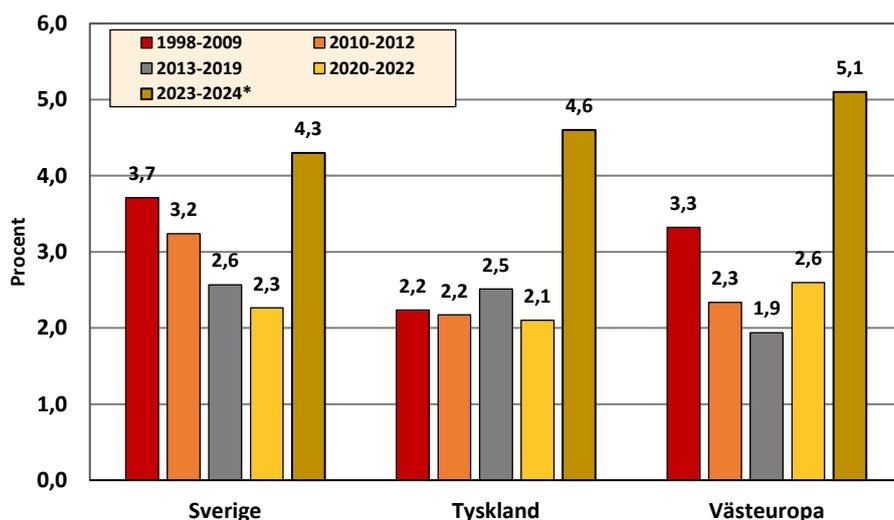
Källa: Macrobond, Eurostat och ONS.

Vid en jämförelse med andra nordiska länder har den danska industriproduktionen ökat i snabbare takt än den svenska, särskilt sedan det tredje kvartalet 2022. Finlands industriproduktionsindex har utvecklats mer i linje med Sveriges medan Norges har utvecklats svagare.

4.2 Snabbare ökningstakt av västeuropeiska arbetskraftskostnader

Diagram 4.4 visar den genomsnittliga årliga ökningen av arbetskraftskostnaden i Sverige, Tyskland och Västeuropa (KIX-vägt⁷) uppdelat på fem olika perioder mätt i respektive lands nationella valuta. I både Sverige och Västeuropa växlade ökningstakterna ner efter finanskrisen. Ökningstakterna har varit högre i Sverige än i Tyskland under samtliga perioder, men 2023 ökade de tyska arbetskraftskostnaderna i snabbare takt. Jämfört med Västeuropa har de svenska arbetskraftskostnaderna ökat snabbare under samtliga delperioder utom de två senaste.

Diagram 4.4 Procentuell årlig ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige, Tyskland och Västeuropa (nationell valuta) 1998–2024*

Källa: Eurostat Labour cost index (LCI) och Office for National Statistics *Förändringen för 2024 är en uppskattning beräknad på årets första två kvartal. Siffran för Storbritannien är beräknad på ett kvartal.

Tabell 4.1 redovisar ökningstakterna de senaste två åren samt prognosen för 2024. 2023 ökade de svenska arbetskraftskostnaderna med 3,7 procent, de tyska med 4,4 procent och de västeuropeiska med 5,3 procent⁸. Prognosen för 2024 visar på mer likartiga ökningstakter med 4,8 procent för Sverige och Tyskland och 5,0 procent i Västeuropa.

Tabell 4.1 Procentuell ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige, Tyskland och Västeuropa 2022, 2023 och 2024*

	2022	2023	2024*
Sverige	2,9	3,7	4,8
Västeuropa	4,4	5,3	5,0
Tyskland	5,3	4,4	4,8

Källa: Eurostat LCI, Office for National Statistics, Riksbanken samt egna beräkningar. * Förändringen för 2024 är en uppskattning beräknad på årets första två kvartal. Siffran för Storbritannien representerar förändringen för hela arbetsmarknaden och är beräknad på första kvartalet.

⁷ Västeuropa avser i detta avsnitt Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. De redovisade siffrorna är KIX-vägd genomsnitt, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

⁸ Tyskland är Sveriges viktigaste konkurrentland och väger därmed tyngst vid beräkning av den västeuropeiska ökningstakten.

4.3 Stora svängningar i växelkursen

Sedan 2015 har den svenska kronans kurs mot euron och dollarn försvagats. I förhållande till euron försvagades kronan först under 2018 och 2019, varefter den stärktes i viss mån under 2020 och 2021. Under både 2022 och 2023 skedde en försvagning av kronan gentemot euron. 2024 ser kronan ut att stärkas marginellt mot euron. Svängningarna har varit större för växelkursen mot dollarn. Efter en försvagning av kronan gentemot dollarn under 2018 och 2019 stärktes kronan 2020 och 2021. 2022 försvagades kronan återigen kraftigt gentemot dollarn och har sedan dess rört sig omkring denna nya nivå. I början av 2015 kostade en euro 9,4 kronor och en dollar 7,8 kronor. I slutet av oktober 2024 var motsvarande växelkurser 11,5 respektive 10,6 kronor.

Diagram 4.5 Den svenska kronans kurs gentemot euron och dollarn, dagsdata

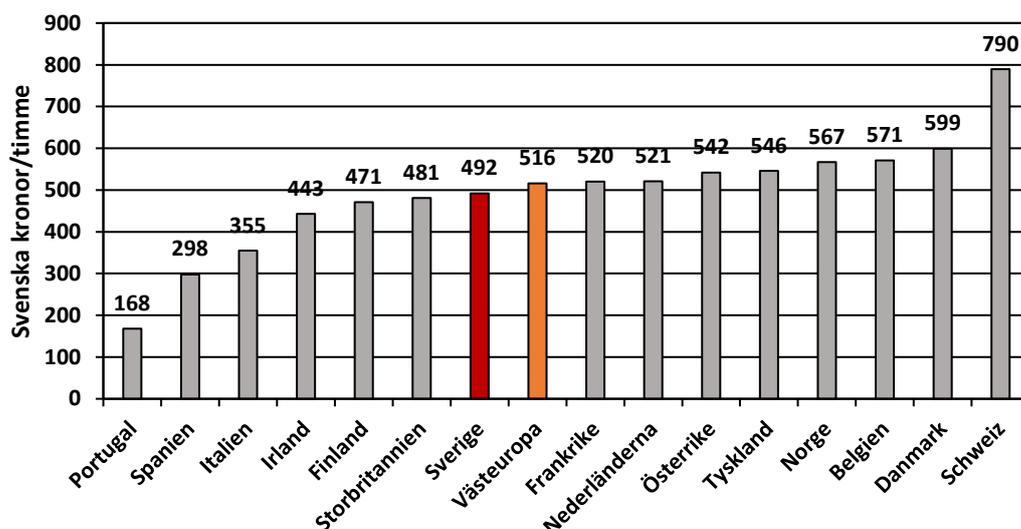
Källa: Macrobond, Riksbanken och egna beräkningar. De horisontella linjerna avser årsmedelvärden.

Små öppna ekonomier som den svenska får ofta en försvagad valuta när den globala ekonomiska osäkerheten är stor på grund av att investerare anser det säkrare att investera i större valutor som exempelvis dollarn och euron. Marknaden har de senaste fyra åren präglats av stora svängningar på börserna samt av ekonomisk oro till följd av pandemin, Rysslands krig i Ukraina samt konflikten i Mellanöstern. Detta tillsammans med de under 2022 och 2023 snabbare stigande räntorna i USA, är en del av förklaringen till kronförsvagningen gentemot dollarn de senaste åren. I förhållande till euron har kronförsvagningen varit mindre men omvärldsfaktorerna har bidragit även till denna trend. Flera prognosmakare spår en starkare krona framöver dock är prognoser av växelkurser förknippade med mycket hög osäkerhet.

4.4 Arbetskraftskostnader mätt i gemensam valuta

Jämförelser av arbetskraftskostnader mätt i gemensam valuta mellan länder visar att växelkursen har stor inverkan på relativkostnader. I diagram 4.6 visas 2023 års genomsnittliga arbetskraftskostnader per timme i gemensam valuta (SEK). Den lägsta genomsnittliga arbetskraftskostnaden återfinns i Portugal med 168 kronor per timme medan Schweiz hade den högsta på 790 kronor per timme. Den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i svensk industri var 492 kronor per timme, vilket är 24 kr under det västeuropeiska genomsnittet som hamnade på 516 kronor per timme. I tysk industri var arbetskraftskostnaden 546 kronor per timme.

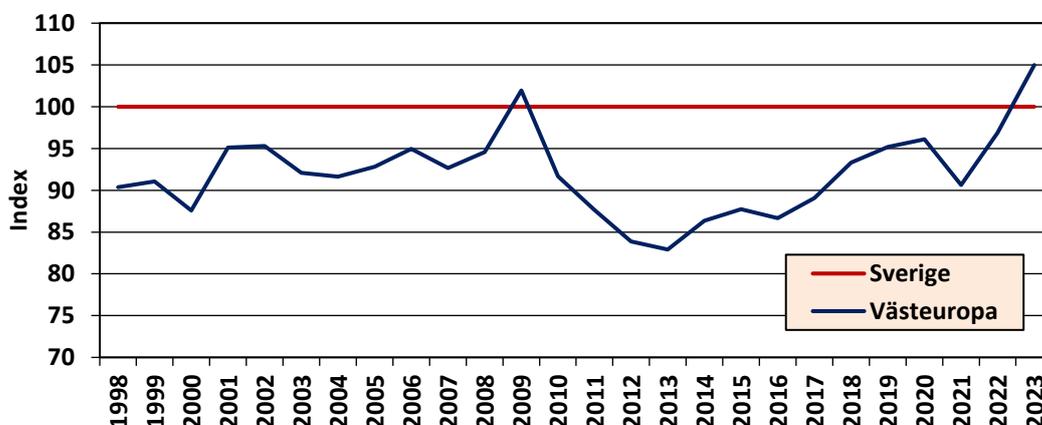
**Diagram 4.6 Arbetskraftskostnad per timme, tillverkningsindustrin Västeuropa 2023
(gemensam valuta SEK/h)**

Källa: Eurostat LCI & Office for National Statistics

I diagram 4.7 presenteras utvecklingen av de västeuropeiska ländernas arbetskraftskostnader i förhållande till de svenska sedan 1998. Under industriavtalets första decennium var de västeuropeiska arbetskraftskostnaderna omkring 90–95 procent av de svenska. 2009 var den västeuropeiska arbetskraftskostnaden 3 procent högre än den svenska. Året därpå sjönk det västeuropeiska snittet i förhållande till det svenska och fortsatte sjunka till och med 2013, då arbetskraftskostnaden var 17 procent lägre än den svenska. Den främsta orsaken var att kronan stärktes kraftigt mot euron under perioden. Dessutom ökade arbetskraftskostnaderna i snabbare takt i Sverige under denna period. 2014 vände trenden och skillnaden i arbetskraftskostnad minskade mellan Sverige och Västeuropa och har på det stora hela fortsatt att minska. Den minskade skillnaden förklaras främst av att kronan försvagats gentemot euron och andra europeiska valutor. 2023 hade Västeuropa fem procent högre arbetskraftskostnad än Sverige. Sedan 2020 har svenska arbetskraftskostnader ökat i långsammare takt än de västeuropeiska.

Diagram 4.7 Sveriges relativa arbetskraftskostnad jämfört med Västeuropa 1998–2023, Sverige=100⁹

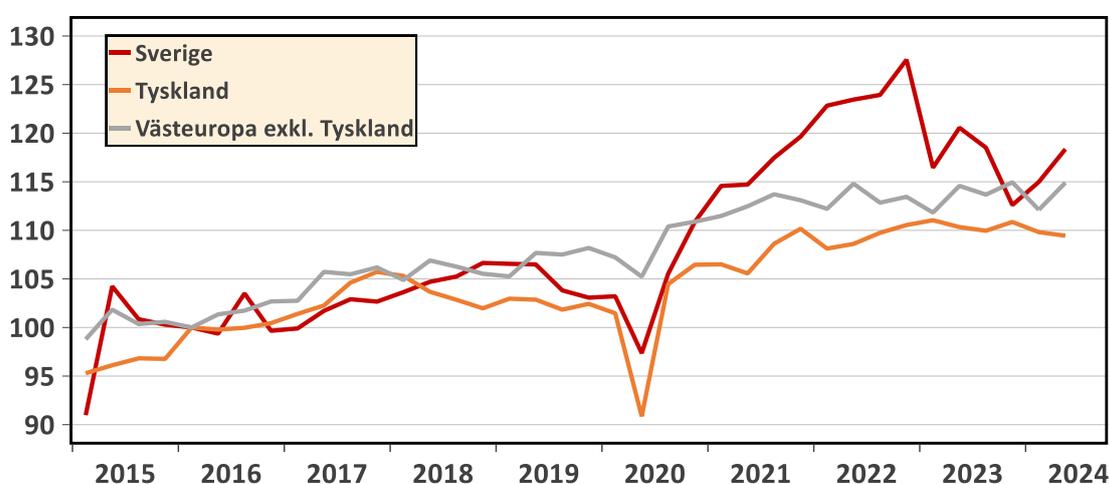
Källa: Eurostat LCS, Riksbanken, Eurostat LCI, Office for National Statistics och egna beräkningar

⁹ I detta diagram ingår även Schweiz i Västeuropa.

4.5 Produktiviteten ökar 2024

Diagram 4.8 jämför produktivitetens utvecklingen i svensk tillverkningsindustri med utvecklingen i Tyskland och eurozonen under perioden 2015–2024. Sedan 2016 har produktiviteten ökat i såväl Sverige som i Tyskland och i Västeuropa. Utvecklingen för Tyskland har dock släpat efter under hela perioden. Produktiviteten utvecklades ungefär i linje med varandra i stort sett hela perioden fram till pandemin, men därefter hade produktiviteten i svensk industri en starkare utveckling till och med 2022. I Sverige sjönk produktiviteten under 2023, medan produktiviteten i tysk industri höll sig på en stabil nivå. I västeuropeisk industri ökade produktiviteten under året. Under de två första kvartalen 2024 har produktiviteten ökat i Sverige. Under samma period har produktiviteten minskat något i Tyskland och ökat i övriga Västeuropa.

Diagram 4.8 Produktivitetens utveckling inom tillverkningsindustrin, index 2016K1=100, 2015K1–2024K2

Källa: Macrobond, ECB, ONS, SSB samt egna beräkningar. * Produktiviteten för Storbritannien 2024K2 är en prognos.

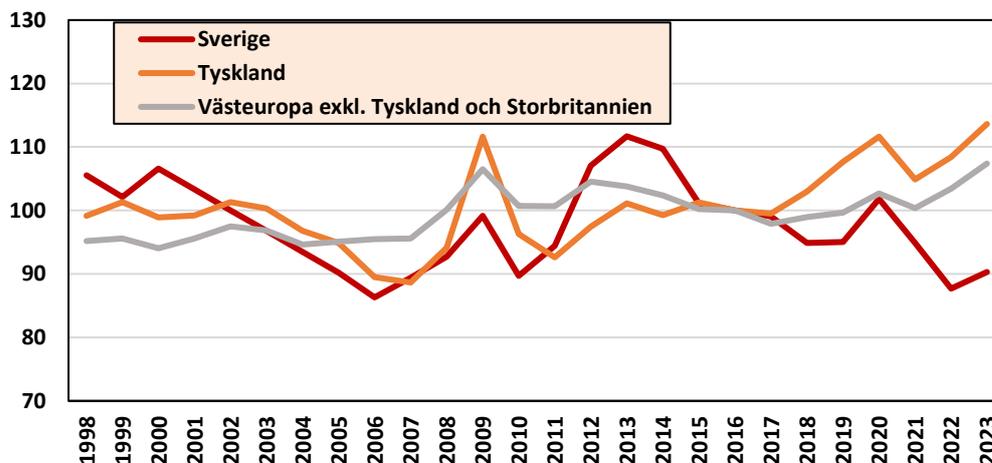
4.6 Lägre enhetsarbetskostnadsökning i Sverige

Enhetsarbetskostnaden beskriver vad det kostar att producera en enhet givet arbetskraftskostnaden och produktiviteten. Om arbetskraftskostnaden ökar medan produktiviteten är konstant kommer enhetsarbetskostnaden att öka och vice versa. Om arbetskraftskostnaden och produktiviteten förändras i samma takt hålls enhetsarbetskostnaden konstant. Om Sveriges enhetsarbetskostnad minskar jämfört med andra länder innebär det att Sveriges kostnadsmissiga konkurrenskraft har stärkts. Enhetsarbetskostnaden kan mätas både per timme och per anställd. Sett över en längre tidsperiod är skillnaderna små mellan måtten. I detta avsnitt mäts enhetsarbetskostnaden per timme¹⁰.

Diagram 4.9 visar att i början av industriavtalsperioden hade Sverige en högre ökningstakt i enhetsarbetskostnaden jämfört med både Tyskland och Västeuropa. Mellan 2003 och 2011 hade Sverige i stället en lägre ökningstakt för att sedan ha en högre ökningstakt 2012–2014. Sedan 2017 är trenden att Sveriges enhetsarbetskostnad har minskat. Detta beror både på att produktiviteten ökat snabbare i Sverige än i Tyskland och även till viss del i Västeuropa samt att arbetskraftskostnadsökningarna varit mer likartade.

¹⁰ För Belgien och Portugal finns endast enhetsarbetskostnaden per anställd tillgängliga.

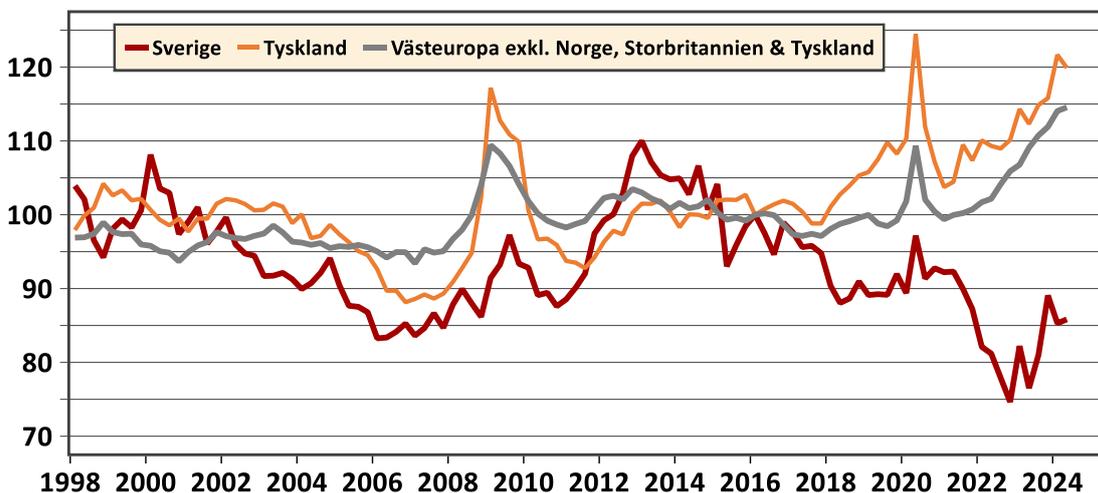
Diagram 4.9 Enhetsarbetskostnad inom tillverkningsindustrin i nationell valuta, index 2016 = 100, 1998–2023

Källa: Eurostat. * Enhetsarbetskostnaden för Belgien 2023 är en prognos.

Eftersom valutakursen påverkar den relativa arbetskraftskostnaden mellan länder bör även enhetsarbetskostnaden analyseras i gemensam valuta¹¹. Diagram 4.10 visar att sett över industriavtalsperioden är utvecklingen liknande den i det tidigare diagrammet om än mer volatil i diagram 4.10 då datamaterialet är tillgängligt på kvartalsbasis. Sedan 2017 syns en tydlig minskning av den svenska enhetsarbetskostnaden som också förstärks mellan 2021–2023. Detta beror utöver den utveckling som visades i diagram 4.10 också på att den svenska kronan har försvagats kraftigt mot euron sedan 2017¹².

Diagram 4.10 Enhetsarbetskostnad inom tillverkningsindustrin¹³ i gemensam valuta, index 2016K1 = 100, 1998K1–2024K2

Källa: Macrobond, ECB, Riksbanken och egna beräkningar

¹¹ Enhetsarbetskostnaden i gemensam valuta är först framräknad i kronor som kompensationen till anställda dividerad på produktiviteten per timme i enlighet med ECB:s och Eurostats definition. Enhetsarbetskostnaden har sedan dividerats med växelkursen (SEK per EUR) och gjorts om till ett index.

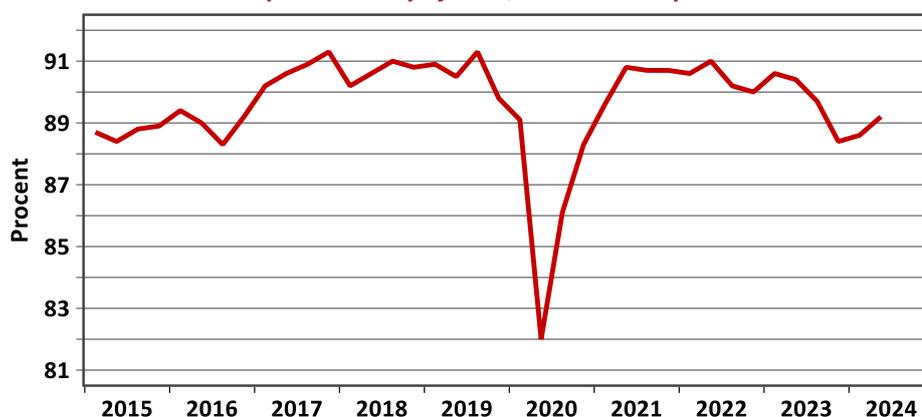
¹² 2023 var euron 19 procent dyrare än 2017 sett till årsmedelvärdena.

¹³ För Belgien och Portugal är enhetsarbetskostnaden uppmätt för industrin exklusive byggsektorn.

4.7 Viss uppgång i kapacitetsutnyttjandet

Om kapacitetsutnyttjandet skulle ligga på hundra procent betyder det att industrin producerar för sin fulla potential för att möta efterfrågan¹⁴. Efter ett stort fall i pandemins inledning återhämtade sig kapacitetsutnyttjandet snabbt tillbaka till samma nivå som innan pandemin och befann sig fortsatt omkring denna nivå till och med tredje kvartalet 2023, även om det rört sig både uppåt och nedåt. Den högsta nivån efter pandemin uppnåddes under andra kvartalet 2022. Under 2023 har kapacitetsutnyttjandet sjunkit och det fjärde kvartalet var nyttjandegraden 88 procent, vilket är den lägsta nivån sedan 2020. De främsta orsakerna till det lägre kapacitetsutnyttjandet uppges av företagen vara otillräcklig efterfrågan följt av produktionsstörningar. Under de två första kvartalen 2024 har kapacitetsutnyttjandet i industrin ökat något men ligger fortsatt på en lägre nivå än 2021 och 2022.

Diagram 4.11 Industrins kapacitetsutnyttjande, kvartalsvis i procent 2015K1–2024K2

Källa: Macrobond och SCB

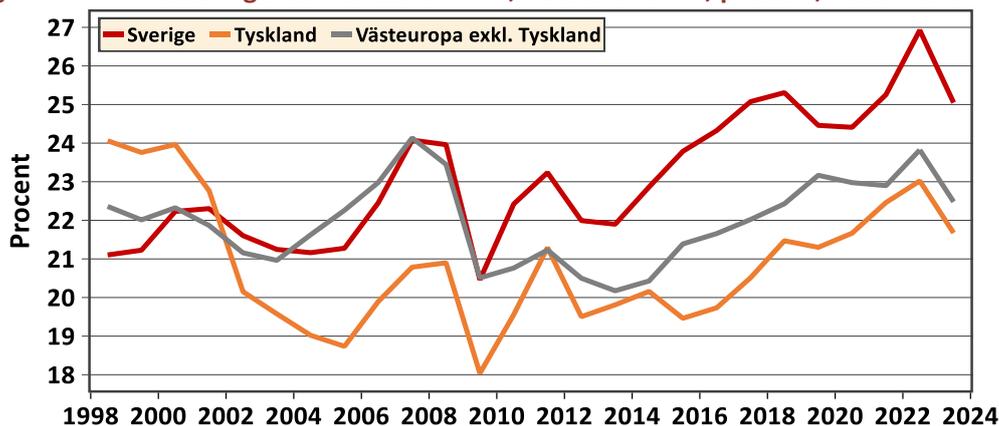
4.8 Hög investeringskvot

På grund av brist på jämförbar statistik över investeringar i tillverkningsindustrin internationellt, så redovisas investeringarna för hela ekonomin. Diagram 4.12 visar de totala bruttoinvesteringarna som andel av BNP (investeringskvoten) för Sverige, Västeuropa och Tyskland.

Sveriges investeringskvot föll i samband med finanskrisen men har sedan dess stigit kraftigt till runt 25 procent av BNP. Tyskland och Västeuropas investeringskvot har också ökat det senaste decenniet men ligger lägre än Sverige, på runt 22 procent av BNP. I samtliga tre ekonomier sjönk investeringskvoten något under 2023. Värt att notera är att Sverige och Tysklands investeringskvot ligger klart högre än precis innan finanskrisen medan Västeuropa i sin helhet fortfarande inte hämtat igen tappet.

¹⁴ Vad som är full potential ändras över tid, då industrier läggs ned och andra etableras. Exempelvis är det större chans att närma sig full potential ifall många industrier lagts ner och landet går in i en högkonjunktur.

Diagram 4.12 Investeringar som andel av BNP, hela ekonomin, procent, 1998–2023

Källa: Macrobond och IMF.

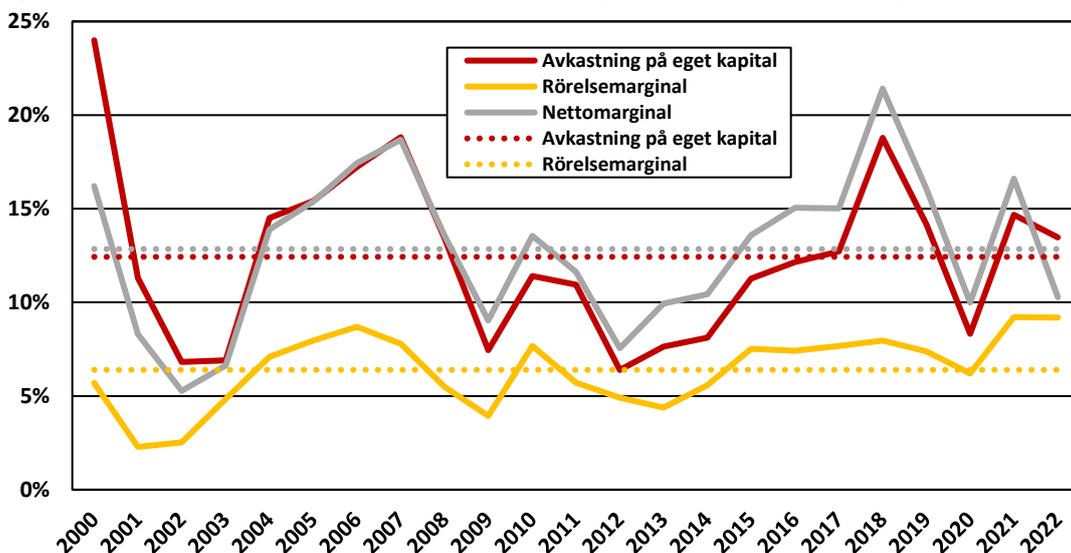
4.9 God lönsamhet i svensk industri

Lönsamhet och vinster kan mätas på flera olika sätt. I detta avsnitt redovisas vinst- och lönsamhetsmått baserat både på företagsekonomiska data och nationalräkenskaperna.

I diagram 4.13 redovisas utvecklingen av tre företagsekonomiska nyckeltal för tillverkningsindustrin, beräknade utifrån SCB:s Företagens ekonomi samt genomsnittet för perioden 2000–2022. Företagens ekonomi publiceras med nästan två års eftersläpning och 2022 är senaste året med tillgängliga data. Fördelen med företagens ekonomi är att det är en årlig totalundersökning där samtliga av SCB:s registrerade företag exklusive de finansiella företagen ingår i undersökningen. Det ger därför en bra bild över utvecklingen för lönsamheten i hela tillverkningsindustrin, och inte bara de bolag som är noterade på börsen. Lönsamhetens koppling till konjunkturutvecklingen blir tydlig i diagrammet, med ett kraftigt fall i samband med finanskrisen och en fortsatt negativ utveckling i samband med lågkonjunkturen i eurokrisens spår.

Även i samband med pandemin sjönk lönsamheten för att sedan förbättras under 2021. 2022 sjönk nettomarginalen medan avkastningen på eget kapital och rörelsemarginalen fortsatt låg på nivåer över det historiska snittet under åren 2000–2022.

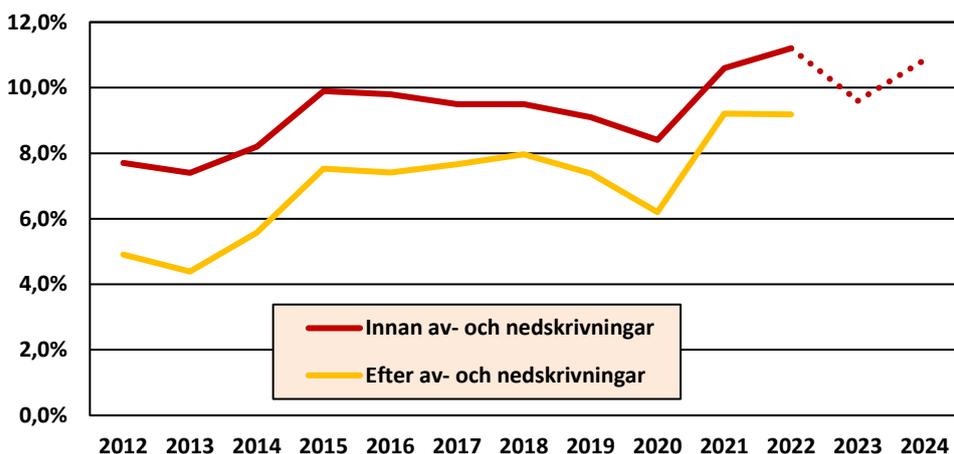
Diagram 4.13 Vinst och lönsamhet inom tillverkningsindustrin, 2000–2022, procent

Källa: SCB, Företagens ekonomi och egna beräkningar

SCB:s nya undersökning ”Ekonomisk statistik på kvartal” (ESK) redovisar mer aktuell data från 2022 fram till andra kvartalet 2024 för rörelsemarginalen (före av- och nedskrivningar). För att få en aktuell bild över utvecklingen så kompletteras bilden av rörelsemarginalen (efter av- och nedskrivningar) i diagram 4.13 med siffror på rörelsemarginalen (innan av- och nedskrivningar) inklusive ESK:s kvartalssiffror 2022–2024¹⁵ omräknade till årsgenomsnitt (streckad linje). De två måtten följer ett liknande mönster men det blir tydligt att rörelsemarginalen är fortsatt hög under 2022 fram till andra halvåret 2024.

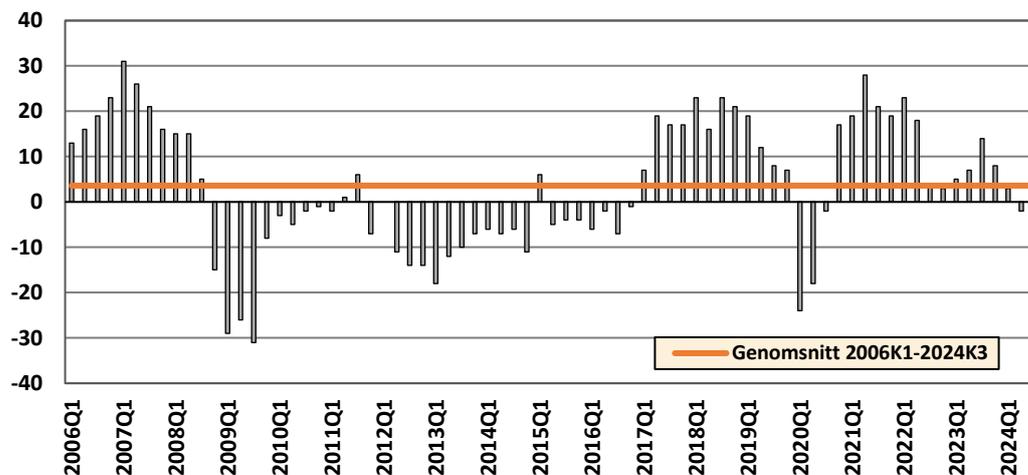
Diagram 4.14 Rörelsemarginalen i tillverkningsindustrin, 2012–2024, procent

Källa: SCB (Företagens ekonomi och Ekonomisk statistik på kvartal) och egna beräkningar.

I KI:s konjunkturbarometer ombeds företagen att själva skatta sin lönsamhet. I diagram 4.15 redovisas nettot mellan de som bedömer lönsamheten som god och de som bedömer den som dålig. Före finanskrisen var uppfattningen om lönsamheten positiv. Därefter kom en längre period då den var övervägande negativ fram till 2017 då lönsamheten återigen upplevdes som god. Pandemin bidrog till negativa lönesamhetsomdömen tre kvartal i rad. Perioden efter, från 2021 till första kvartalet 2024 har varit positiva och stundtals legat högt över snittet. De senaste mätningarna visar dock på en mer negativ bedömning av lönsamheten.

Diagram 4.15 Lönsamhet inom tillverkningsindustrin, nulägesomdöme, 1998K1–2024K3

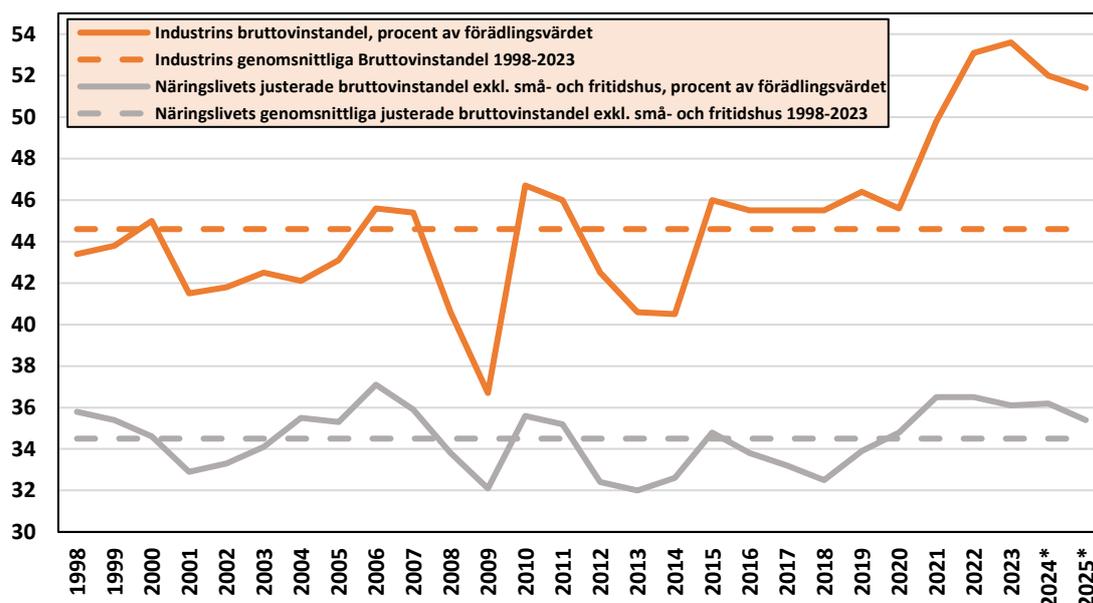
Källa: Konjunkturinstitutet

¹⁵ Siffrorna för 2024 bygger på ett genomsnitt av de två första kvartalen.

Utöver de företagsekonomiska mått som redovisas i föregående diagram så går det även att ta fram makroekonomiska vinst- och lönsamhetsmått från nationalräkenskaperna. Ett sådant mått är vinstandelen. Det förädlingsvärde, dvs. produktionen minus insatsförbrukningen, som skapas i ett företag går antingen till arbetskraftskostnader eller så kallat driftöverskott. Driftöverskottet som andel av förädlingsvärdet kallas för vinstandel och där ingår inte bara vinst utan också räntekostnader samt avskrivningar för att ersätta förslitet kapital, till exempel maskiner och lokaler. Genom att sätta dessa i relation till förädlingsvärdet fås vinstandelen och arbetskostnadsandelen. Om vinstandelen ökar så sker det på bekostnad av arbetskostnadsandelen och tvärtom.

I diagram 4.16 redovisas utvecklingen av bruttovinstandelen i industrin och näringslivet, det vill säga vinstandelen före kostnader för kapitalförslitning. Industrins vinstandel har legat i nivå med det historiska genomsnittet under 2015–2020 men under 2021–2023 har vinstandelen stigit till historiska höga nivåer. Prognosen för 2024 och 2025 är att vinstandelen minskar något men fortsatt ligger högt över det historiska snittet. Även inom näringslivet har vinstandelen ökat till höga nivåer, om än inte lika höga som för industrin.

Diagram 4.16 Bruttovinstandel, procent av förädlingsvärdet i industrin och i näringslivet, 1998–2025*

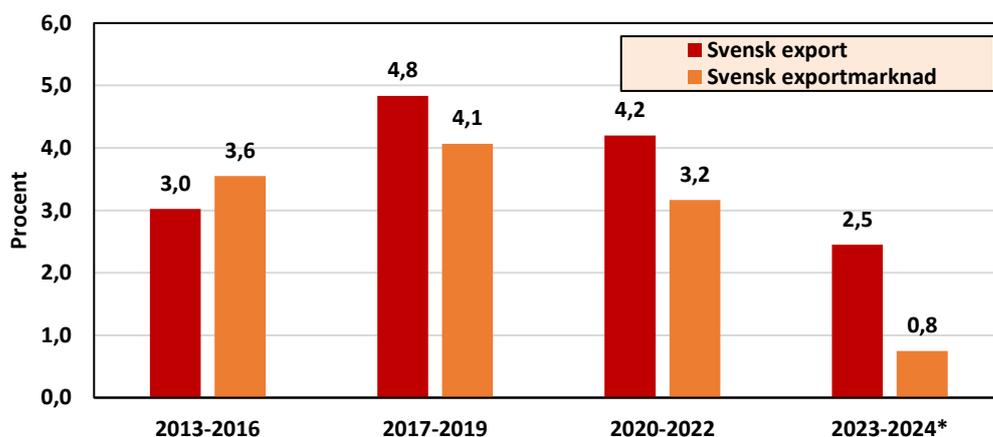

Källa: Konjunkturinstitutet, prognosdatabasen *Prognos

4.10 Sverige tar marknadsandelar

En annan indikator på svensk konkurrenskraft är hur svensk export utvecklas i relation till tillväxten av den svenska exportmarknaden. Om exporten utvecklas mer långsamt än exportmarknaden kan det tyda på att landet förlorar exportmarknadsandelar. Ur ett internationellt perspektiv är marknadsandelar ett nollsummespel. Mer utvecklade länder, däribland Sverige, har förlorat marknadsandelar till tillväxtekonomier sedan 1990-talet samtidigt som den globala ekonomin vuxit, men nu tar Sverige marknadsandelar igen vilket är ett tecken på stärkt konkurrenskraft.

Diagram 4.17 Marknadstillväxt och svensk export av varor och tjänster, 2013–2024*, årsgenomsnitt per period, procentuell förändring

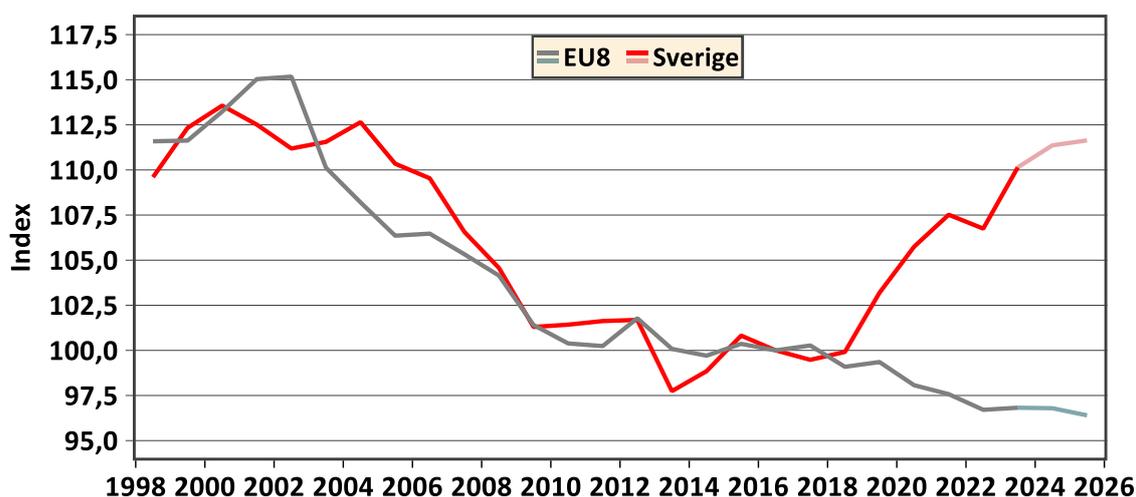

Källa: Konjunkturinstitutet, prognosdatabasen *Prognos

Av diagram 4.17 framgår att bortsett den första perioden mellan 2013 och 2016 så har svensk export ökat mer än exportmarknaden. När svensk export ökar snabbare än exportmarknaden innebär det att Sverige tar marknadsandelar, vilket alltså har varit fallet under de senaste tre perioderna.

Diagram 4.18 jämför hur exporten har utvecklats i förhållande till hur exportmarknaden har vuxit för Sverige och EU-8¹⁶. Under 2000-talet har Sverige och EU-8 följt en liknande trend där man har tappat marknadsandelar. Sedan 2017 har det skett ett trendbrott där EU-8 fortsatt har en fallande utveckling medan Sverige har tagit marknadsandelar.

Diagram 4.18 Exporttillväxt i förhållande till exportmarknadstillväxt, index 2016=100, 2015–2025*

Källa: OECD Economic outlook och Macrobond. 2024* och 2025* är prognoser.

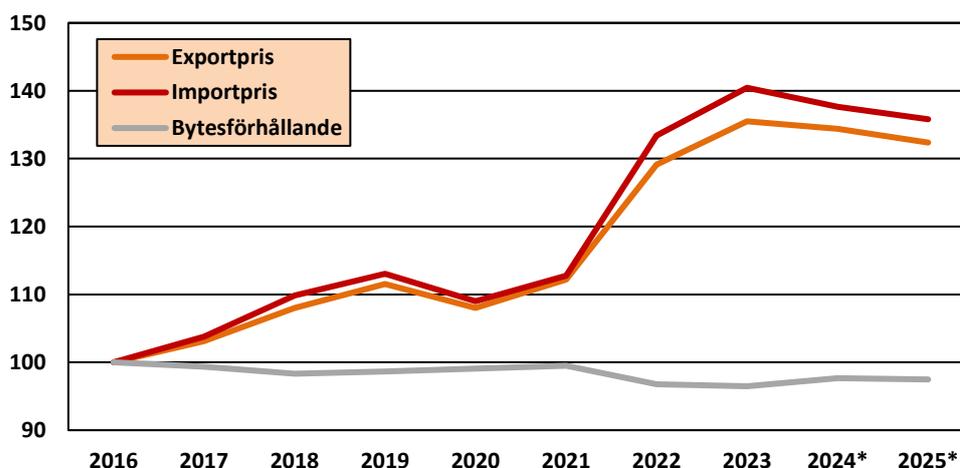
¹⁶ EU-8 är en indelning som används i Medlingsinstitutets årsrapport för 2021 och här ingår Tyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike, Italien, Finland, Danmark och Österrike med KIX-vikter.

4.11 Liten försämring av bytesförhållandet

Utvecklingen av priset på den svenska exporten påverkar exportföretagens betalningsförmåga. Däremot har exportprisernas utveckling ingen direkt påverkan på den svenska inflationen. Importprisutvecklingen har däremot stor påverkan på konsumentpriserna och det inverkar också på företagets betalningsförmåga. Hur mycket beror på hur beroende företagen är av importerade produkter.

Skillnaderna mellan export- och importprisutvecklingen benämns bytesförhållandet¹⁷. Om exportpriserna ökar mer än importpriserna förbättras det svenska bytesförhållandet. Diagram 4.19 visar prisutvecklingen på Sveriges totala export respektive import av varor och tjänster samt bytesförhållandets utveckling med 2016 som basår (index=100). Förändringen av export- och importpriserna följer ett likartat mönster. Både export- och importpriserna steg relativt mycket från 2016 fram till 2019. Under 2020 sjönk såväl export- som importpriserna, men ökade under 2021 till 2023. Eftersom export- och importpriserna har ökat ungefär lika mycket över tid så har effekten blivit att bytesförhållandet i stort sett har varit oförändrat. Dock försämrades bytesförhållandet under 2022. Importpriserna ökade snabbare än exportpriserna under 2022 vilket fick till följd att bytesförhållandet utvecklades svagt negativt. Under 2024 och 2025 väntas export- och importpriserna sjunka något och skillnaden dem emellan minskar också vilket förväntas ge en marginell förbättring av bytesförhållandet.

Diagram 4.19 Bytesförhållande, export- och importpriser 2016-2025*

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar *Prognos

4.12 Bytesbalansen

Bytesbalansen visar skillnaden mellan vad som produceras och vad som förbrukas i ett land. Den består av fyra delar: handelsbalansen¹⁸, tjänstebalansen¹⁹, faktorinkomster²⁰ och löpande transfereringar²¹. När bytesbalansen är positiv betyder det att landet har ett positivt sparande gentemot utlandet. Så har varit fallet för Sveriges del sedan mitten av 1990-talet och förutspås att vara fortsatt positiv under 2024.

¹⁷ ”Terms of trade” på engelska.

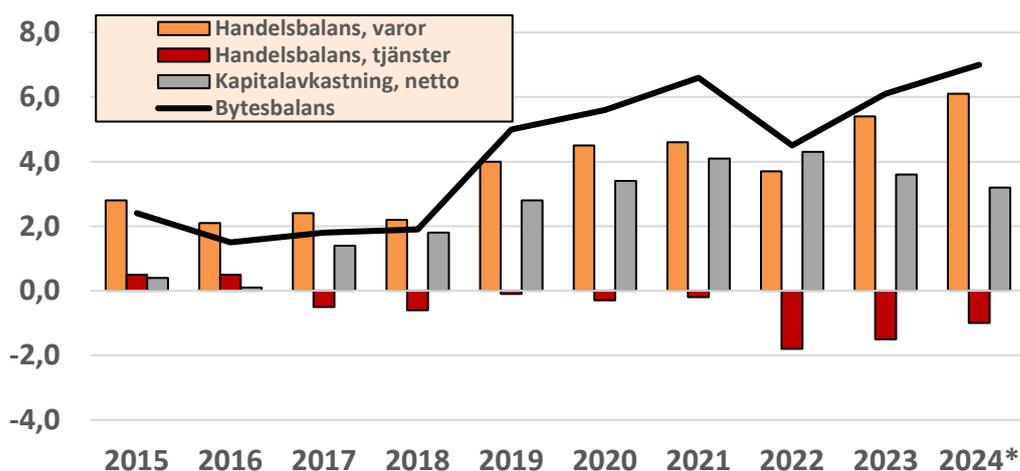
¹⁸ Varuexport minus varuimport. I handelsbalansen som avser varor ingår även merchanting. Merchanting innebär att svenska företag köper och säljer produkter som tillverkas i utlandet och sedan säljs utomlands utan att passera den svenska gränsen. Marginalen mellan inköps- och försäljningspriset bokförs som merchanting i varuförmedlarens land.

¹⁹ Tjänsteexport minus tjänsteimport.

²⁰ Avkastning på kapital och löner.

²¹ Bidrag och avgifter till internationella organisationer liksom bistånd.

Diagram 4.19 Bytesbalansen i relation till BNP i procent, 2015–2024*

Källa: Konjunkturinstitutet

4.13 Sammanfattning

En genomgång av ett antal konkurrenskraftsindikatorer visar att svensk industri idag hävdar sig väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Konkurrenskraften har tydligt stärkts jämfört med Europa under de senaste åren.

Efter en stark och snabb återhämtning efter pandemin har den svenska industriproduktionen fortsatt att öka, och detta i snabbare takt än i Västeuropa och i synnerhet i förhållande till Tyskland. Förädlingsvärdepriserna har de senaste åren ökat betydligt snabbare i Sverige än i Tyskland och i Västeuropa. Den svenska produktivitetstillväxten i industrin återhämtade sig snabbare än både Tyskland och övriga Västeuropa efter pandemin men har avtagit något de senaste åren.

Sveriges relativa kostnadsläge gentemot Västeuropa har förbättrats de senaste åren. 2023 uppgick arbetskraftskostnaden till 492 kr i svensk industri och 516 kr i västeuropeisk industri.

Sverige har haft en lägre ökningstakt i enhetsarbetskostnaden än både Tyskland och övriga Västeuropa de senaste åren. Utvecklingen har förstärkts av en högre produktivitet i Sverige och en försvagad svensk krona.

En genomgång av olika indikatorer visar att lönsamheten varit god för Sveriges industriföretag de senaste åren. Industrins bruttovinstandel har sedan 2021 befunnit sig på avsevärt högre nivå än någon gång tidigare under industriavtalsperioden. 2024 bedöms bruttovinstandelen sjunka i viss mån. Industrins lönsamhetsomdöme tyder på en något försämrad lönsamhet de senaste kvartalen.

Den svenska exporten har på senare år växt snabbare än exportmarknaderna, vilket innebär att Sverige tar marknadsandelar och ökar mer än viktiga konkurrentländer.

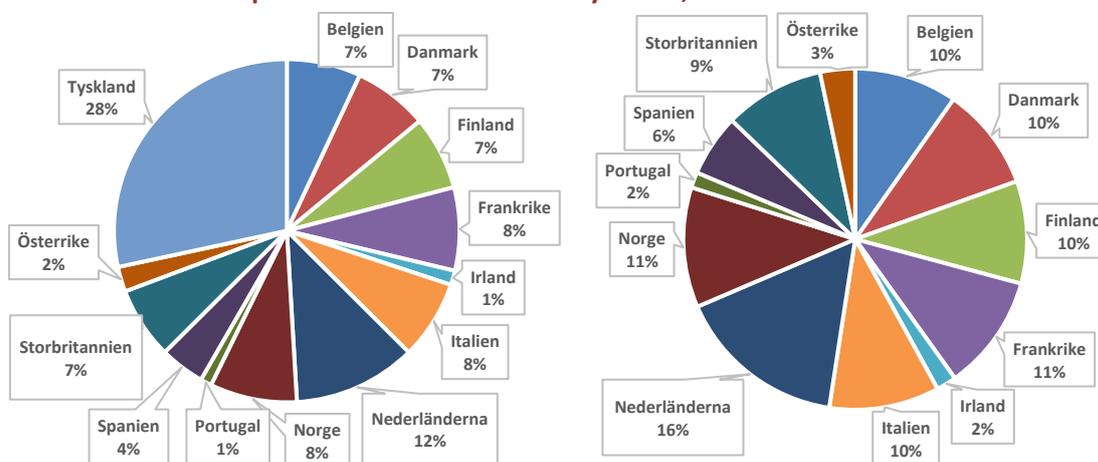
Fördjupning – KIX-vikter sedan 1998

Kronindex (KIX) är ett konkurrensvägt index som är framtaget av KI²² för att beskriva den svenska kronans värde i förhållande till de 32 valutor vars länder²³ utifrån handelsdata bedöms vara de viktigaste handelspartnerna för Sverige. KIX uppdateras dagligen och en ökning betyder att den svenska kronan har försvagats i förhållande till de 32 ländernas valutor och vice versa. De inkluderade ländernas relativa betydelse för förändringar i KIX avgörs av dess landsvikter. Dessa landsvikter räknas fram med hjälp av statistiken över handelsflöden²⁴ och består av tre delvikter som sedan vägs ihop till en total landsvikt.

Den första delvikten består av den relativa andelen av försäljningen på den svenska marknaden som ett lands producenter står för. Den andra delvikten motsvarar den konkurrens som svenska producenter möter på landets inhemska marknad. Detta baseras både på hur stor andel av svensk export som går till landet i fråga samt hur stor andel av den inhemska marknaden som landets egna producenter har. Den tredje och sista delvikten avser att mäta den konkurrens som svenska producenter möter på en tredje marknad i förhållande till landet. I sammanvägningen till en total landsvikt ges den första delvikten en procentuell betydelse som motsvarar den andel produktion som svenska producenter säljer i Sverige. De andra två delvikterna ges en procentuell betydelse som avspeglar andelen produktion som svenska producenter exporterar.²⁵

I cirkeldiagrammen redovisas de vikter som använts tidigare i kapitlet för att beräkna ett genomsnitt för utvecklingen i industrin inom Västeuropa både inklusive och exklusive Tyskland. Tyskland har den överlägset största landsvikten i Västeuropa med 28 procent. Exkluderas Tyskland får i stället Nederländerna den största vikten med 16 procent.

KIX vikter i Västeuropa inklusive och exklusive Tyskland, 2024

Källa: Riksbanken och egna beräkningar. Vikterna är omräknade så att summan av ländernas vikter är 100 procent.

²² Sedan 2016 uppdaterats KIX av Riksbanken. För en mer utförlig genomgång av KIX rekommenderas artikeln: https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/pov/filer-fore-2017/artiklar/jan_alsterlind_060421_sve.pdf

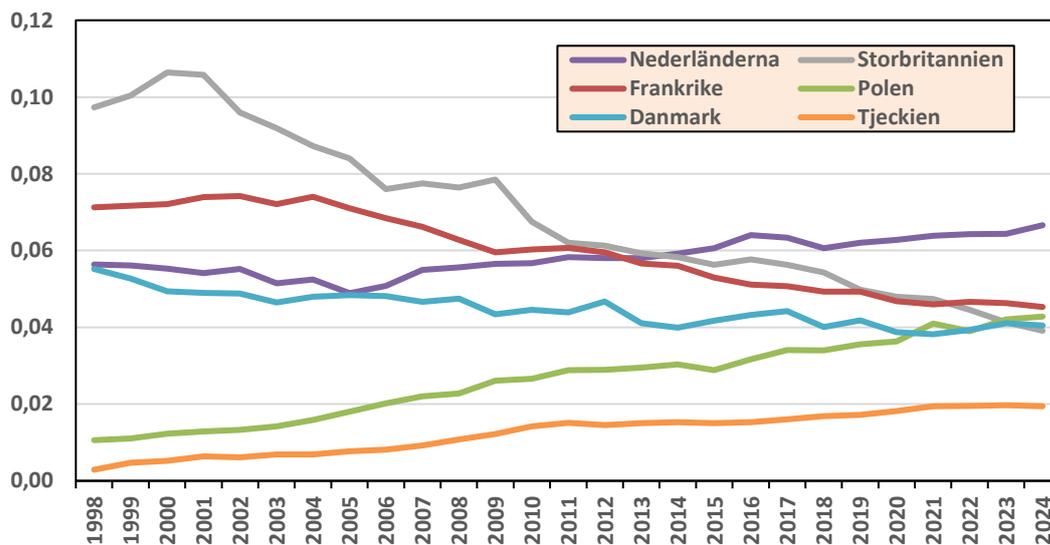
²³ Länderna är: Australien, Belgien-Luxemburg (räknas som ett land), Brasilien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Indien, Irland, Island, Italien, Japan, Kanada, Kina, Mexiko, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Polen, Portugal, Ryssland (tas inte hänsyn till sedan 28 mars 2022), Schweiz, Slovakien, Spanien, Storbritannien, Sydkorea, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ungern, USA och Österrike.

²⁴ Statistiken över globala handelsflöden har en eftersläpning på ungefär tre år vilket betyder att KIX vikterna för 2024 motsvarar data från 2021.

²⁵ År 2004 stod den första delvikten för 38,7 procent av den totala landsvikten medan den andra delvikten stod för 49,3 procent och den tredje delvikten stod för 12 procent.

De västeuropeiska länderna är Sveriges viktigaste konkurrentländer med nästan 60 procent av den totala KIX-vikten 2024. Genom att undersöka hur KIX vikterna har ändrats över tid är det dock möjligt att se hur länders relativa betydelse som konkurrenter till Sverige har förändrats. I diagrammet visas förändringen i KIX-vikt för ett urval av europeiska länder. Storbritanniens KIX-vikt har halverats sedan 1998 och den franska vikten uppvisar en negativ trend sedan 2004. Även Danmarks KIX-vikt uppvisar en liknande utveckling. Samtidigt har Nederländerna, Polen och Tjeckiens KIX-vikter ökat sedan 1998.

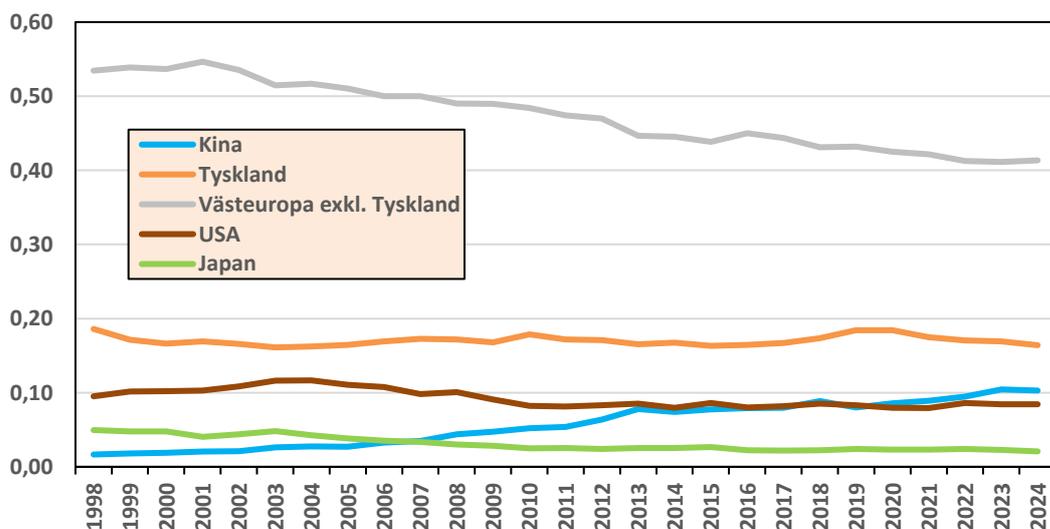
KIX-vikter i ett urval av europeiska länder, 1998-2024

Källa: Riksbanken och egna beräkningar.

Diagrammet nedan visar hur Västeuropas gemensamma KIX-vikt (exkl. Tyskland) förändrats relativt utvecklingen för Japan, Kina, Tyskland och USA sedan 1998. Västeuropas gemensamma KIX vikt har minskat under perioden vilket främst förklaras av att Storbritanniens KIX vikt har minskat mycket. Japans, USA och Tysklands KIX-vikter har i varierande grad minskat sedan 1998. Kinas KIX-vikt har i stället ökat under perioden.

KIX-vikter i Japan, Kina, Tyskland, Västeuropa och USA, 1998-2024

Källa: Riksbanken och egna beräkningar.

Fördjupning – Storföretagsrapport kvartal 3 2024

En jämförelse har gjorts av den ekonomiska utvecklingen för 18 av största industriföretagen²⁶ i Sverige baserat på företagens offentliga kvartalsrapporter under perioden 2020 till tredje kvartalet 2024.

Den ekonomiska vändningen dröjer och det tredje kvartalet har varit tufft och företagen tappar i omsättning. Trots ett utmanande geopolitiskt läge och makroekonomisk motvind anpassar sig dock svensk industri och tar marknadsandelar. Företagen kompenserar också genom prisökningar och kostnadsbesparingar. Långsiktiga satsningar sker och företagen fortsätter att investera i utveckling. Det finns dock flera exempel de senaste månaderna på att företagen pausar, skjuter upp eller signalerar att de kommer att avstå investeringar i Sverige. Den svenska kronan har stärkts under perioden vilket har betydelse. Detta kan också avläsas från omsättningssiffrorna som sjunker på totalen. En negativ effekt är att företagen dragit ner på personalen för att hålla lönsamheten uppe.

Svensk industri kännetecknas dock av en god anpassningsförmågan. Vd:arna informerar om att de därför ökat sina satsningar på forskning och utveckling för att stärka företagens innovationsförmåga och konkurrenskraft. Strategiska förvärv och satsningar på produktion sker i andra länder för att hantera ökade tullar. Trots det geopolitiska läget har majoriteten av företagen ökat sitt rörelseresultat. En stor utmaning för industrin i Sverige framöver är dock tillgången till fossilfri el och laddinfrastruktur. En ökad elproduktion krävs från alla kraftslag kommande år för att inte investeringarna ska flyttas utomlands.

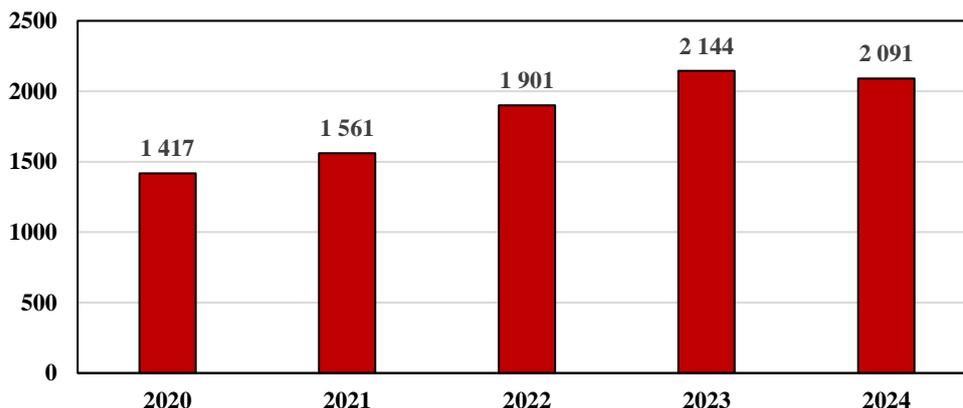
Omsättning och ekonomiska resultat

Flerårig jämförelse av sammanlagd omsättning

Den totala omsättningen för de första nio månaderna minskade jämfört med samma period föregående år. Det kan delvis förklaras av en mindre gynnsam valutakurs men också av en globalt utmanande marknad. Trots minskningen i omsättning har flera av storföretagen tagit marknadsandelar och är försiktigt positiva till framtiden. I en jämförelse med pandemiåret 2020 har den totala omsättningen ökat med nästan 50 procent och i en jämförelse tre år bakåt med drygt 30 procent. Valutakursen var under dessa år mer gynnsam men det är ändå en kraftig omsättningsökning på totalen.

²⁶ Fördjupningen bygger på en genomgång och bokslutsanalys av de hittills publicerade kvartalsrapporterna för det tredje kvartalet i Sveriges största industriföretag (förutom byggindustrin) ABB, Alfa Laval, Atlas Copco, Assa Abloy, Autoliv, Boliden, Electrolux, Epiroc, Ericsson, Essity, Husqvarna, SAAB, Sandvik, SSAB, Trelleborg, Volvo Cars och Volvo Group. Två företag redovisar i dollar, ABB och Autoliv som omräknats med hjälp av Riksbankens historiska data i slutet av varje kvartal. Utgångspunkten är omsättningen i verksamheterna från Sverige och i andra länder. Ägandet av bolagen är övervägande svenskt men också bolag med huvudkontor i andra länder ingår i analysen. Analysen har tagits fram med hjälp av AI genom Copilot med underlag från företagens interimrapporter samt information från press och media.

Flerårig jämförelse av sammanlagd omsättning, miljarder SEK

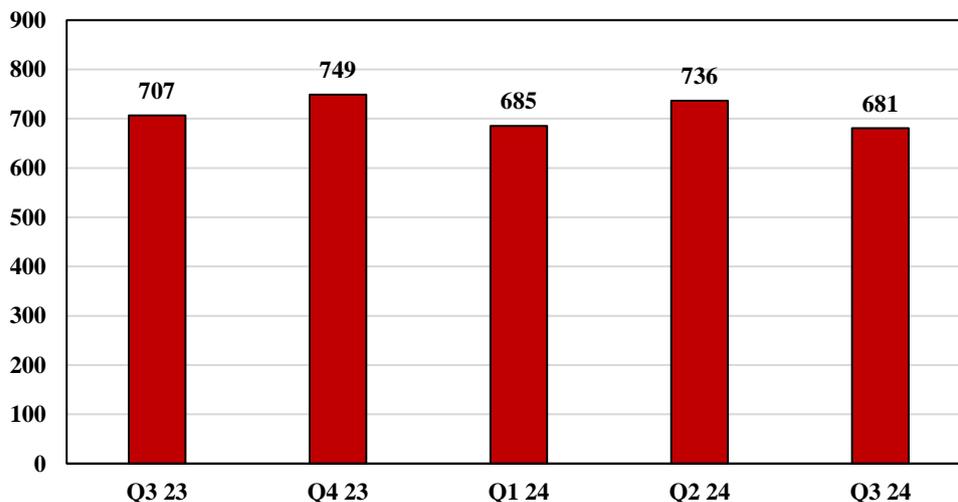
Källa: Bolagens kvartalsrapporter och egna beräkningar.

Kvartalsvis jämförelse av sammanlagd omsättning

Den totala omsättningen har också jämförts för de olika kvartalen det senaste året. Där framträder en spretigare bild och stora säsongsvisa variationer. I jämförelse mellan tredje kvartalet 2023 och tredje kvartalet 2024 är det elva företag som rapporterar lägre omsättning och sju företag som rapporterar en högre omsättning. De företag som har ökat sin omsättning under perioden är Alfa Laval, Assa Abloy, Billerud, Boliden, Epiroc, SAAB och Volvo Cars.

I en jämförelse mellan andra kvartalet 2024 och tredje kvartalet 2024 ökar ett företag sin omsättning, Ericsson. Övriga företag har minskat sin omsättning.

Kvartalsvis jämförelse av sammanlagd omsättning, miljarder SEK

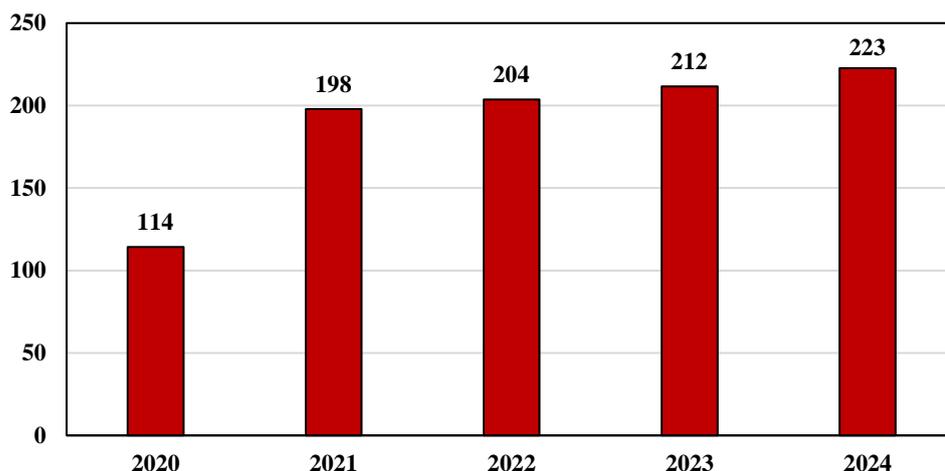

Källa: Bolagens kvartalsrapporter och egna beräkningar.

Flerårig jämförelse av sammanlagt rörelseresultat

Det sammanlagda rörelseresultatet fortsätter att öka trots en utmanande marknad. Detta kan delvis förklaras av att företagen genomfört besparingspaket men också av prisökningar. 11 av 18 företag har ett högre rörelseresultat för de första nio månaderna 2024 jämfört med de första nio månaderna 2023.

Flerårig jämförelse av sammanlagt rörelseresultat, miljarder SEK

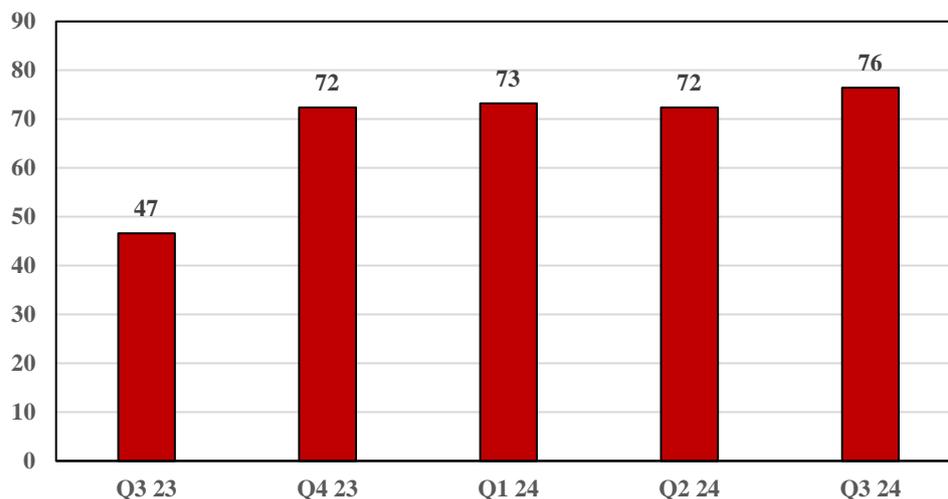

Källa: Bolagens kvartalsrapporter och egna beräkningar.

Kvartalsvis jämförelse av sammanlagt rörelseresultat

Storföretagens sammanlagda rörelseresultat ökar något i en kvartalsvis jämförelse under det senaste året. I jämförelse mellan tredje kvartalet 2023 och tredje kvartalet 2024 är det åtta företag som rapporterar högre resultat och åtta företag som rapporterar lägre resultat samt två som har oförändrat resultat. De företag som har förbättrat sitt resultat under perioden är Alfa Laval, Assa Abloy, Billerud, Boliden, Ericsson, Epiroc, SAAB och Volvo Cars. I en jämförelse mellan tredje kvartalet 2023 och andra kvartalet 2024 är det enbart 5 av 18 företag som förbättrar sitt resultat. Det är Assa Abloy, Autoliv, Billerud, Epiroc och Ericsson. Ericssons resultatförbättring är dock så stor så det påverkar det sammanlagda rörelseresultatet till en ökning.

Kvartalsvis jämförelse av sammanlagt rörelseresultat, miljarder SEK

Källa: Bolagens kvartalsrapporter och egna beräkningar.

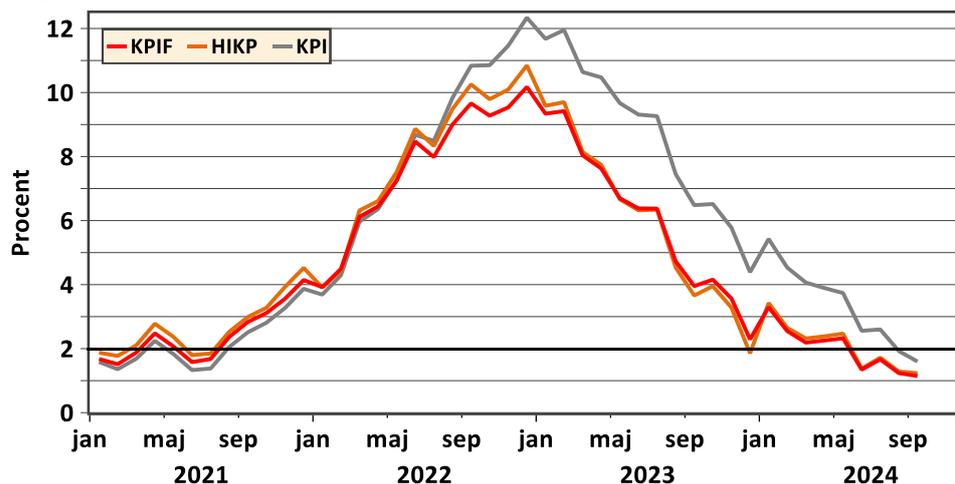
5. Inflation och räntor

Kapitel 5 behandlar utvecklingen av priser och räntor.

5.1 Inflationen är tillbaka till målnivån

Inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI) var 1,6 procent i september. Mätt exklusive förändringar i hushållens boräntor (KPIF) var den 1,1 procent. KPIF är Riksbankens målvariabel och den har legat inom intervallet 1 till 3 procent de senaste 8 månaderna.

Diagram 5.1 Konsumentpriser, 12-månadersförändring, jan 2021 – sep 2024

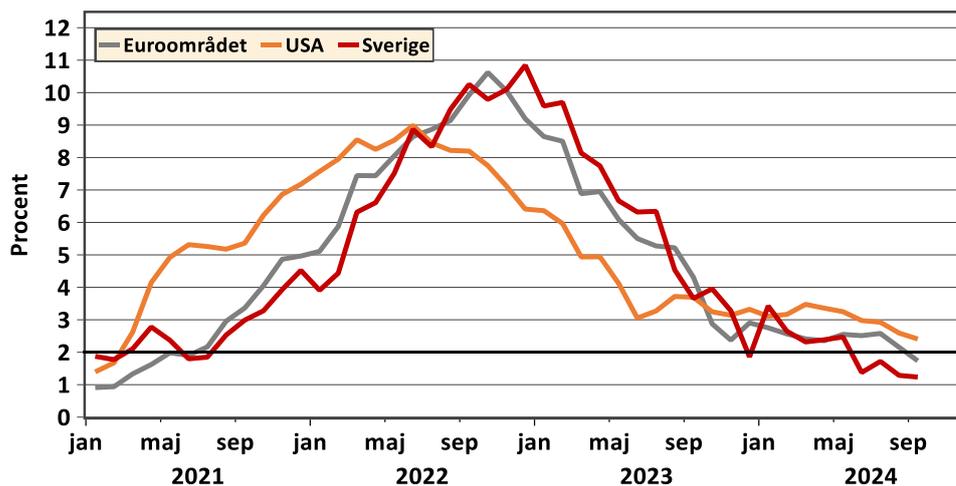

Källa: SCB och Macrobond

Internationell inflation

Inflationen i USA och euroområdet har utvecklats på ett liknande sätt som i Sverige den senaste tiden. Inflationstakten i september är något högre i euroområdet och i USA.

Diagram 5.2 Konsumentpriser i olika länder, årlig förändring, jan 2021 – sep 2024

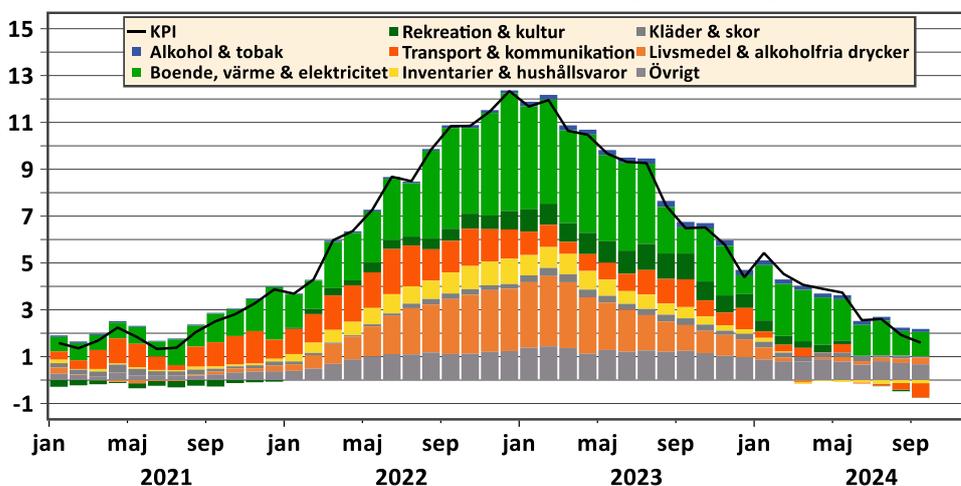
Källa: Eurostat, BLS, SCB och Macrobond

Normaliserade priser på många varor och tjänster

Utvecklingen för många priser närmar sig ett normalläge, utvecklingen är tydligast för livsmedel, se diagram 5.3. Boende, värme & elektricitet är fortfarande på högre nivåer än normalt trots att energipriserna är lägre än förra året. Det är hyreshöjningar och bolåneräntan som är

huvudanledningarna till detta. Prisutvecklingen på det som kategoriseras som ”övrigt” är också långt högre än normalt.

Diagram 5.3 Inflationen per konsumtionskategori, årlig förändring

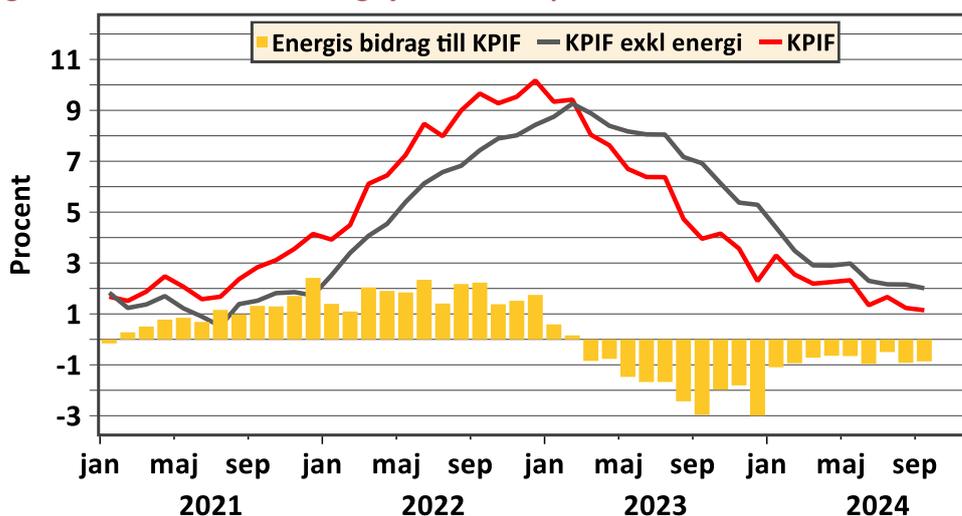
Källa: SCB och Macrobond

Prisförändringarna för transport & kommunikation samt inventarier & hushållsvaror är lägre än normalt och till och med negativa de senaste månaderna.

Energipriser

Priserna på olika former av energi bidrog mycket, direkt och indirekt, till den höga inflationen som har varit, men har i mer än ett år gett ett negativt bidrag. De gula staplarna i diagram 5.4 visar energiprisernas direkta bidrag till KPIF-inflationen. Riksbanken har vid de senaste besluten lagt stor vikt vid KPIF exklusive energi då de ser det negativa bidraget som övergående.

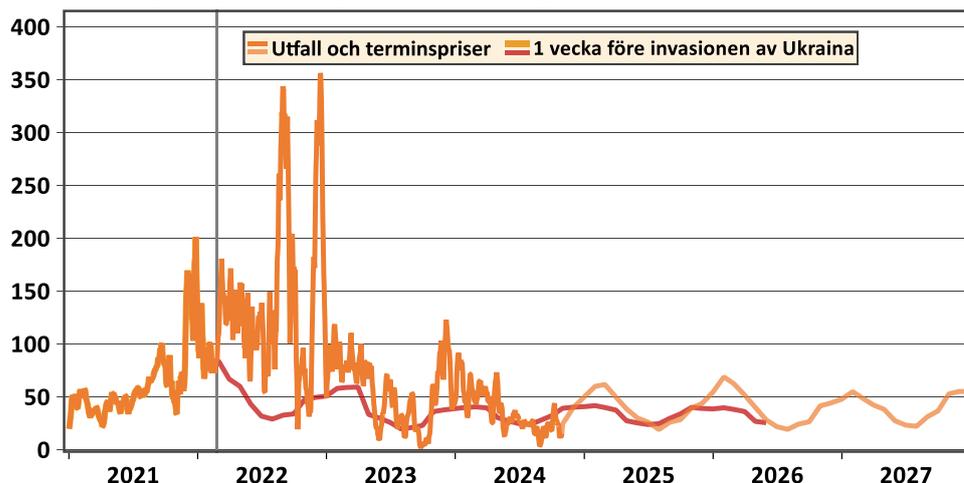
Diagram 5.4 KPIF exklusive energi, jan 2021 – sep 2024

Källa: Macrobond och SCB

Elpriset i Norden kommande vinter förväntas av elmarknaden bli något lägre än föregående vinter men samtidigt förväntas nätavgifter öka. Vintern 2025/26 förväntas ha priser snarlika kommande vinter.

Diagram 5.5 Elpris i Norden, spot- och terminspriser

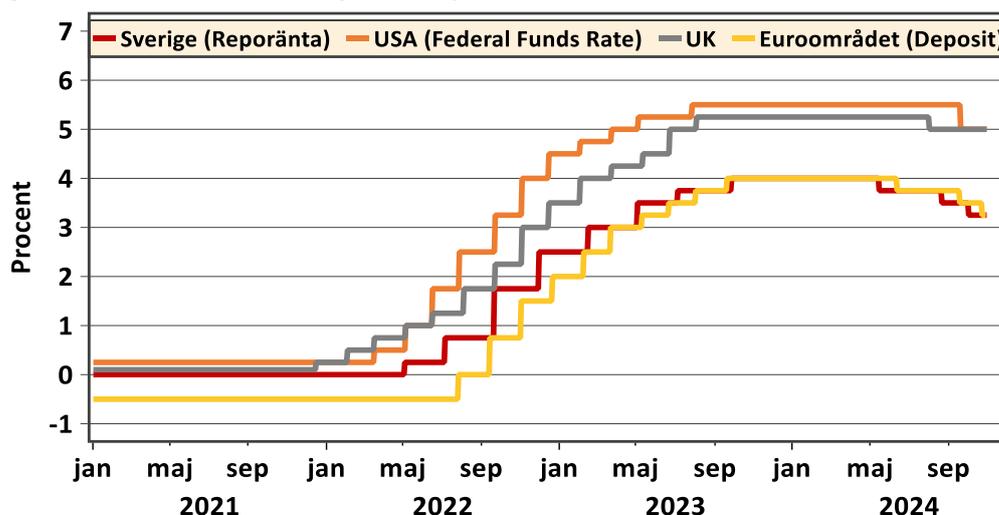

Källa: ICE och Macrobond

5.2 Räkter och penningpolitik

Centralbanker runt om i världen har under året inlett en räntesänkingscykel då inflationen har närmat sig deras mål.

Diagram 5.6 Centralbankers styrräntor, jan 2017 – okt 2024

Källa: Sveriges Riksbank, Federal Reserve, Bank of England, ECB och Macrobond

USA:s centralbank Federal Reserve (FED) försöker likt andra centralbanker få till en mjuklandning av ekonomin. De sänkte sin styrränta med 0,5 procentenheter i september och signalerar att de kommer fortsätta att sänka räntan vid kommande möten men att de inte har bråttom, sänkningar med 0,25 procentenheter ser de som mest troliga. Skulle arbetsmarknaden utvecklas svagare än i deras prognoser kan en ytterligare sänkning med 0,5 procentenheter bli aktuell.

Europeiska centralbanken (ECB) har tills nyligen signalerat långsamma räntesänkningar och oro för höga löneökningar och en inflation över målet. Nu är inflationen under målet i flera medlemsstater och ekonomierna utvecklas svagt, bland annat i Tyskland. Centralbankschefer i Frankrike, Portugal och Finland har börjat varna för risken att inflationen hamnar för långt under målet om inte ECB skyndar på sina räntesänkningar.

Riksbanken gjorde bedömningen i samband med sitt senaste beslut i september att inflationstrycket i Sverige är förenligt med en inflation nära 2 procent. I augusti var KPIF-inflationen visserligen 1,2 procent, vilket var 0,5 procentenheter lägre än i juniprognosen, men prognosfelet bestod främst av överraskande låga energipriser. KPIF exklusive energi var helt i linje med juniprognosen på 2,2 procent. Även om energiprisutvecklingen förväntas dämpa inflationen under ytterligare ett antal månader bedöms effekten vara tillfällig och gradvis klinga av. De ansåg också att de långsiktiga inflationsförväntningarna är väl förankrade vid målet och företagens prisplaner enligt Konjunkturinstitutets (KI) barometer är i närheten av sina historiska genomsnitt. Företagens prissättningsbeteende bedöms nu i stort sett ha normaliserats.

Riksbanken anser också att deras prognos för lönetillväxt på 3,6 procent 2025 respektive 2026 är förenlig med en inflation på 2 procent, och återhämtningen i ekonomin under 2025 bidrar till att bibehålla inflationen på 2 procent även framöver.

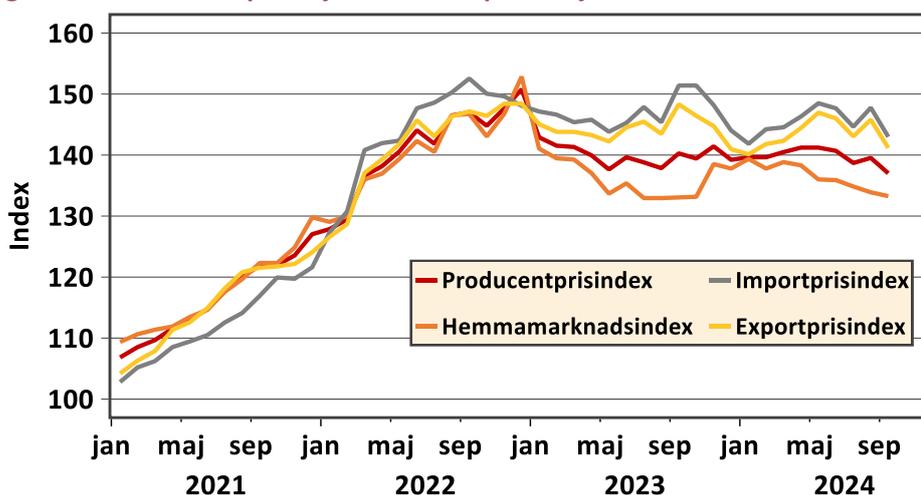
5.3 Prisutveckling ur företagens perspektiv

Konsumentpriser mäter utvecklingen av priserna på de varor och tjänster som hushållen konsumerar. Detta avsnitt fokuserar i stället på prisutvecklingen på producentpriser och förädlingsvärdepriser – priser som är av stor betydelse för företagen.

Spridd utveckling av producentpriser

Prisindex i producent- och importled (PPI)²⁷ visar den genomsnittliga prisutvecklingen totalt och produktgruppsvis för svenska producenters försäljning, på olika marknader samt på produkter som tas in till Sverige från utlandet. PPI omfattar produkter som producerats inom näringsgrenarna A-E²⁸. Producentprisindex mäter prisutvecklingen på tillverkade produkter och erhålls genom en sammanvägning av de två serierna hemmamarknadsindex och exportprisindex.

Diagram 5.7 Producentpriser jan 2021 – sep 2024, jan 2017 = index 100

Källa: SCB och Macrobond

²⁷ Prisindex i producent- och importled (PPI) är benämningen på ett antal olika prisindex och mäter prisutvecklingen i producent- och importled. Priserna mäts i det första distributionsledet då produkterna levereras från svenska producenter respektive första inköpsledet då produkterna kommer in i Sverige. Prisutvecklingen redovisas dels som ett genomsnitt för samtliga produkter, dels uppdelat på olika produktgrupper. PPI omfattar produkter producerade i näringsgrenarna A-E.

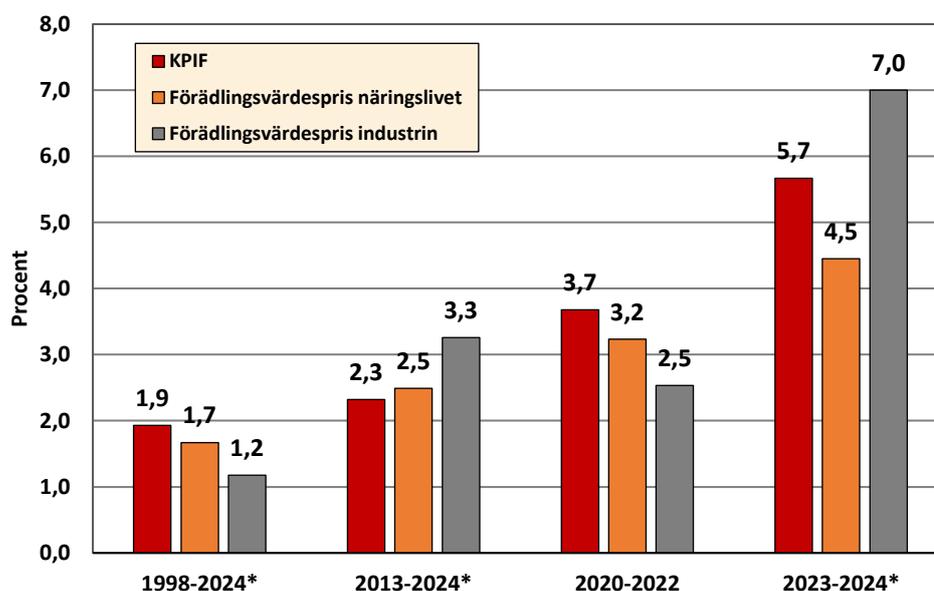
²⁸ SPIN 2015 A-E, produkter från jordbruk, skogsbruk och fiske, utvinning och mineral, tillverkningsindustri, försörjning av el, gas, värme och kyla samt vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering.

Jämfört med början av 2023 har alla priser rört sig i sidled. Sedan början av 2024 har exportprisindex ökat med cirka 6 procent och hemmamarknadsindex med ungefär lika mycket vilket innebär att producentprisindex har fortsatt att röra sig i sidled.

Förädlingsvärdespriser

Förädlingsvärdet är skillnaden mellan värdet av det ett företag producerar och dess insatskostnader. Utveckling av priserna för det som företaget förädlar, förädlingsvärdespriset, är en av flera viktiga nyckelfaktorer för en bedömning av hur mycket lönerna kan öka. Eftersom inte allt svenska företag producerar säljs till svenska konsumenter så skiljer sig utvecklingen av förädlingsvärdespriset och konsumentpriset åt.

Diagram 5.8 Utveckling av förädlingsvärdepris

Källa: Konjunkturinstitutet. Not: * Prognos för 2024 ingår.

Företagens förädlingsvärdepriser i näringslivet²⁹ har sedan 2013 ökat med i genomsnitt 2,5 procent per år. I industrin har förädlingsvärdepriserna ökat med i genomsnitt 3,3 procent under samma period. Förädlingsvärdepriset för näringslivet förväntas öka med 4,5 procent under tvåårsperioden 2023–2024 och öka med 7,0 procent i industrin. Under 2024 förväntas förädlingsvärdespriset för näringslivet öka med 2,6 och med 1,6 inom industrin. KI gör bedömningen att en tillväxt av förädlingsvärdespriset på lång sikt på 1,9 procent per år är förenligt med inflationsmålet.

Som framgår av diagrammet har industrins förädlingsvärdespris ökat snabbare än hela näringslivets förädlingsvärdespris under perioden 2013 till 2024 vilken i sin tur har ökat mer än KPIF. Sett över hela perioden från 1998 är utvecklingen den omvända.

²⁹ Näringslivet avser näringslivet exkl. småhus och fritidshus

5.4 Prognoser

I KI:s prognos som släpptes i september bedöms KPI-inflationen för år 2024 bli 2,8 procent och KPI-inflationen 1,8 procent.

Tabell 5.1 Inflationsprognoser, årlig procentuell förändring

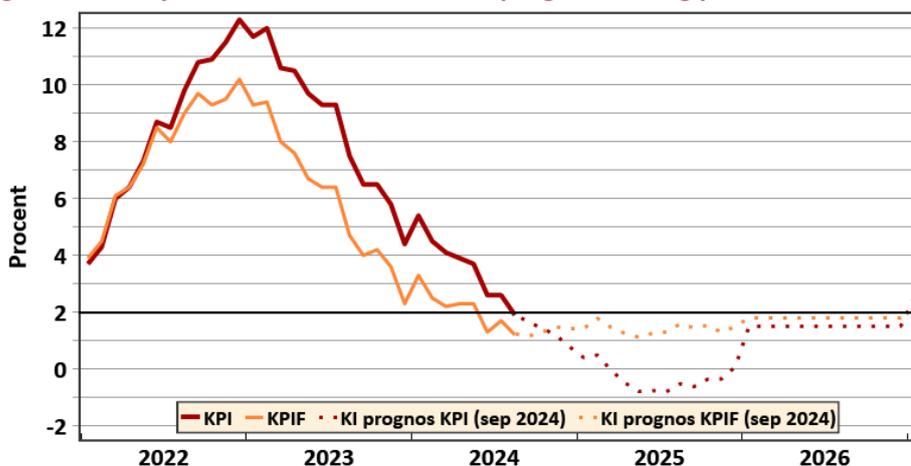
	2024	2025	2026	2027
Konjunkturinstitutet (sep 2024)				
KPI	2,8	-0,3	1,5	2,5
KPIF	1,8	1,4	1,8	2,0
Riksbanken (sep 2024)				
KPI	2,7	0,4	1,7	2,0
KPIF	1,7	1,6	1,9	2,0

Källa: Konjunkturinstitutet och Sveriges Riksbank

Både KI och Riksbanken bedömer att KPIF-inflationen i genomsnitt kommer att ligga under målet 2025 och i linje med målet 2026 samt 2027.

Deras prognoser för KPI 2025 skiljer sig mycket åt, delvis på grund av olika bild på energipris-utvecklingen men framför allt olika bild av när och hur mycket räntan sänks. KI bedömer att KPI-inflationen kommer vara under noll 9 av 12 månader 2025, se diagram 5.9.

Diagram 5.9 Konjunkturinstitutets inflationsprognoser, årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet, Riksbanken och Macrobond

Inflationsförväntningar

Konsumenter, företag och andra ekonomiska aktörers förväntningar på framtida inflation har stor betydelse för hur inflationen faktiskt utvecklas. Mätningar av inflationsförväntningar görs uppdelat på olika mått, tidshorisonter och aktörer. Det är framför allt inflationsförväntningarna på längre sikt som anses vara ett viktigt mått på tilltron till Riksbankens förmåga att nå inflationsmålet. Med tilltro till att Riksbanken når sitt mål så kan pris- och lönespiraler undvikas.

I slutet av tredje kvartalet 2024 var arbetsgivares och fackförbunds långsiktiga 5-årigainflationsförväntningar i linje med målet, liksom de har varit under hela inflationsuppgången.

Fackförbundens genomsnittliga 2-åriga förväntningar liknar KI:s, en KPIF-inflation något under målet, men i linje med målet, tredje kvartalet 2026.

6. Sysselsättning och arbetslöshet

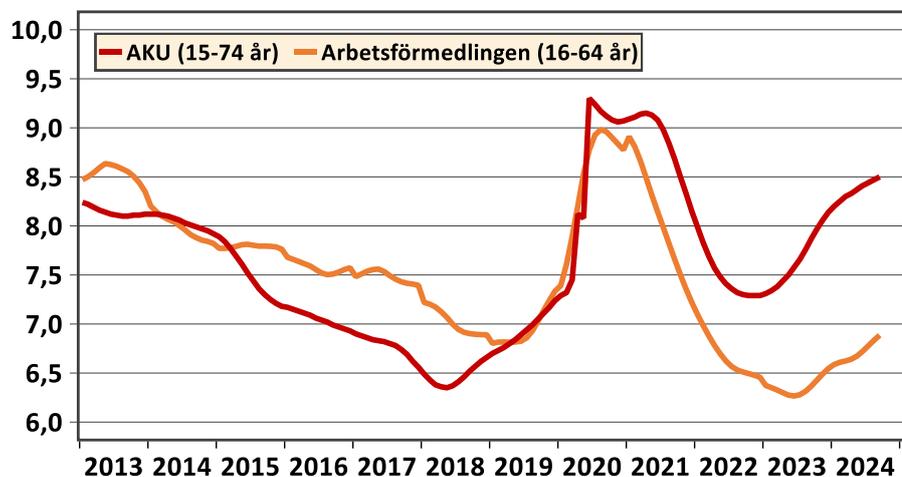
I detta kapitel analyseras utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet, både totalt i hela ekonomin och i industrin.

Efter att svensk arbetsmarknad återhämtat sig oerhört starkt från chocken från pandemin har arbetsmarknaden nu genomgått en tid av nedkylning. Arbetslösheten har stigit och uppmäter 8,5 procent. Branscher har drabbats olika hårt i nedgången, där arbetstagare relaterade till den räntekänsliga byggsektorn har haft det särskilt tufft. Däremot pekar en del indikatorer på att vi är på eller nära botten av nedgången på arbetsmarknaden, vilket är en bild som delas av Konjunkturinstitutet (KI) i deras senaste prognos. Sysselsättningen har börjat vända uppåt från starka nivåer och långtidsarbetslösheten har hållit sig stabil genom nedgången. Tillverkningsindustrin har klarat sig bra under avmattningen, med bibehållna arbetade timmar och en fortsatt stor andel arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft.

6.1 Arbetslösheten

Efter en nästan tio år lång trend av sjunkande arbetslöshet började arbetslösheten öka under 2019 till följd av den vikande konjunkturen. Vid pandemins genomslag på arbetsmarknaden ökade arbetslösheten mycket snabbt och nådde trendmässigt drygt nio procent under mitten av 2020. Ett år senare inleddes en stark återhämtning som höll i sig till slutet av 2022. Sedan dess har arbetslösheten succesivt ökat till följd av hög inflation, höga räntor samt försämrade köpkraft och låg framtidstro från hushållen.

Diagram 6.1 Arbetslöshet enligt AKU respektive Arbetsförmedlingen

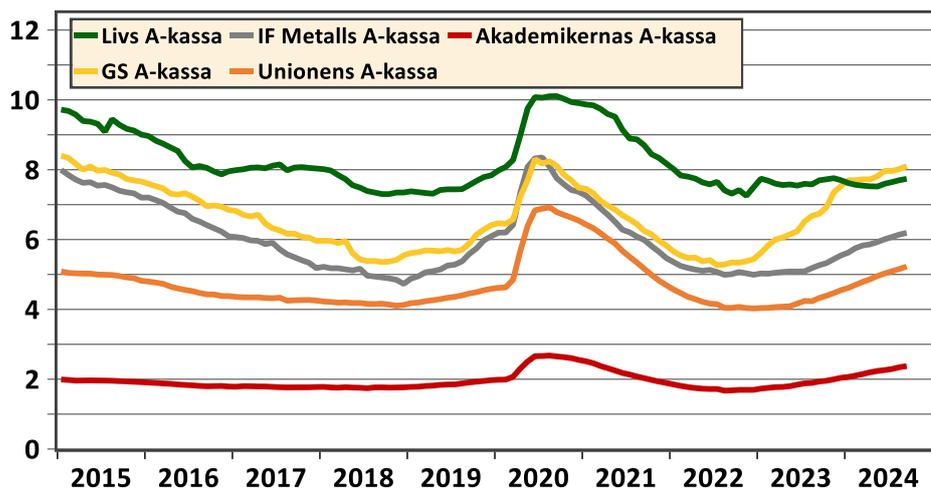

Källa: SCB, Arbetsförmedlingen och Macrobond

Den trendmässiga arbetslösheten enligt AKU uppgår nu till 8,5 procent. Det är i nivå med toppen för arbetslösheten under Eurokrisen 2012 och lägre än under finanskrisen 2008/2009. Enligt KI nås toppen av arbetslösheten under sen höst och sjunker sedan långsamt under hela nästa år och når 8 procent vid slutet av 2025. Enligt Arbetsförmedlingens mått, som bygger på antalet personer som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen, har arbetslösheten stigit med en halv procentenhet senaste året men är i nivå med den lägsta noteringen 2019.

Arbetslösheten har ökat olika mycket i olika sektorer. Det syns tydligt inom industrins a-kassor. Hos GS, som varit starkt påverkad av den krisande byggsektorn, har den trendmässiga arbetslösheten ökat från 5 procent vid lägstanivån till 8 procent i september. Livs a-kassa har å sin sida legat stabilt genom arbetsmarknadens inbromsning. Övriga a-kassor inom industrin har en viss ökning i arbetslösheten. IF Metall ligger på 6 procent, Unionen på 5 procent och Akademikernas a-kassa, där Sveriges Ingenjörer ingår, ligger på drygt 2 procent. Samtliga har ökat sedan årsskiftet 2022/2023.

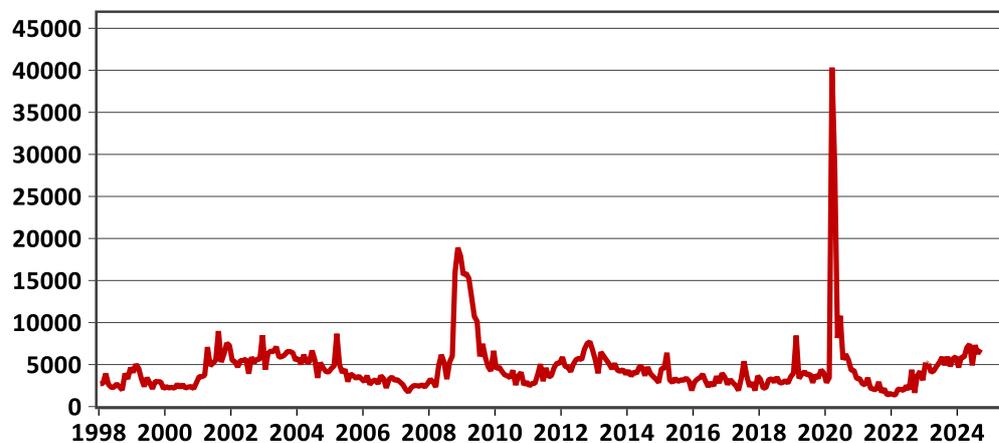
Diagram 6.2 Arbetslöshet per a-kassa inom industrin, procent av medlemsantalet, säsongrensad

Källa: Arbetsförmedlingen, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och Macrobond.

Det är också noterbart att antalet varsel på arbetsmarknaden har ökat. Efter att antalet säsongrensade varsel legat nära rekordlåga 1 500 per månad i januari 2022 har antalet stigit därefter för att nå 6 700 per månad. Även om vi kommer från ett oerhört lågt läge har vi nått relativt höga nivåer ur ett historiskt perspektiv, i höjd med tidigare relativt milda konjunkturedgångar i början av 2000-talet och runt 2012. Däremot är det nuvarande antalet varsel fortfarande markant lägre än nivåerna som nåddes vid 1990-talskrisen, vid finanskrisen 2008 och vid pandemiutbrottet.

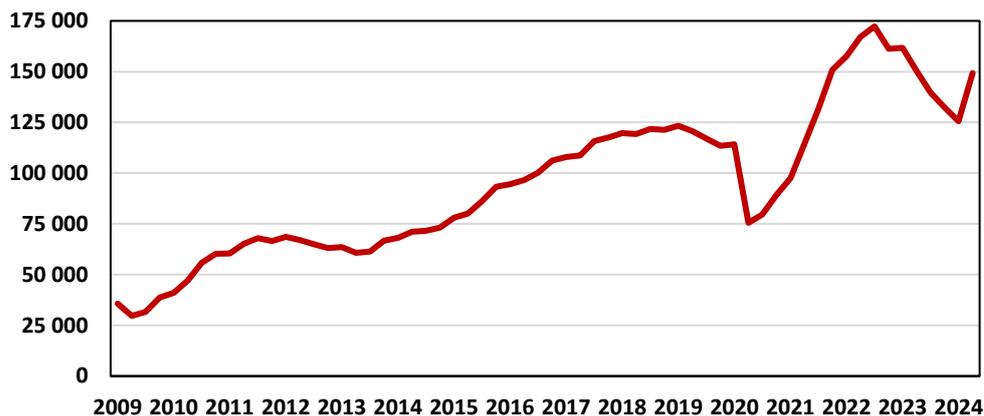
Diagram 6.3 Antalet varsel per månad, säsongrensade månadsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen via Macrobond

Inbromsningen på arbetsmarknaden syns även i SCB:s statistik över lediga jobb. Under årtiondet från finanskrisen 2008/2009 till slutet av 2010-talet fyrdubblades antalet lediga jobb. Mot slutet av årtionden började antalet sjunka och sjönk sedan kraftigt under pandemin. När många arbetsgivare behövde återanställa samtidigt skedde en kraftig uppgång på antalet annonserade jobb och nådde som högst trendmässiga 170 000 under år 2022. Därefter har antalet sjunkit men ligger fortfarande på mycket höga nivåer ur ett historiskt perspektiv. Vid andra kvartalet 2024 sågs en ökning i antalet lediga jobb, tillbaka till runt 150 000.

Diagram 6.4 Antalet lediga jobb, säsongsrensade månadsvärden

Källa: SCB

Då vissa jobb kan ligga kvar en längre tid skapar det en viss osäkerhet i måttet antalet lediga jobb. Nedgången i antalet lediga jobb syns tydligare när vi tittar på nya lediga jobb som kommit in hos Arbetsförmedlingen. Inflödet av lediga jobb kan som komplement ge en bättre bild över hur många som eftersöks i ekonomin.

Diagram 6.5 Antalet nya lediga jobb, säsongsrensade månadsvärden

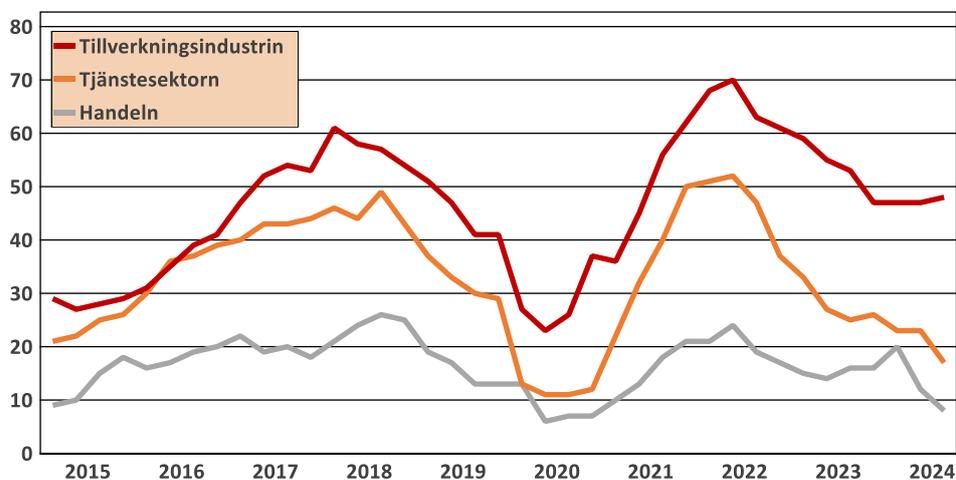

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

Här ser vi att antalet nya lediga jobb har sjunkit sedan mitten av 2023. Minskningstakten ser ut att ha börjat avstanna men trenden är fortfarande nedåt. Andelen arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft har också sjunkit i takt med den övriga avmattningen på arbetsmarknaden. En stor

andel arbetsgivare upplever däremot fortfarande svårighet att rekrytera. Tillverkningsindustrin står ut där strax under hälften av arbetsgivarna fortfarande uppger brist på arbetskraft.

Diagram 6.6 Brist på arbetskraft, andel ja-svar, kvartalsvis, säsongsrensat

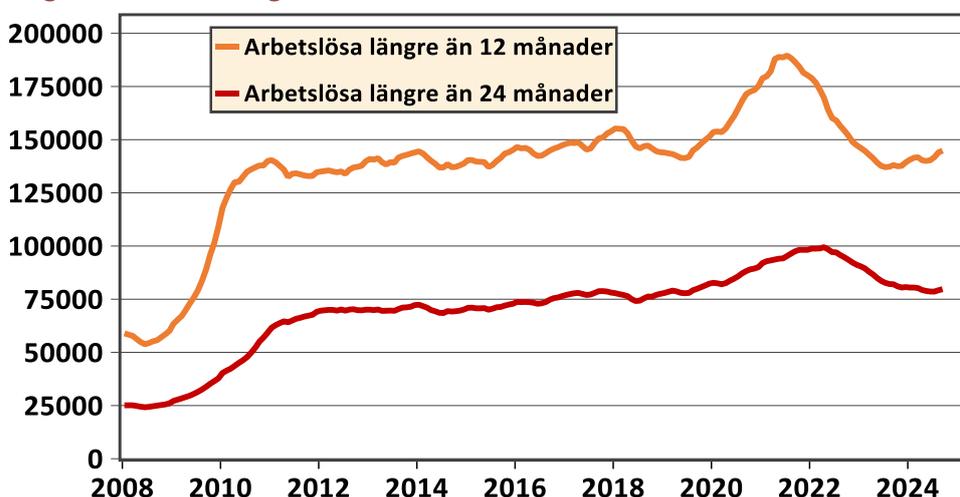

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Långtidsarbetslösheten fortfarande sjunkande

Ett positivt tecken i den övriga inbromsningen är att antalet arbetslösa över 24 månader fortfarande är inne i en sjunkande trend, från toppen på 100 000 personer 2022. Antalet arbetslösa längre än 12 månader har ökat marginellt de senaste månaderna, men ligger något lägre än innan pandemin.

Diagram 6.7 Antal långtidsarbetslösa

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

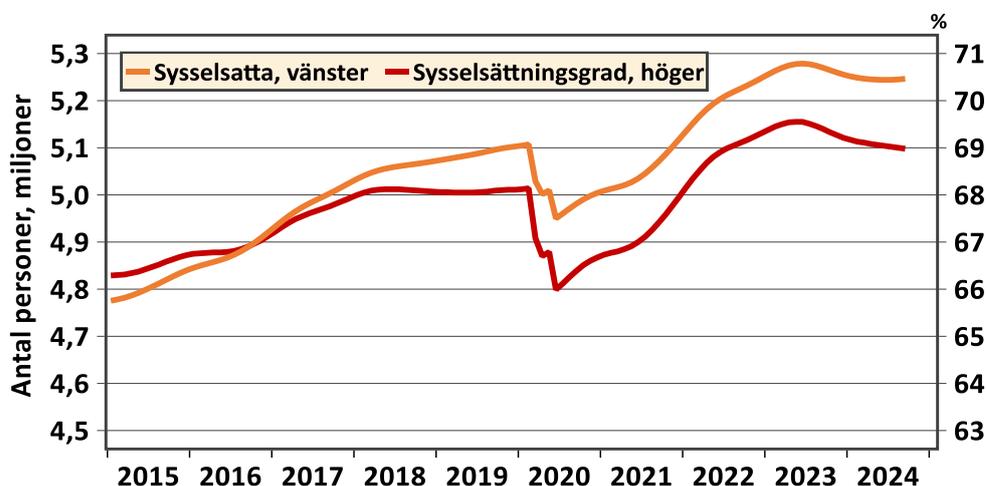
Just nu ser vi alltså att andelen personer av de långtidsarbetslösa som har varit arbetslösa längre än 24 månader sjunker sedan ett drygt halvår tillbaka. Den gängse trenden senaste årtiondet har varit det motsatta så eventuellt har vi sett ett trendskifte.

6.2 Sysselsättning

Trots den tydliga nedgången i arbetslöshet det senaste året är svensk sysselsättning fortfarande historiskt stark. Sysselsättningsgraden har sjunkit något från de mycket höga nivåerna i början av

2023 men inte alls lika dramatiskt som arbetslösheten. Antalet sysselsatta visar numera också tecken på att ha vänt uppåt. Sammantaget har den hittills observerade nedgången varit väldigt mild sett till sysselsättningen på hela arbetsmarknaden.

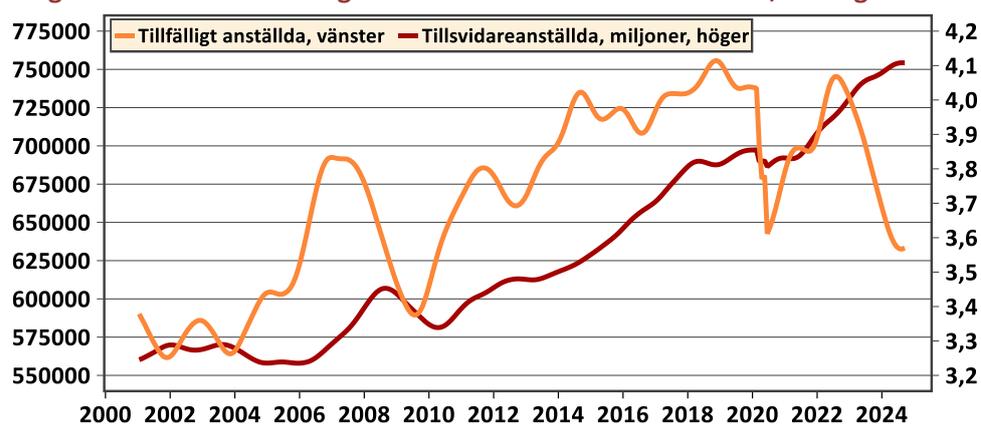
Diagram 6.8 Antalet sysselsatta i tusental personer samt sysselsättningsgrad i procent av befolkningen, 15–74 år, säsongrensat

Källa: SCB och Macrobond

Vid en närmare titt har antalet fast anställda faktiskt trendmässigt ökat genom hela konjunkturedgången. Hela sysselsättningstappet har alltså skett genom en minskning i antalet tidsbegränsat anställda. Att antalet tidsbegränsat anställda sjunker markant sker vid varje avmattning på arbetsmarknaden. Samtidigt brukar även antalet tillsvidareanställda sjunka lite grann. Vid den nuvarande nedgången har antalet tillfälligt anställda minskat i nivå med tidigare större arbetsmarknadsförsvagningar, medan antalet tillsvidareanställda har gått starkare än vid tidigare milda försvagningar.

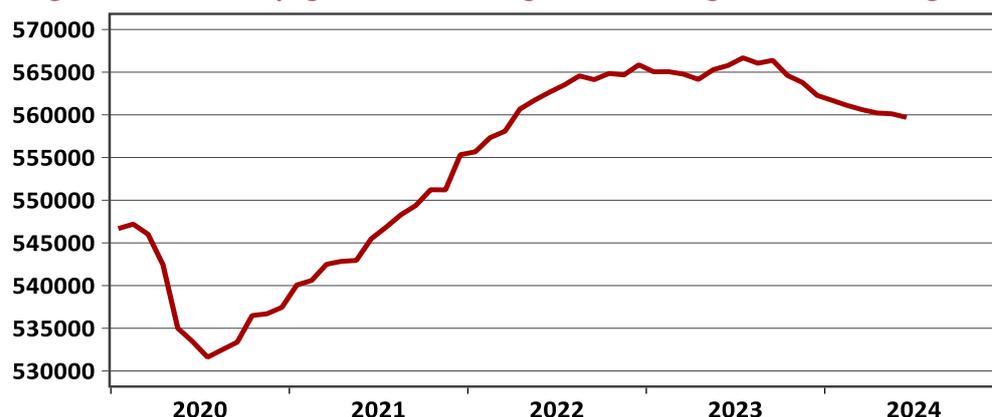
Diagram 6.9 Antalet tillfälligt anställda och tillsvidareanställda, säsongrensat

Källa: SCB och Macrobond

I tillverkningsindustrin har nedgången varit relativt mild. Trendmässigt har ungefär 6 000 arbeten försvunnit sedan toppen, 2023. Antalet anställningar är fortfarande drygt två procent högre än precis innan pandemiutbrottet i början av 2020.

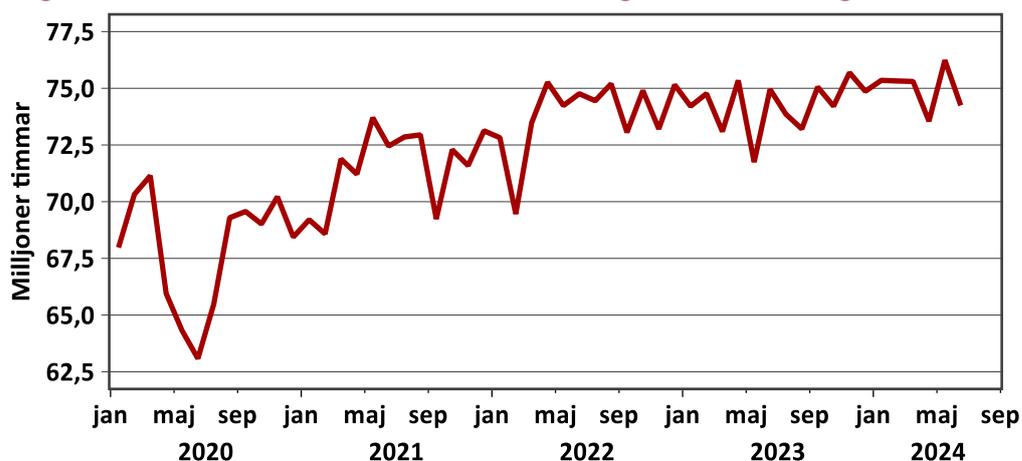
Diagram 6.10 Antalet pågående anställningar i tillverkningsindustrin, säsongrensat

Källa: SCB och Macrobond

Nedgången är än mindre tydlig sett till antalet arbetade timmar i tillverkningsindustrin. Här syns en tydlig uppgång från pandemin fram till en bit in på 2022. Därefter har antalet arbetade timmar legat stabilt. Den relativt milda nedgången i antalet anställningar har alltså till synes vägts upp av fler arbetade timmar av den kvarvarande arbetskraften. Sammantaget går det att konstatera att svensk tillverkningsindustri har stått sig stark under konjunkturedgången.

Diagram 6.11 Antalet arbetade timmar i tillverkningsindustrin, säsongrensat

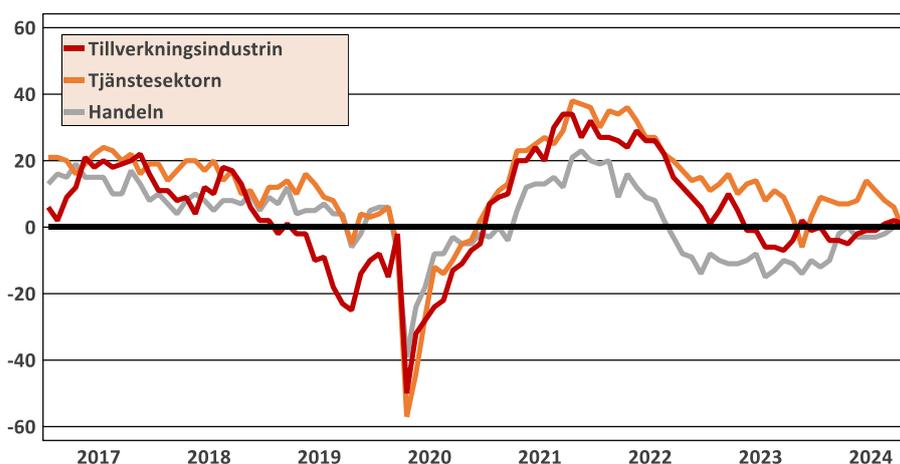

Källa: SCB och Macrobond

6.3 Företagens anställningsplaner vänder uppåt

Företagens anställningsplaner har mattats av från de höga nivåerna under 2021 och 2022. Handeln har sedan 2022 legat på negativa nivåer men återhämtat sig de senaste månaderna. Även tillverkningsindustrin har periodvis varit nere på negativa nivåer men här syns numera svaga tecken på en vändning. Tjänstesektorn har legat på positiva nivåer sedan pandemislutet men har försvagats de senaste två månaderna.

Diagram 6.12 Företagens anställningsplaner, netttotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet

Trots de dämpade anställningsplanerna bedömer KI att den procentuella förändringen av sysselsättningen kommer att vara positiv under resten av 2024 och 2025. Sammantaget under 2024 bedömer KI att antalet sysselsatta kommer att minska med 0,2 procent och under 2025 kommer antalet sysselsatta i stället att öka 0,7 procent.

6.4 Sammanfattning

Efter den oerhört starka återhämtningen på arbetsmarknaden efter pandemin har vi nu genomgått en period av tydlig försvagning på arbetsmarknaden. Det gäller inte minst i byggbranschen som har varit särskilt hårt drabbad av ökade lånekostnader till följd av högre räntor. Många indikatorer visar en avmattande trend, särskilt den officiella arbetslöshetsstatistiken.

Sysselsättningen har däremot hållit sig stark genom den nuvarande nedgången. Vissa indikatorer har på sistone börjat förstärkas vilket antyder att arbetsmarknaden är på eller nära botten i den nuvarande cykeln. Det är en bild som delas av KI i sina prognoser. Om så är fallet så har nedgången varit relativt mild och svensk arbetsmarknad står starkt rustad inför ökad efterfrågan.

Det är däremot värt att påminna om att det finns flera osäkerhetsfaktorer. En förstärkning på arbetsmarknaden är beroende av att Sverige och Europa undviker en djup lågkonjunktur samt att både hushållens framtidstro och konsumtion ökar i takt med att räntorna sjunker. Även om hushållens konsumtion har kommit i gång långsammare än väntat, så kommer nästa års ränte- och skattesänkningar samt eventuella reallöneökningar bidra till att få i gång hushållskonsumtionen och därigenom arbetsmarknaden.

Genom nedgången hittills ser vi att många företag fortfarande har ett stort behov av arbetskraft – särskilt inom vissa sektorer. Antalet anställda inom tillverkningsindustrin har legat på stabilt höga nivåer och en stor andel arbetsgivare uppger brist på arbetskraft.

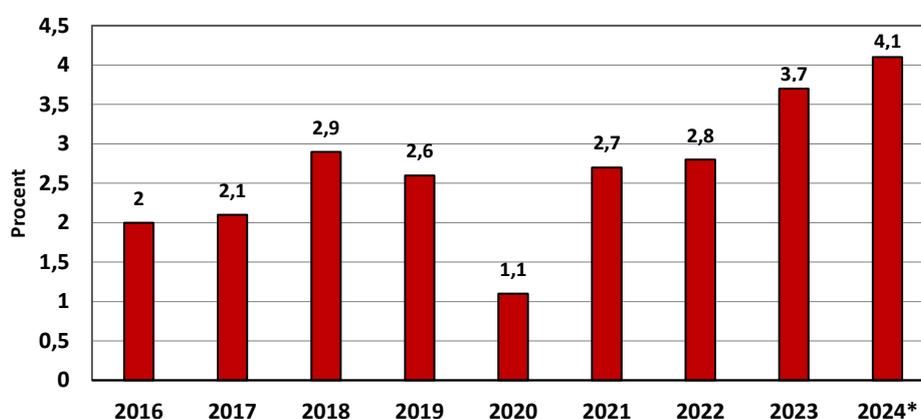
7. Löner

I kapitlet beskrivs löneutvecklingen inom industrin. Nominella och reala förändringar redovisas. Blicken vänds även utomlands för en jämförelse av löneutvecklingen i Sverige med utvecklingen i Västeuropa.

7.1 Industrins löneutveckling

Avtalsrörelsen 2023 resulterade i ett tvåårigt avtal med löneökningar i början av varje avtalsår med ett totalt avtalsvärde på 7,4 procent (4,1 i april 2023 och 3,3 i april 2024). Den närmast föregående avtalsrörelsen ägde rum 2020 och det året sköts avtalsrörelsens slutförhandlingar upp från mars till oktober på grund av pandemin och de redan befintliga avtalen prolongerades till sista oktober. Det medförde att inga avtal om löneökningar för 2020 fanns på plats förrän de nya avtalen var tecknade i slutet av oktober. Det totala avtalsvärdet blev 5,4 procent på 29 månader, uppdelat på 3 procent den 1 november 2020 och 2,4 procent den 1 april 2022.

Diagram 7.1 Nominell löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin

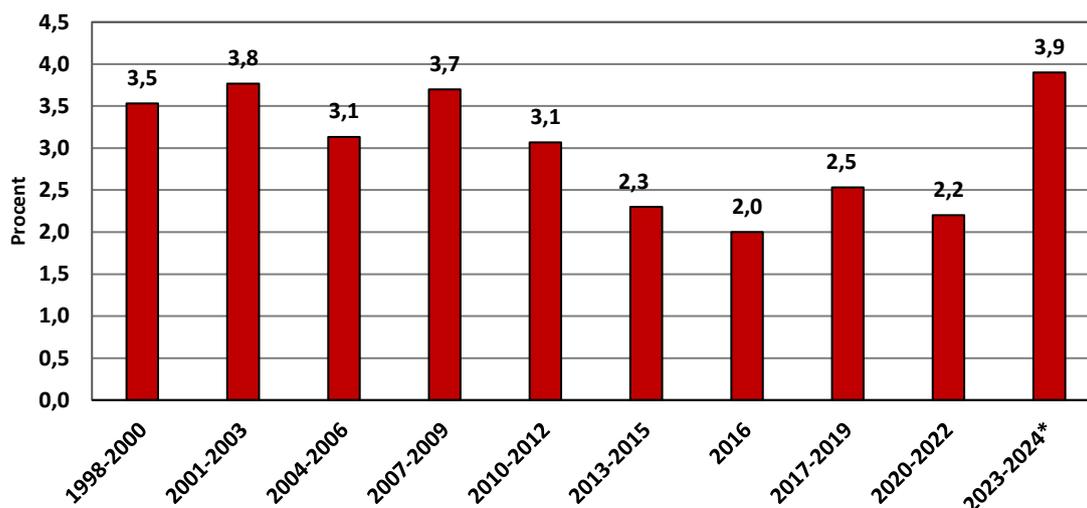
Källa: Konjunkturinstitutet. *2024 är en prognos.

Diagram 7.1 visar utfallet av löneutvecklingen³⁰ i svensk industri för åren 2016–2023 samt prognos för 2024 enligt konjunkturlönestatistiken. Den låga ökningstakten 2020 är en följd av att de nytecknade avtalen gällde först från den 1 november. 2023 blev löneökningstakten i svensk industri 3,7 procent och enligt Konjunkturinstitutets (KI) prognos stiger ökningstakten till 4,1 procent 2024, vilket betyder att det kan ha skett en viss löneglidning 2024. Dock började innevarande avtal att gälla först i april 2023 vilket gör att löneökningarna för 2023 också finns med i den underliggande lönestatistiken för de tre första månaderna 2024.

Diagram 7.2 visar den genomsnittliga nominella löneökningen per år under samtliga avtalsperioder mellan 1998 och 2024. Under de första 14 åren med industriavtalet varierade de nominella löneökningarna mellan 3,1 och 3,8 procent. Mellan 2013 och 2022 var de nominella löneökningarna i stället mellan 2,0 och 2,5 procent per år. Genomsnittet för innevarande avtalsperiod ser ut att bli 3,9 procent.

³⁰ De uppmätta löneökningarna skiljer sig åt beroende på vilken källa som används. I diagram 7.1–7.5 används KI som källa. I den internationella jämförelsen i diagram 7.6 - 7.9 används Labour Cost Index (LCI) från Eurostat som källa.

Diagram 7.2 Nominell löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin 1998–2024*

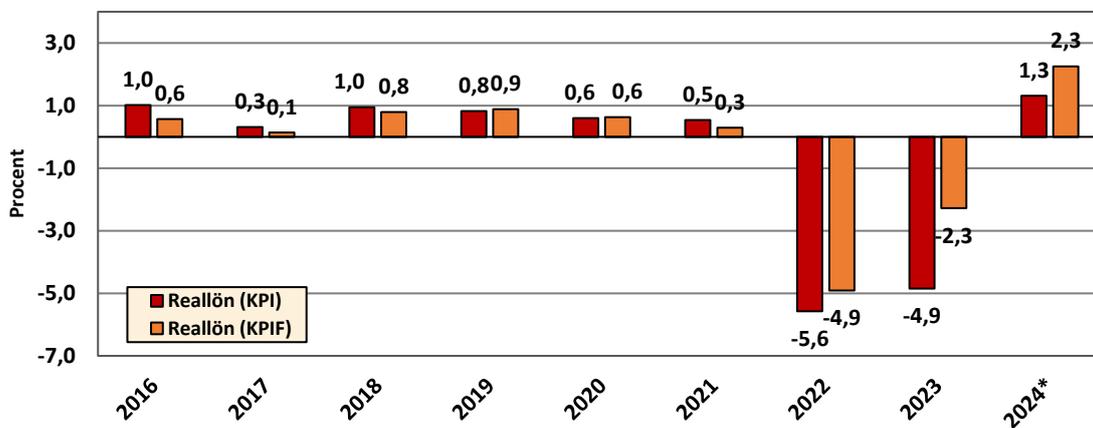

Källa: Konjunkturinstitutet. *2024 är en prognos.

7.2 Stigande reallöner 2024

När lönerna ökar snabbare än inflationen ökar reallönerna, vilket betyder att de anställdas köpkraft stärks. Diagram 7.3 visar reallönernas utveckling per år med inflationen mätt med KPI respektive KPIF. Inflationen mätt med KPI påverkas mycket när stora ränteförändringar sker. Om KPIF används vid beräkning av reallönen erhålls reallönen med fast ränta. Det framgår att efter en negativ utveckling under både 2022 och 2023 väntas reallönerna återigen stiga under 2024 oavsett vilket inflationsmått som används.

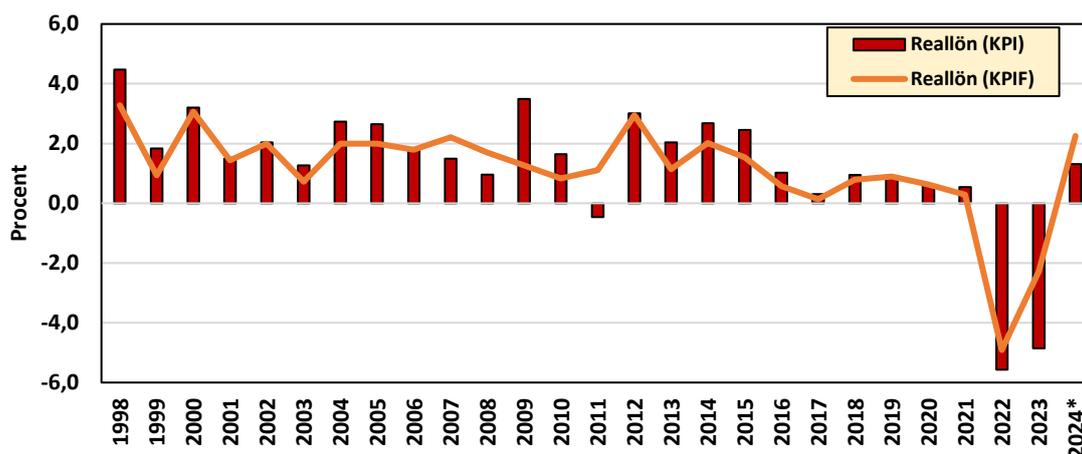
Diagram 7.3 Reallöneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin 2016–2024*, procent

Källa: Konjunkturinstitutet. *2024 är en prognos.

Diagram 7.4 visar reallöneutvecklingen, mätt med KPI respektive KPIF, per år under hela industriavtalsperioden 1998–2024. Om inflationen mäts med KPI har reallöneökning uppnåtts 23 av 26 år med industriavtalet. Reallöneökningarna har varierat mellan drygt 0,3 procent och knappt 4,5 procent. Den genomsnittliga reallöneökningen är på 1,3 procent under perioden.

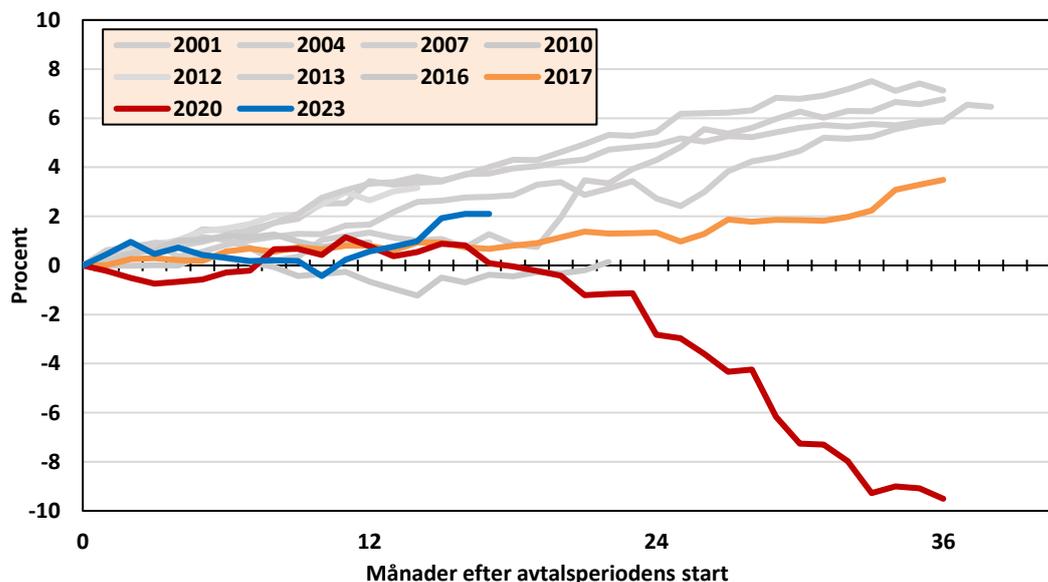
Diagram 7.4 Reallöneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin 1998–2024*, procent

Källa: Konjunkturinstitutet. *2024 är en prognos.

Diagram 7.5 visar reallöneutvecklingen (inflationen mätt med KPI) under respektive avtalsperiod sedan 2001³¹. Under 9 av 10 avtalsperioder har reallöneutvecklingen varit positiv sett över hela perioden. Avtalsperioden 2020–2022 avviker tydligt från detta då inflationen var mycket hög under framför allt 2022. För innevarande avtalsperiod är reallöneutvecklingen till och med augusti uppe i 2,1 procent och väntas stiga ytterligare då inflationen minskar.

Diagram 7.5 Reallön (KPI) i Sverige med respektive industrimärke under 2000-talet.

Källa: Medlingsinstitutet och SCB

³¹ För innevarande avtalsperiod sträcker sig statistiken till och med augusti 2024.

7.3 Industrin normerar

2023 års avtal inom industrin gav kostnadsökningar på totalt 7,4 procent över en period på 24 månader. Denna kostnad blev sedan den norm (märket) som kom att gälla för övriga avtal som tecknades på arbetsmarknaden.

Tabell 7.1 Sektorsvis årlig nominell löneökningstakt 1998–2024*

	1998–2023	2020–2022	2023	2024*	2023–2024*
Totalt	3,1	2,5	3,8	4,0	3,9
Näringsliv	3,0	2,6	4,0	4,1	4,1
Varubranscher	3,0	2,2	3,9	4,1	4,0
Industri	3,0	2,2	3,7	4,1	3,9
Bygg	3,1	2,2	4,2	4,0	4,1
Tjänstebranscher	3,0	2,7	4,1	4,2	4,1
Stat	3,1	2,2	2,8	4,7	3,8
Kommuner	3,2	2,4	3,2	3,5	3,4

Källa: Konjunkturinstitutets konjunkturlönestatistik. * 2024 är en prognos.

Tabell 7.1 visar löneutvecklingen i olika sektorer för olika perioder och enskilda år. Sett över hela perioden 1998–2023 har löneutvecklingen i de olika sektorerna varit likartad och rört sig i spannet 3,0–3,2 procent. Under 2023 uppvisade industrin lägre löneökningar än övriga delar av privat sektor, men högre än i offentlig sektor. Prognosen för 2024 pekar på löneökningar på 4,1 procent i industrin och på 4,0 procent för arbetsmarknaden i stort. För avtalsperioden 2023–2024 ser den nominella löneökningstakten att bli mellan 3,8–4,1 procent per år i de flesta sektorer.

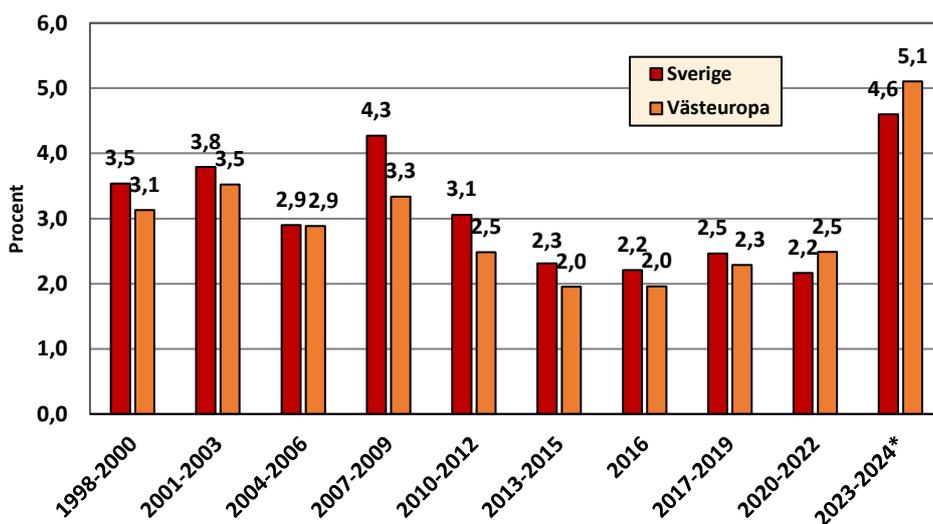
7.4 Sverige och Europa

Under Industriavtalets tid har lönerna i Sverige ökat något mer än i Västeuropa³². I diagram 7.6 jämförs den genomsnittliga årliga löneökningstakten i svensk tillverkningsindustri med genomsnittet för Västeuropa under olika perioder som i stort motsvarar de olika avtalsperioderna. Gemensamt för både Sverige och Västeuropa är att löneökningstakten har växlats ned efter finanskrisen. Fram till 2020 hade Sverige högre löneökningar än Västeuropa under samtliga avtalsperioder utom 2004–2006, då ökningstakten var lika hög som i Västeuropa. Under de två senaste avtalsperioderna har utvecklingen vänt och de västeuropeiska lönerna har hittills ökat i snabbare takt än de svenska. Under perioden 2020–2022 ökade lönerna i svensk industri med 2,2 procent och i västeuropeisk industri med 2,5 procent. 2023 var ökningstakterna 4,8³³ respektive 5,2 procent. För innevarande avtalsperiod, där ökningstakterna för 2024 är en prognos baserat på de två första kvartalen 2024, väntas ökningstakterna vara 4,6 respektive 5,1 procent.

³² Med Västeuropa avses Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. De redovisade siffrorna är KIX-vägda genomsnitt, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

³³ Ökningstakten enligt LCI skiljer sig från konjunkturlönestatistiken vars siffra är 3,9 procent (angivet i tabell 7.1). Samma anmärkning gäller för prognosen för 2024. Sett över en längre tidsperiod har dock både LCI och KL samma genomsnittslöneökning.

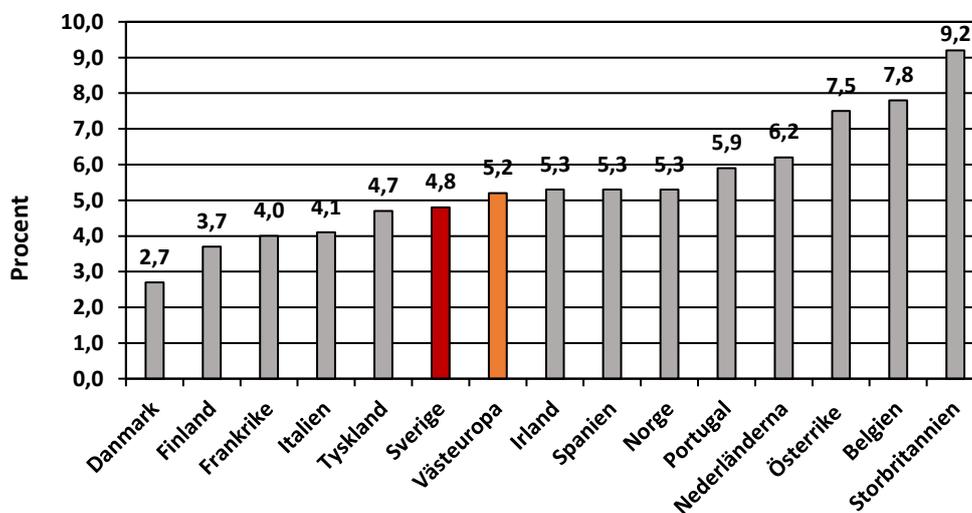
Diagram 7.6 Nominell löneutveckling i Sverige och Västeuropa, tillverkningsindustrin, procent

Källa: Eurostat LCI och Office for National Statistics ALCH. * 2024 är en prognos.

Diagram 7.7 visar den uppskattade löneutvecklingen 2023 i de västeuropeiska länderna. Fem länder hade långsammare löneökningar än Sverige. Samtidigt hade åtta länder högre löneökningar än Sverige. I topp återfinns Storbritannien och Belgien med ökningstal på 9,2 respektive 7,8 procent.

Diagram 7.7 Nominell löneutveckling Västeuropa, 2023, tillverkningsindustrin, procent

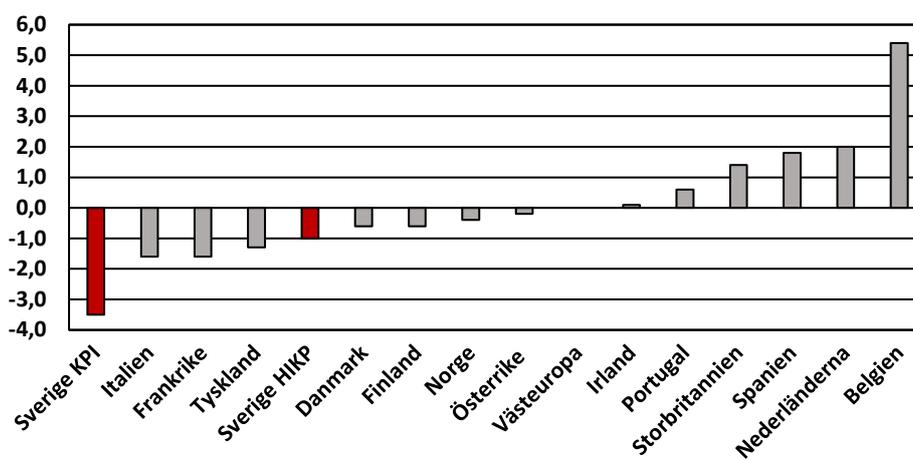
Källa: Eurostat LCI och Office for National Statistics ALCH

Den europeiska centralbanken (ECB) gör regelbundet prognoser över den nominella löneutvecklingen³⁴ i hela ekonomin inom euroområdet. I den senaste prognosen väntas lönerna öka med 4,5 procent 2024, 3,6 procent 2025 och 3,2 procent 2026. Perioden 2021–2023 var den genomsnittliga ökningstakten 3,8 procent. Under perioden 2013–2019 var den genomsnittliga ökningstakten i stället 1,6 procent.

³⁴ ECB benämner denna som ”Compensation per employee”

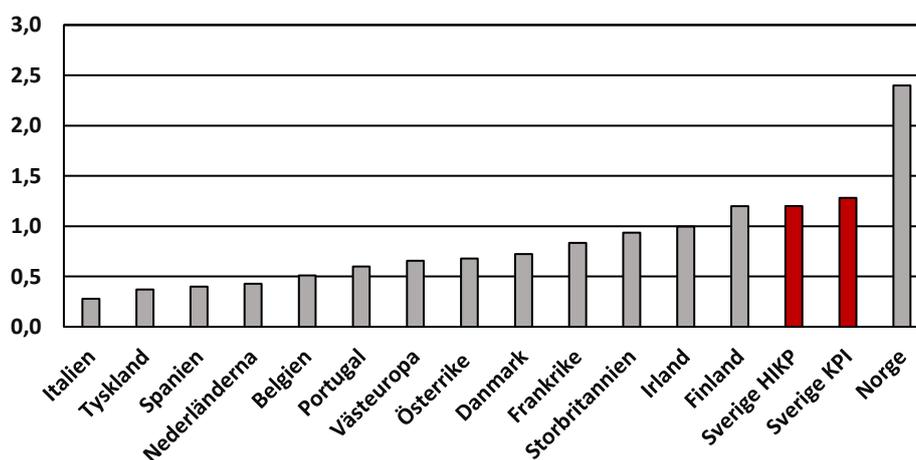
I diagram 7.8 presenteras reallönernas utveckling i de västeuropeiska länderna 2023 och i diagram 7.9 utvecklingen under hela industriavtalsperioden. Under 2023 uppvisade majoriteten av de västeuropeiska länderna sjunkande reallöner. Sverige hade 2023 bland de lägsta ökningstalen i hela Västeuropa. Det förklaras av att den nominella löneökningstakten var lägre än genomsnittet i Västeuropa samtidigt som den svenska inflationen var bland de högsta i Västeuropa. Sett över hela industriavtalsperioden har Sverige dock uppvisat näst högst reallöneökningar. Alla länder har haft en positiv utveckling under perioden 1998–2023 men det finns stor variation mellan länderna. De italienska reallönerna har exempelvis ökat med 0,3 procent i årstakt medan de norska har ökat med 2,4 procent per år. De tre länderna som uppvisar de högsta ökningstakterna under 2023 har bland de lägsta reallöneökningarna i Västeuropa sedan 1998.

Diagram 7.8 Real löneutveckling Västeuropa, 2023, tillverkningsindustrin, procent

Källa: SCB, Eurostat LCI och Office for National Statistics ALCH

Diagram 7.9 Real löneutveckling Västeuropa, 1998–2023, tillverkningsindustrin, procent

Källa: SCB, Eurostat LCI och Office for National Statistics ALCH

7.5 Löneavtal utanför Sverige

I detta avsnitt sammanfattas några av de aktuella löneavtalen som gäller eller nyligen slutits i viktiga konkurrentländer i Europa. Även pågående avtalsrörelser berörs.

Tyskland

I skrivande stund pågår förhandlingar för de runt 4 miljoner anställda i den tyska verkstadsindustrin. IG Metall kräver 7 procent i löneökningar på ett år. De har inget krav kring förkortad arbetstid denna gång. Den 15 oktober svarade arbetsgivarna Gesamtmetall med ett motbud på löneökningar om 3,6 procent på 27 månader. Omräknat till årstakt blir det 1,6 procent. Fredsplikten löpte ut den 28 oktober och IG Metall har inlett varningsstrejker för att sätta press på arbetsgivarna.

I juni träffade facket IG BCE ett nytt avtal för de 586 000 anställda i kemiindustrin. Löptiden blev 20 månader (juli 2024-februari 2026) med 2 procent i löneökningar i september 2024 och 4,85 procent i april 2025 vilket totalt blir 4,1 procent i årstakt. Dessutom lyckades IG BCE förhandla fram en extra ledig dag exklusivt för de som är medlemmar i facket. Inför förhandlingarna krävde IG BCE 7 procent på 12 månader.

Norge

Norge har en liknande modell som den svenska där konkurrensutsatt industri förhandlar om löner först och sätter ramarna för övriga branscher. Uppgårelsen kallas för frontfaget och brukar vara vägledande för övriga branschers förhandlingar, likt märket i Sverige. Det senaste avtalet mellan det största LO-förbundet Fellesförbundet och arbetsgivarorganisationen Norsk industri slöts i början av april 2024 och gäller i två år. Avtalet innebär en total löneökningssram på 5,2 procent för 2024 med en särskild låglönesatsning. Den faktiska löneökningen varierar mellan arbetsplatser och beror på lokala förhandlingar. Senast den 1 april 2025 ska parterna ha enats om en löneökningssram för 2025. Parterna har också kommit överens om en omställningsreform för yrkesarbetande som innebär betald ledighet för studier. Den norska regeringen stödjer reformen.

Danmark

I dansk industri anger kollektivavtalen främst en höjning av lägstalönerna medan övriga löner förhandlas lokalt på företagen. Det nuvarande avtalet mellan CO-industri och Dansk Industri är tvåårigt och löper ut den 1 mars 2025. Den överenskomna ökningstakten för lägstalönerna 2023 och 2024 är 3,5 respektive 3,4 procent. I Danmark gör både arbetstagare och arbetsgivare inbetalningar till pensionen och i det nuvarande avtalet ingick parterna en överenskommelse om att arbetsgivaren ska stå för en större andel av pensionsinbetalningarna.

Finland

Det senaste avtalet för arbetare i teknologiindustrin tecknades i februari 2023. Avtalet gav löneökningar på 3,5 procent 2023 plus ett engångsbelopp på 400 euro. För 2024 bestod löneökningarna av ett allmänt lönepåslag med 2 procent och en lokal pott på 0,5 procent att fördela för arbetsgivaren. Kollektivavtalet för teknologiindustrin löper ut den 30 november 2024 och förhandlingar pågår om nästa avtal. Ökad köpkraft verkar vara ett fokus för de fackliga organisationerna i avtalsrörelsen. Lönerna i hela ekonomin brukar vanligtvis följa ett liknande mönster som inom industrin. Noterbart i övrigt är att under hösten 2024 så lägger den finska regeringen fram en proposition om att lagfästa en ordning där exportindustrin normerar löneökningstakten. Tidigare under 2024 har den finska riksdagen beslutat om begränsningar i strejkrätten samt försämringar i trygghetssystemen.

Nederländerna

Nederländernas största fackförbund FNV tecknade i augusti ett nytt avtal för metall- och teknologiindustrin som träder i kraft 1 april 2024 och löper till 31 januari 2026. Överenskommelsen nåddes efter fyra månader av konflikt då tidigare avtal löpt ut den 31 mars. 340 000 anställda berörs av det nya avtalet som innebär en total löneökning på 13 procent som är uppdelad i tre steg under avtalets 22 månaders löptid. Den 1 juli 2024 höjs lönerna med 7 procent och sedan med 3 procent i oktober 2025. Den 1 mars 2025 får alla anställda också en permanent löneförhöjning på 100 euro vilket motsvarar en löneökning med 3 procent. Avtalet innehåller också en möjlighet för några års tidigarelagd pensionering för arbetstagare vars arbetsuppgifter innebär en stor fysisk påfrestning.

Belgien

Belgien skiljer sig från övriga länder i detta avsnitt då de belgiska lönerna indexeras med inflationstakten i ekonomin (kallat utjämnat hälsoindex). Indexeringen gäller för såväl privata företag som för de offentliga verksamheterna och sker vid olika tillfällen beroende på regelverk. Vissa löner indexeras omedelbart efter en ökning i indexet med två procent medan andra löner indexeras det följande året. Det är även möjligt för arbetsgivaren att kompensera arbetstagaren utöver indexeringen men inte mer än vad som anses konkurrenskraftigt i förhållande till löneutvecklingen i Nederländerna, Frankrike och Tyskland. Syftet med indexeringen är att säkra arbetstagarnas köpkraft, dock medför detta att reallöneökningarna är låga i Belgien. 2023 höjdes de belgiska lönerna med ungefär 11 procent till följd av den höga inflationen 2022. Indexeringen 2024 är på 1,5 procent. 2024 spås inflationen vara 3,9 procent vilket ligger till grund för indexeringen 2025.

Österrike

Förra året träffades ett ettårigt avtal för de 200 000 anställda i metall- och gruvindustrin. Avtalet gäller från den första november 2023 då lönerna höjs med 10 procent (max 400 euro per månad), lägstralönerna höjs med 8,5 procent. Österrikarna brukar träffa ettårsavtal men redan då kom parterna överens om att lönerna ska höjas igen den första november 2024 med inflationen (genomsnitt för oktober 2023 till september 2024) plus en procent. Det resulterar i att lönerna ökar med 4,8 procent från den första november. Lägstralönerna höjs enbart med inflationen på 3,8 procent. I somras träffades ett ettårigt avtal för de 50 000 anställda i kemiindustrin. Avtalet gäller från den första maj 2024 då lönerna ökar med 6,33 procent (dock max 316,50 euro/månad).

7.6 Sammanfattning

Under 2023 ökade lönerna i svensk industri med 3,6 procent och förväntas öka med 4,1 procent under 2024 enligt KI:s prognos. Den historiskt höga inflationen medförde att reallönerna sjönk med 4,9 procent 2023. Till följd av en dämpad inflationstakt väntas reallönerna 2024 återigen få en positiv utveckling och öka med 1,3 procent.

Under både den föregående avtalsperioden, 2020–2022, och under 2023 har lönerna ökat i snabbare takt i Västeuropa än i Sverige. Det avviker från tidigare avtalsperioder då de svenska industrilönerna ökat snabbare än de västeuropeiska, med undantag för en avtalsperiod då lönerna ökade i samma takt i Sverige och i Västeuropa.

Industrin normerar i Sverige och sett över hela industriavtalsperioden överensstämmer löneökningstakten i svensk industri väl med löneökningstakten på arbetsmarknaden totalt.

www.fackeninomindustrin.se